

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อย ๓ เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

โดย

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765009

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อย ๓ เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

โดย

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765009

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Progress Research Report

Research sub-project 3

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

Under Research plan

Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration

By

Phramaha Krisada Kittisobhano, Asst. Prof. Dr.

Phrakhrusangkharak Ekkalak Achito, Dr.

Phramaha Somchai Khantisarano

Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Funded

by Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765009

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
ผู้วิจัย:	พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. และ พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต, ดร. พระมหาสมชาย ขนติสรโณ
ส่วนงาน:	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ๓) เพื่อประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ออกนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติระดับจังหวัด และกลุ่มเครือข่าย จำนวน ๒๘ รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น ๕ ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ ๑ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับพระสังฆาธิการ ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนาแอปพลิเคชัน ขั้นตอนที่ ๓ ทดลองใช้ ขั้นตอนที่ ๔ สรุปผลความพึงพอใจ และขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายคณะสงฆ์ ปัจจุบันคือ ระบบการปกครองตามลำดับชั้น เช่น เจ้าคณะจังหวัดปกครองพระสงฆ์และใช้ข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้อำนาจแก่เจ้าคณะจังหวัดได้ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ประกอบด้วย ๑. บุคลากรทางด้านกฎหมายไม่เพียงพอ แนวทางแก้ประกาศรับสมัครบุคลากรโดยหาแรงจูงใจที่ดีที่จะมีผู้มาสมัคร ๒. ขาดการตรวจสอบอย่างชัดเจน แนวทางแก้ต้องสร้างระบบ และบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญ ๓. สถานที่ไม่มีความเหมาะสม แนวทางแก้ต้องหาที่มีความเหมาะสมแก่การเดินทาง น่าจะเป็นวัดที่มีความเหมาะสม โดยทางศูนย์ต้องมีความใช้จ่ายให้เหมาะสม ๔. มีเทคโนโลยีอุปกรณ์ต่างๆไม่เพียงพอ แนวทางแก้ต้องหาอย่างเร่งด่วน เพราะสำคัญมากต่อยุคปัจจุบัน

๒. แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) นี้ ประกอบด้วยเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ ๑. กุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบท ๒. พระภิกษุและสามเณร ๓. พระสังฆาธิการ ๔. ผู้ดูแลระบบ ผู้ใช้งานสามารถ

เข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่างๆ ได้โดยผ่านเว็บไซต์ www.sanghadata.com ผู้ใช้งานและผู้ดูแลระบบสามารถติดต่อสื่อสารได้ด้วยเครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ห้องสนทนา (Forum) กระดานถาม-ตอบ (Chat) เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเก็บบันทึกข้อมูลของกัลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบทและพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง เช่น พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลการจัดเก็บข้อมูลของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

๑. การออกแบบแผนภาพบริบท (Context Diagram) และ
๒. ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

๓. ผลการประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย พบว่า ๑. ผลการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่าควรมีเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งาน ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไข เป็น เพิ่มเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน ท้ายคำขอบวช ๒. ผลการประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๘๘.๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ๓. พระสงฆ์มีความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๘, S.D. = ๐.๘๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑๑ ข้อ จาก ๑๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ ๑๕. คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย

Research Report Title: Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha Administration in Thai Society

Researcher: Phramaha Krisada Kittisobhano, Asst. Prof. Dr.
Phrakhrusangkharak Ekkalak Achito, Dr.
Phramaha Somchai Khantisarano

Section: Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2565/2022

Research Support Fund: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

abstract

The objectives of this research were 1) to synthesize knowledge on the development of legal and monastic disciplines for the governance of a strong Sangha in Thai society; 2) to develop an operating system for the governance of a strong Sangha in Thai society. Thailand 3) To evaluate the experimental implementation of operating systems for the governance of strong sangha in Thai society.

The design of this research It is a mixed research of 4 types of research: documentary research, quantitative research, (Quantitative Research), Qualitative Research (Qualitative Research) and Action Research (Action Research) collecting qualitative data from three groups of key informants, namely, policymakers; Provincial Operations Group and network groups of 28 figures or people. The tools used were interview forms and specific group discussion assessments. Descriptive data analysis For operational research is divided into 5 steps: Step 1 Organize a workshop with the Sangha Administrators Step 2 Develop applications Step 3 Try it out Step 4 Satisfaction conclusions And step 5 is participation in monitoring and evaluating research results.

The results showed that

1. The current Sangha legal operating system is a hierarchical administrative system, for example, the provincial primate governs the monks and uses the law under the Sangha Act to empower the provincial primate. Problems and obstacles in the use of the operating system of the law and the Dharma discipline are as follows: 1. Insufficient legal personnel. Solutions to recruitment announcements by looking for good incentives to have people apply. 2. Lack of clear inspection. The solution must be to create a system. and personnel to have expertise. 3. The place is not appropriate. Solutions must be provided that is suitable for travel. should be a suitable measure The center must have appropriate expenses.

4. There are insufficient technology and equipment. Solutions must be provided urgently. Because it's very important to the present day.

2. This Sangha Data Management System (SDMS) application contains tools to facilitate 1. Cultivators who wish to request ordination 2. Monks and novices 3. Sangha Administrators 4. Administrators and users can access content, and activities through the website. www.sanghadata.com Users and administrators can communicate with communication tools provided by the system, such as electronic mail (E-Mail), chat rooms (Forum), question-answer boards (Chat), etc. In addition, there are also important components: Keeping records of monks and novices who wish to request ordination The relevant monks such as preceptors, abbots, primates, and parents can analyze the information. Efficiently monitor and evaluate the data collection of the Sangha which can be divided as follows: 1. Designing a context diagram (Context Diagram) and 2. Designing a database application screen for the Sangha Administration (Sangha Data Management System: SDMS).

3. The results of the evaluation of the experimental use of the operating system for the governance of the strong monastic order in Thai society were found 1. The one-on-one experimental results found that students had the opinion that there should be a menu for checking criminal records. medical certificate and debt certificate to make it easy to use The researcher, therefore, revised it to add a menu for checking criminal history. medical certificate 2. Efficiency evaluation of database application for sangha administration (Sangha Data Management System: SDMS) by experts found that the efficiency of the database application for sangha administration. Sangha Data Management System (SDMS) overall was at a high level, 88.6%. When considering each aspect, it was found that all aspects were effective at a high level. 3. The monks were satisfied with having To the application of the database for the administration of the Sangha (Sangha Data Management System: SDMS) overall at a high level ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.855). At a high level, 11 items out of 16 items with the highest mean are item 15. The vocabulary used is familiar and can be followed easily.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนในการวิจัยในครั้งนี้ เพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภาโกโร, รศ.ดร.) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือผู้วิจัยมาตลอด

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เมตตาอนุเคราะห์เป็นประธานที่ปรึกษาโครงการวิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจทานงานวิจัยฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระมหาเถรานุเถระทุกท่านที่อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากรายงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. และคณะ

๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	๘
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร.....	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์.....	๓๒
๒.๔ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่.....	๕๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๐
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	75
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	75
๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย.....	76
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	77
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย.....	79
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย.....	80
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	83
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	85
๔.๑ ผลการทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อ การปกครองคณะสงฆ์ไทย	86

๔.๒ ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย.....	95
๔.๓ ประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย.....	105
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	115
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	116
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	116
๕.๒ อภิปรายผล.....	118
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	119
บรรณานุกรม.....	121
ภาคผนวก.....	128
ภาคผนวก ก หนังสือแนะนำ.....	129
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	137
ภาคผนวก ค ภาพประกอบ.....	148
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	152
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์.....	154
ภาคผนวก ฉ นวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย.....	158
ภาคผนวก ช ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ.....	164
ประวัติผู้วิจัย.....	166

สารบัญตาราง

๒.๑	ความหมายของการพัฒนา	๑๒
๒.๒	สรุปการพัฒนาบุคคล	๑๔
๒.๓	การพัฒนาอาชีพ	๑๖
๒.๔	สรุปการพัฒนาองค์กร	๑๗
๒.๕	ความหมายของการบริหาร	๒๐
๒.๖	ความหมายของผู้บริหาร	๒๔
๒.๗	เปรียบเทียบทฤษฎีการบริหารจัดการกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	๓๒
๒.๘	แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์	๓๗
๒.๙	แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์สมัยต่างๆ	๕๘
๔.๑	ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)	๑๐๙
๔.๒	ผลการประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ	๑๑๐
๔.๓	ความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะ สงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)	๑๑๑

สารบัญแผนภาพ

๒.๑	กรอบแนวคิดของแผนการวิจัย.....	๖
๔.๑	ระบบการปกครองและระบบปฏิบัติการของคณะสงฆ์.....	๙๔
๔.๒	Context Diagram แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS).....	๑๐๓
๔.๓	ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS).....	๑๐๔
๔.๔	Login เข้าสู่ระบบ.....	๑๐๔
๔.๕	เมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” และเมนู “สมัครขอใบ”.....	๑๐๕
๔.๖	ระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์.....	๑๐๕
๔.๗	บันทึกข้อมูลระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์.....	๑๐๖
๔.๘	หน้าฐานข้อมูลของระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์.....	๑๐๖
๔.๙	เมนู “สมัครขอใบ”.....	๑๐๗
๔.๑๐	ระบบสมัครขอใบบรรพชาอุปสมบท.....	๑๐๗
๔.๑๑	แนบไฟล์หนังสือรับรองประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน....	๑๐๘
๔.๑๒	หน้าฐานข้อมูลผู้ขอใบ.....	๑๐๘
๔.๑๓	องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๑๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในพระไตรปิฎกมีข้อกำหนดหรือบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ที่ชี้ว่าอุปัชฌาย์ต้องทำหน้าที่ในการคัดกรอง คัดเลือก อบรม สั่งสอน และพัฒนาทรัพยากรบุคคลในศาสนา “ภิกษุทั้งหลายยังไม่มีพระอุปัชฌาย์ ไม่มีผู้คอยตักเตือน พร้าสอน จึงนุ่งห่มไม่เรียบร้อย มีมารยาทไม่สมควร”^๑ ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นได้ว่าพระอุปัชฌาย์จึงเป็นด่านหน้าในการ คัดเลือก คัดกรอง สมาชิกกุลบุตรชาวพุทธที่จะเข้ามาบวช หรือให้บวชเป็นศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา ถ้าการคัดกรองคนได้ดี มีประสิทธิภาพก็จะทำให้ศาสนาได้คนที่มีประสิทธิภาพต่อการรักษาและสืบพระพุทธศาสนาได้ด้วย ดังปรากฏในงานวิจัย เช่น แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์^๒ หรือในงาน บทบาทของพระอุปัชฌาย์^๓ ซึ่งข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าพระอุปัชฌาย์เป็นกลไกเบื้องต้นในการคัดกรองคนเข้ามาบวช ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อระบบการบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งจะเป็นเครื่องมือในการรักษาและสืบอายุพระพุทธศาสนาได้ด้วย แต่ในทางกลับกัน การที่อุปัชฌาย์ (หรือผู้บริหารคณะสงฆ์/เจ้าอาวาส) มีเกณฑ์ กลไก และเครื่องมือในการคัดกรองน้อย และไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ด้วยคัดเลือกเพียงคนเดียว หรือละเลยการคัดเลือกไปเสียก็มีรวมไปถึงการปลอมแปลงเอกสาร ในกรณีให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติช่วยยืนยันทะเบียนประวัติอาชญากรรมของผู้มาขอบวช หรือคดี ที่มีความล่าช้า ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เสนอเป็นข้อมูลในเรื่องกลไกตรวจสอบล่าช้า ที่เริ่มจากวัด พระอุปัชฌาย์ส่งมาสำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาส่งไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งนับเป็นกลไกที่ล่าช้าและไม่ครอบคลุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้บวชด้วย รวมทั้งมีภาพข่าวว่าในปัจจุบันพระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสรับผู้ต้องหาหนีคดีบวช รับคนที่มีปัญหายาเสพติด หรือมีคดีเกี่ยวกับยาเสพติด โดยขาดการตรวจสอบ หรือการขาดเครื่องมือช่วยตรวจสอบที่ชัดเจน และถูกจับในภายหลัง ดังภาพข่าว (ข่าว-๑) “ตำรวจถือหมายศาลจับพระหนีคดีมาบวชนาน ๑๐ ปี”^๔ (ข่าว-๒) จับผู้ก่อเหตุ

^๑วิ.มหา.(ไทย) ๔/๖๔/๗๙.

^๒พระครูถาวรกิจจารักษ์, แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๑) พฤษภาคม ๒๕๖๐: ๓๙๙-๔๐๖.

^๓สมภาร พรหมทา, บทบาทของพระอุปัชฌาย์, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (๑๙๙๕): พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๓๘: ๒-๔.

^๔บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน) ๒๐๒๒, ตำรวจถือหมายศาลจับพระหนีคดีมาบวชนาน ๑๐ ปี, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.posttoday.com/social/local/๕๓๓๔๘๙> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

ร่วมปล้นทอง หลังหนีคดีไปบวชกว่า ๖ ปี^๕, (ข่าว-๓) ๑๘ โฉนบวชหนีคดี ไม่พินมือตำรวจกองปราบ^๖ (ข่าว-๔) หนีคดีไปบวช! รวบพระลูกวัดหนีคดีใช้ค้อนทุบเมียแค้นมีชัย^๗ (ข่าว-๕) กองปราบรวบหนุ่มใหญ่หลบหนีคดีค้ายาเสพติดเกือบ ๑๐ ปี หลังหนีบวชเป็นพระ^๘ (ข่าว-๖) จับสึกพระหนีคดียักยอกทรัพย์ หลังบวชหน้าไฟให้ยายนานร่วมปี อ้างรอนเงินเยียวยา ๕ พันไปใช้หนี้^๙ การที่พระต้องอธิกรณ์จากวัดจังหวัดหนึ่ง แล้วไปบวชอีกจังหวัดหนึ่งโดยขาดการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ (ข่าว-๗) แฉ “เดียรฉัตรไลน์” ปาราชิกแล้วบวชพระอีกไม่ได้ จี๋ มส.แจ้งจับ ๒ ข้อหา เปิดข้อมูลฉาวมั่วสีกาถูกจับสึกปี ๔๓^{๑๐} รวมไปถึงภาพข่าวเกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้บวช เช่น สักลาย^{๑๑} เพศรสไม่ตรงกับเพศสภาพ (ข่าว-๘) ปลดแอกจนพระยังเดือดร้อน! ต้องแจ้ง พระตุ๊ด เณรตัว ไม่ใช่เสรีภาพทางเพศ ‘บัณเฑาะก์’ บวชไม่ได้^{๑๒} เป็นต้น จากข้อมูลที่ปรากฏสะท้อนว่ากลไกการบวช หรือการรับสมาชิกเข้ามาบวชมีปัญหา ที่จำเป็นต้องแสวงหาชุดความรู้ สู่การสร้างมาตรการหรือแนวทางในการเข้าไปช่วยเหลือ หรือจัดการในการรับคนเข้ามาบวช คัดกรอง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญว่าควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพัฒนาเป็น Platform/Application พระอุปัชฌาย์ เพื่อช่วยเป็นเครื่องมือและกลไกในการคัดกรอง เลือกรับ ตรวจสอบ ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ในองค์กรร่วมต่อการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งได้

ความต้องการ/คาดหวังจากการศึกษาวิจัย มีความต้องการผลอันพึงได้ เป็น (๑) ระบบปฏิบัติการอันเป็นกลไกเพื่อการบริหารพระธรรมวินัย และกลไกทางกฎหมาย ในชุดปฏิบัติการที่ชื่อว่า Application/Platform พระอุปัชฌาย์ เพื่อช่วยคัดกรองผู้มาบวช ให้เป็นไปตามเกณฑ์ของพระธรรมวินัยและกฎหมายภายในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เชื่อมโยงข้อมูลกับ (ก) สำนักงาน

^๕องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, จับผู้ก่อเหตุร่วมปล้นทอง หลังหนีคดีไปบวชกว่า ๖ ปี, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://news.thaipbs.or.th/content/๒๙๓๓๐๔> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^๖ไทยรัฐออนไลน์, ๑๘ โฉนบวชหนีคดี ไม่พินมือตำรวจกองปราบ, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/๑๔๕๕๗๓๖> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^๗บริษัท เทนเซ็นต์ (ประเทศไทย) จำกัด, หนีคดีไปบวช! รวบพระลูกวัดหนีคดีใช้ค้อนทุบเมียแค้นมีชัย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.sanook.com/๘๖๗๘/> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^๘หนังสือพิมพ์ไทย, กองปราบรวบหนุ่มใหญ่หลบหนีคดีค้ายาเสพติดเกือบ ๑๐ ปี หลังหนีบวชเป็นพระ, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://csd.go.th/๘๙๔๘/> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^๙ไทยโพสต์, จับสึกพระหนีคดียักยอกทรัพย์ หลังบวชหน้าไฟให้ยายนานร่วมปี อ้างรอนเงินเยียวยา ๕ พันไปใช้หนี้, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.thaipost.net/main/detail/๗๐๐๖๑> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^{๑๐}ผู้จัดการออนไลน์, แฉ “เดียรฉัตรไลน์” ปาราชิกแล้วบวชพระอีกไม่ได้ จี๋ มส.แจ้งจับ ๒ ข้อหา เปิดข้อมูลฉาวมั่วสีกาถูกจับสึกปี ๔๓, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/๑๔๕๕๗๓๖> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^{๑๑}พระทศเทพ ทสธมโม (วณิชาติ) และคณะ, “สักลาย : การบวชในสังคมไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (๒๐๒๒): มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕: ๒๒๓-๒๓๓.

^{๑๒}สยามรัฐออนไลน์, ปลดแอกจนพระยังเดือดร้อน! แจ้ง พระตุ๊ด เณรตัว ไม่ใช่เสรีภาพทางเพศ ‘บัณเฑาะก์’ บวชไม่ได้, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://siamrath.co.th/n/๑๗๕๔๓๓> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

ตำรวจแห่งชาติ (ข) ระบบสาธารณสุข/โรงพยาบาล (ค) สถาบันการเงิน เครดิตบูโร (บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด-National Credit Bureau (ง) คณะสงฆ์/สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (จ) หน่วยงานสาธารณสุข/กรมสุขภาพจิต (ฉ) ระบบทะเบียนราษฎร์ /เลขบัตรประชาชน โดยทั้งหมดมีฐานข้อมูลเชื่อมโยงกันเพื่อการตรวจสอบข้อมูลในรูปแบบของ Platform/Application

(๑) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คดีความของผู้มาขอพบ (ราชภักดิ์ สี่/ภูสีโส สี่ เป็นไท/ไม่ต้องโทษ) ตรวจสอบได้ เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ ลดขั้นตอนในการตรวจสอบ เกี่ยวกับคดีอาชญากรรมของผู้มาพบ เป็นการดำเนินงานเชิงเครือข่ายระหว่างกัน ทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อใช้ข้อมูลในฐานเดียวกัน

(๒) ระบบโรงพยาบาล หรือระบบสาธารณสุข โรคต้องห้ามในการพบ โดยวินิจฉัยแพทย์ในเรื่องโรคที่ห้ามพบ หรือไม่ฟังพบ อันเนื่องด้วยโรคติดต่อร้ายแรง เช่น เอชไอวี โรค วัณโรค ไวรัสที่มีพฤติกรรมแพร่ระบาดเร็ว เช่น โควิด ๑๙ หรือโรคอื่นใด ฯลฯ

(๓) สถาบันการเงิน เครดิตบูโร (บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด-National Credit Bureau) พันธะผูกพันเชิงภาระหนี้สิน (ภูสีโสสี่ / เป็นไท/อนโนสี่ ไม่เป็นหนี้) อันหมายถึงความเป็นหนี้ ภาระหนี้สิน ผูกพัน หรือความเป็นไท ในเชิงสภาพกาย และจิตอันสัมพันธ์กับเกณฑ์ตามพระธรรมวินัย ฯลฯ

(๔) ระบบวัด/คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด/แห่งชาติ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับอธิการสงฆ์ เช่น หนีอธิการมาบวชอีกที่หนึ่ง มาบวชอีกจังหวัดหนึ่ง ฯลฯ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์จะต้องมีทะเบียนประวัติของผู้บวช และสืบไว้เป็นฐานข้อมูลร่วมกันทั้ง ๔-๕ ส่วนงาน เพื่อการตรวจสอบ เช่น เคยต้องอธิการจากวัดใด อย่างไร ใครเป็นพระอุปชฌาย์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ควรเป็นข้อมูลที่พระอุปชฌาย์สามารถตรวจสอบได้ ด้วยกลไกเชิงระบบ ซึ่งไปเชื่อมและสอดคล้องกับกับระบบของคณะสงฆ์ในองค์กร

(๕) กรมสุขภาพจิต ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตเภท ฯลฯ อันเนื่องด้วยเพศสภาพ หรือเพศสภาวะไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิดอันไปสัมพันธ์กับความเป็นชาย เพศชาย หรือความเป็นคนมีองค์ ทรงเจ้า (ปุริโส สี่/เพศสภาพกับเพศสภาวะไม่สอดคล้องกัน/ มนุสโสสี่) ความเชื่อต่อความเป็นมนุษย์ ไม่สอดคล้องกับภาวะความเป็นนักบวช บางคนบวชเข้ามาแล้ว เป็นเทพ มีองค์ เป็นร่างทรง เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ในการบวชในพระพุทธศาสนา

(๖) ระบบทะเบียนราษฎร์ เลขบัตรประชาชน ๑๓ หลัก/ (มนุสโสสี่ / ความเป็นมนุษย์ที่ชาติคล้อยกับชาติพันธุ์/ประเทศ)

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๑.๒.๓ เพื่อประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยมีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยมีอะไรบ้าง และควรเป็นลักษณะใด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายคณะสงฆ์ การพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ และทฤษฎีทางการบริหาร

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่/องค์กร

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยคือ คณะสงฆ์ไทย ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

๑. แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ โซน คือ ๑. โซนภาคกลาง ๒. โซนภาคเหนือ ๓. โซนภาคใต้ และ ๔. โซนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศไทย

๒. ในแต่ละโซน คัดเลือกตัวแทนแต่ละโซนๆละ ๒ จังหวัด ด้วยวิธีการจับสลาก

จากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกตัวแทนของคณะสงฆ์แต่ละจังหวัดดังนี้

๑. โซนภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ จังหวัดสมุทรสงคราม

๒. โซนภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดลำพูน

๓. โซนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔. โซนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และ จังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔,๗๕๔ รูป จังหวัดสมุทรสงคราม ๑,๑๑๓ รูป จังหวัดเชียงใหม่ ๔,๔๙๓ รูป จังหวัดลำพูน ๑,๒๒๑ รูป จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑,๒๓๒ รูป จังหวัดนครศรีธรรมราช ๓,๘๐๒ รูป จังหวัดนครราชสีมา ๘,๕๘๘ รูป และ จังหวัดขอนแก่น ๘,๐๔๙ รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๓,๒๕๓ รูป^{๓๓}

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับนโยบาย ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม ๒ รูป เจ้าคณะภาค ๒ รูป และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒ คน รวม ๖ รูปหรือคน

^{๓๓}ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=๕๖ [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

กลุ่มที่ ๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับจังหวัด ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๖ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับเครือข่าย ได้แก่ นักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนา นวัตกรรมเชิงพุทธ จำนวน ๒ ราย นักวิชาการศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่พัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ จำนวน ๒ ราย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน ๒ ราย รวม ๖ รูป หรือคน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

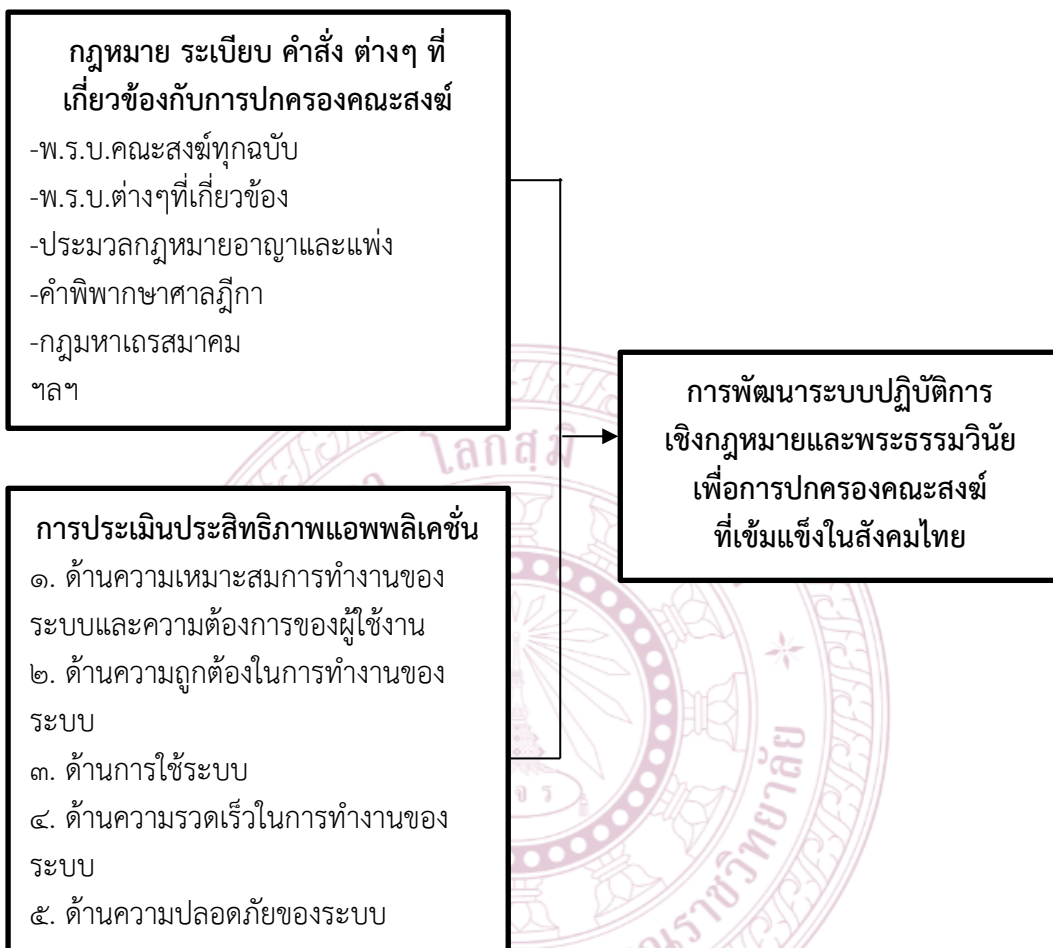
การพัฒนา หมายถึง การจัดทำระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย หรือ แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การขอบรรพชาอุปสมบท และการจัดเก็บข้อมูลประวัติพระภิกษุสามเณร

ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย หมายถึง การออกแบบระบบที่ สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อย่างใหม่ที่ทันสมัย รวดเร็ว ฉับไว ตอบรับกับสถานการณ์บ้านเมือง เช่น การจัดทำ Platform ที่ช่วย อำนวยความสะดวกในการคัดกรองคนเข้ามาสู่ระบบการบวชที่เรียกว่าแอปพลิเคชัน (Application) ทำหน้าที่ในการคัดกรองคนเข้าสู่กระบวนการบวชในพระพุทธศาสนาและการจัดเก็บฐานข้อมูล พระภิกษุสามเณรเพื่อใช้เป็นฐานในการปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระ ธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาและกฎหมายคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๕๖๑ ทั้งระเบียบ มติมหาเถรสมาคมที่เนื่องด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวมให้สอดคล้องกับวิถี ประชาและกฎหมายบ้านเมือง ในการศึกษาเน้นหมายเอาเฉพาะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดการขับเคลื่อนต้นแบบสู่ความเข้มแข็งต่อไป

กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง กฎหมายข้อบังคับที่เนื่องด้วยการบริหาร การปกครองคณะสงฆ์ อันประกอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายที่เนื่องด้วย การบริหารการปกครองสงฆ์ในองค์กรรวม ที่จะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อการปฏิบัติให้เกิดผล ในเชิงของการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในองค์กรรวม ในงานวิจัยนี้หมายเอาข้อกฎหมายที่เนื่องด้วย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติ ระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร และการ ปกครองทั้งหมด มาศึกษา อบรม พัฒนา ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง ผ่านระบบ องค์กร และ คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นในเขตพื้นที่ต้นแบบ

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

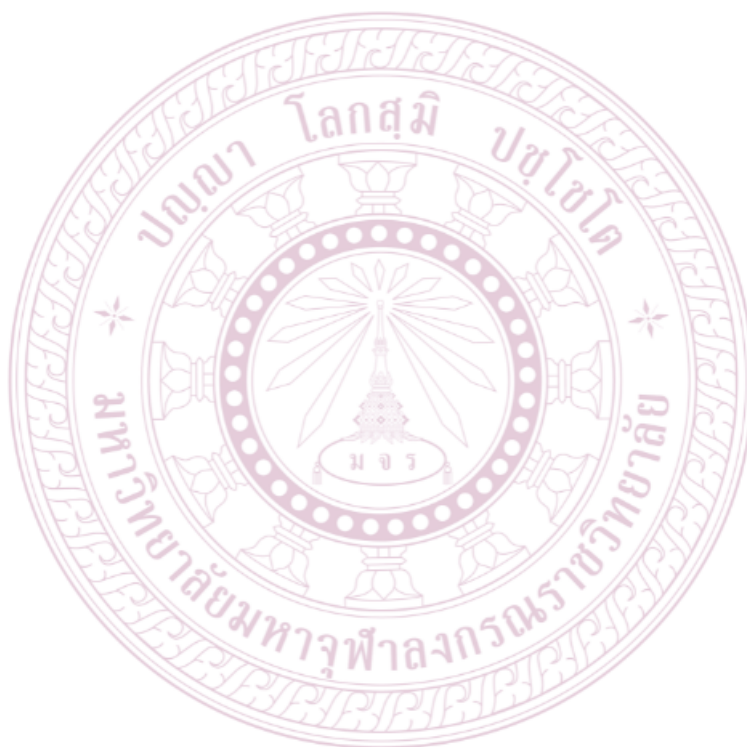
แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดของแผนการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๑.๗.๒ ได้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๑.๗.๓ ผลการวิจัยส่งต่อให้กับ ๑. คณะสงฆ์ ๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ๓. มหาเถรสมาคม/วัดทั่วประเทศ ๔. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการช่วยกันขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย และพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” จากเอกสารวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่มีผู้ได้ศึกษาไว้แล้ว ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

๒.๔ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งมีนักปราชญ์ นักวิชาการ ได้กล่าวถึง “การพัฒนา” ไว้มากมาย ดังนี้

“การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น^๑

และการพัฒนา หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น^๒

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนา ทำให้เจริญ ทำให้เป็น ให้มีขึ้น ฝึกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ คือ^๓

๑. กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ

^๑พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖ – ๑๘.

^๒สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๙.

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑ – ๘๒.

ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. สีสถาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓. จิตถาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔. ปัญญาถาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ และทางด้านปัญญา เมื่อบุคคลมีการพัฒนาแล้วจึงจะส่งผลต่อไปยังการพัฒนาสังคม

ปวีย อิงภากรณ์ ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทางใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้าย อาจจะพัฒนาไปทางนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรม พระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้นั้น ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนา และการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริงๆ ก็คือ อาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้^๔

๑. ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้มนุษยโลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญา ก็ควรที่จะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒. ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐาน ตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมงายอย่างเดียว หรืออวิชชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลาย อย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือ เพราะเคยเห็นเช่นนั้นๆ ต่อมา ฯลฯ ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็นได้ฟัง ได้ตรึกตรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ

๓. การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้ว มาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔. การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อ

^๔ปวีย อิงภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไคมลคิมทอง, ๒๕๓๐),

ความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย ฝ่ายบ้านเมืองก็ได้พึ่งพุทธศาสนา ฝ่ายพุทธศาสนา ก็จะได้ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองด้วย

สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น มาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความยากจน ความเจ็บป่วย จึงเป็นความคิดที่สำคัญในการพัฒนา ประสบการณ์ของพระสงฆ์เองก็มีส่วนสำคัญในการย้ำแนวความคิดเช่นนี้ กล่าวคือ พระสงฆ์เหล่านี้เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในชนบท ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติมิตรในชนบท ความเป็น "ลูกชนบท" จึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^๕

การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ นักพัฒนบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนา เป็น ๒ ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว^๖ ในทางพุทธศาสนา การพัฒนามาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยายทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่าเจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่าตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศาคือตัดผม มีความหมายว่ารัก เช่น นุสสิยา โลภวทณโน แปลว่า อย่างเป็นคนรักโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา^๗ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ไดวางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (planned change) มีการกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า ดังนั้น การพัฒนาที่แท้จริงควร

^๕ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธวิธี ศึกษากรณี : พระสงฆ์กับนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

^๖ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^๗ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐) หน้า ๑๕.

หมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความ ต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้ง เราเรียกกันว่า เป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

การพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็น ๓ ด้านใหญ่ๆ ได้แก่

๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่ายแจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น

๒) การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอด ทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เป็นต้น

๓) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น พร้อมกัน นั้น ยังได้จัดกลุ่มการให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม (environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชน ได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (development is change in the with performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็น การบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือ การปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ว่า ผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะได้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ ที่ กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อย เพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือ ได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย จะมีการกำหนดไว้กว้างๆ เช่น เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดคือทั้งปริมาณและคุณภาพต้อง

ควบคู่กันไปเสมอในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัยและความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเศรษฐศาสตร์จะวัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิต รายได้ประชาชาติ เพิ่มการส่งออก เพิ่มการอุตสาหกรรม และเพิ่มการลงทุน เป็นต้น โดยคำนึงถึงมนุษย์น้อยมาก

จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้ ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้นหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งการพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ แต่ละคนจึงควรมีการพัฒนาไปตามสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (๒๕๔๖, หน้า ๒๓๘)	การพัฒนา คือ ๑. การทำความเจริญ ๒. ทำให้เจริญ
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๗, หน้า ๓)	การพัฒนาสามารถ เป็น ๒ ระดับ ๑. ความหมายอย่างแคบ ๒. ความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ
พระราชวรมูณี (ประยูร ปยุตโต), (๒๕๓๐)	แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน ๑.การพัฒนาคน ๒.การพัฒนาสิ่งอื่นๆ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นระบบปรับปรุงประสิทธิภาพของพนักงานในการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อใดก็ตามที่พนักงานทำงานมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้กลุ่มและองค์กรมีประสิทธิภาพ ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีขอบข่ายถึงการพัฒนาบุคคล (individual development) รู้จักวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตัวเองแล้วพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปรวมทั้งการพัฒนาองค์กร (organization development) และการพัฒนาอาชีพ

(career development)^๔ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล (individual development) การพัฒนาองค์การ (organization development) และการพัฒนาอาชีพ (career development) ซึ่งมีนักวิชาการที่ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

๑. การพัฒนาบุคคล (individual development)

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การให้การศึกษาในอันที่จะส่งเสริมความรู้ความสามารถ ความถนัดและทักษะบุคลากรทั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในองค์การให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านความรู้ความสามารถความชำนาญและประสบการณ์นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังมีความหมายที่จะพัฒนาทัศนคติหรือเจตคติของการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดีมีกำลังใจในการทำงานและมีความคิดที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย^๕ การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหารเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์ตลอดจนแนวคิดต่างๆให้บุคลากรในระดับนี้สูงยิ่งขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดจนการขยายตัวขององค์การและการปรับโครงสร้างของระบบงานด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์การจึงจำเป็นต้องผู้บริหารระดับต่างๆให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๖

จากการพัฒนาบุคคลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในการพัฒนาบุคคลเป็นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ประสบการณ์รวมทั้งแนวคิดและยังเป็นกระบวนการให้บุคคลเจริญในหน้าที่การงานมีทักษะในการทำงานดีขึ้นทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพราะองค์การมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

^๔ เสน่ห์ จัยโต และคณะ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๑.

^๕ รุ่งสรรค์ ประเสริฐศรี, องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖๑ – ๔๖๒.

^๖ วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๘.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปการพัฒนาบุคคล

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
เสนห์ จัยโต และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ๑๕๑)	๑. การพัฒนาบุคคล (individual development) ๒. การพัฒนาองค์กร (organization development) ๓. การพัฒนาอาชีพ (career development)
รังสรรค์ ประเสริฐศรี, (๒๕๔๓, หน้า ๔๖๑ – ๔๖๒)	๑. พัฒนาศักยภาพของคนในองค์กร ๒. พัฒนาทัศนคติหรือเจตคติ
วิลาวรรณ รพีพิศาล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๕๘)	๑. การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้กับบุคลากรระดับบริหาร ๒. ผู้บริหารระดับต่างๆ ให้ความสำคัญทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์

๒. การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในอาชีพวิชาชีพและการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผลมีการให้คำจำกัดความการพัฒนาอาชีพว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมวิทยาเศรษฐศาสตร์กายภาพและโอกาสที่หล่อหลอมผลของงานอาชีพวิชาชีพที่บุคคลอาจเข้าร่วมในช่วงชีวิตของเขาการพัฒนาอาชีพเป็นลักษณะที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์มันรวมถึงช่วงชีวิตและความสนใจทั้งหมดของคนทั้งคนการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับบทบาทงานในอดีตปัจจุบันและอนาคตของบุคคลการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามผ่านชีวิตและงานเกี่ยวกับการเรียนรู้การมีประสบการณ์การเป็นอยู่การทำงานและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสร้างและการค้นพบแนวทางผ่านชีวิตและการทำงานของบุคคล

ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพได้แก่

(๑) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาทักษะและสมรรถนะของพนักงานเพื่อการริเริ่มการขยายและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพโดยการโฟกัสไปยังสถานการณ์ธุรกิจและวิธีปฏิบัติที่เป็นจริง

(๒) การพัฒนาอาชีพช่วยพัฒนาจิตวิญญาณและศักยภาพการประกอบการค้าในหมู่พนักงานเพื่อให้เขาเป็นนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ

(๓) เพื่อช่วยให้ได้มาซึ่งทักษะความรู้และสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อความเป็นเลิศขององค์กร

(๔) เพื่อทักษะและสร้างศูนย์รวมของคนที่ความสามารถพิเศษเพื่อนำกลยุทธ์ทางธุรกิจขององค์กรออกใช้โดยประสบความสำเร็จ

(๕) เพื่อสร้างและนำระบบการบริหารที่มีความเป็นเลิศในองค์กรออกใช้

(๖) เพื่อช่วยการวางแผนและพัฒนาการสืบทอดตำแหน่งเพื่อประกันความเจริญงอกงามและความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร

(๗) การพัฒนาอาชีพช่วยเพิ่มการจูงใจคุณภาพและผลิตภาพของพนักงาน

(๘) ความสนใจขององค์กรต่อการพัฒนาอาชีพช่วยดึงดูดนักวิชาการระดับสูงและรักษาไว้ซึ่งพนักงานที่มีคุณค่า

(๙) การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและความเจริญงอกงามของพนักงานเป็นปรัชญาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้น การพัฒนาอาชีพจึงเป็นความพยายามที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการซึ่งโฟกัสไปยังการพัฒนาพนักงานให้มีความสามารถมากขึ้น^{๑๑} เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือคนคน เป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพทรัพยากรคนของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในชนบทซึ่งเป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงานและเป็นทรัพยากรที่ด้อยคุณภาพเนื่องจากขาดการเรียนรู้ขาดโอกาสของการฝึกฝนอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒} ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตก้าวหน้าตามสายงานนั้นซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรที่ต้องพัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นได้อย่างมั่นใจโดยจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ณะเดียวกันตัวบุคลากรเองก็ต้องขวนขวายหาความรู้ประสบการณ์และทักษะเพิ่มเติมด้วยตนเองเมื่อองค์กรมีการขยายขอบเขตงานและต้องการบุคลากรที่มีศักยภาพรับผิดชอบงานในหน้าที่ดังกล่าวบุคลากรที่มีความเตรียมความพร้อมในงานอาชีพนั้นย่อมมีโอกาสได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งทันที^{๑๓} และการพัฒนาศายอาชีพเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่องงานกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อแสดงให้บุคลากรทราบถึงบทบาทหน้าที่ตำแหน่งงานและความก้าวหน้าทางอาชีพของตนซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร^{๑๔} พนักงานใหม่ทุกคนเมื่อได้รับการบรรจุเข้าทำงานย่อมจะมีความหวังที่จะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหากองค์กรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อความมั่นคงและเป็นหลักประกันให้กับพนักงานว่าเมื่อเข้าร่วมกับองค์กรแล้วทุกคนจะมีความก้าวหน้าในอาชีพอย่างแน่นอนดังนั้นองค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อการพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงานทุกคน^{๑๕}

ในเรื่องการพัฒนาสายอาชีพตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ในการพัฒนาอาชีพถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าทุกคนที่เข้ามาทำงานก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในการงานอาชีพของตนถือได้ว่าเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอาจจะมี การเลื่อนตำแหน่งงานในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเพื่อไปสู่ตำแหน่งสูงสุดของสายงานนั้นๆ

^{๑๑}ชาญชัย อาจินสมาจาร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า๑๖๘.

^{๑๒}พนิจดา วีระชาติ, การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๑๓}วิลาวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๖.

^{๑๔}สุจิตรา ธนानันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๑๕}อนิวัช แก้วจำนง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (สงขลา : บริษัทนาศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒) , หน้า ๑๖๑.

ตารางที่ ๒.๓ การพัฒนาอาชีพ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ชาญชัย อาจินสมาจาร, (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, หน้า ๑๖๘)	การพัฒนาอาชีพ คือ ๑. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป้าหมายอาชีพบรรลุผล ๒. ความสำคัญของการพัฒนาอาชีพ
พนิจดา วีระชาติ, (๒๕๔๓, หน้า ๑๖)	การพัฒนาอาชีพ ๑. คนเป็นสื่อสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ ๒. เป็นทรัพยากรที่ต้องใช้แรงงาน
วิลาวรรณ รพีพิศาล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๖๖)	การพัฒนาอาชีพ ๑. พัฒนาให้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบงาน ๒. จัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ
สุจิตรา ธนानันท์, (๒๕๕๐, หน้า ๒๘)	การพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้าง ความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างเป้าหมายของบุคคลในเรื่อง งานกับเป้าหมายขององค์กร
อนิวัช แก้วจำนง, (๒๕๕๒, หน้า ๑๖๑)	การพัฒนาอาชีพ องค์กรจะต้องดำเนินการต่างๆเพื่อการ พัฒนาสายอาชีพ (Career Development) ให้กับพนักงาน ทุกคน

๓. การพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าเป็นการวัดประเมินค่าตัวเองที่อยู่บนรากฐานของค่านิยมโดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์กรเข้ามาใช้อย่างมีแผน นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และเทคโนโลยีต่างๆ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรทั้งระบบให้ดีขึ้น^{๑๖} เป็นกระบวนการที่วางแผนและจัดการอย่างมีระบบระเบียบมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและระบบการปฏิบัติต่างๆในองค์กรด้วยความมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์กรในการแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างสมบูรณ์

ความจำเป็นของการพัฒนาองค์กร

องค์กรสมควรได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอสาเหตุที่ทำให้เกิดความจำเป็นของการพัฒนาองค์กรมีดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์กรมี ๕ ช่วง คือ

(๑) ช่วงการเกิด

(๒) ช่วงการเติบโต

(๓) ช่วงเข้มแข็ง

^{๑๖} จุมพล นิมพานิช, การบริหารและการพัฒนาองค์กร หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๑.

(๔) ช่วงการเปลี่ยนแปลง

(๕) ช่วงตกต่ำ

๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม

องค์การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมองค์การ จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมขององค์การซึ่งมีอิทธิพล ทำให้องค์การได้รับผลกระทบไปด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อองค์การ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี

๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ

การขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งระดับบุคคลและหน่วยงานจะเป็นที่สังเกตพบโดยทั่วไปการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าเกิดการสูญเปล่าการใช้เวลาใช้คนและใช้งบประมาณที่มากเกินไปความจำเป็นมีผลกระทบต้นทุนและการลงทุนที่สูงทำให้ผลลัพธ์ที่ได้รับมีมูลค่าน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนกับการลงทุนซึ่งเมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจะพบข้อบกพร่องทั้งโครงสร้างองค์การ นโยบายการบริหารงานบุคคลการใช้เทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพการผลิตและปัญหาคุณภาพบุคลากรเป็นที่มาของการด้อยประสิทธิภาพทั้งบุคคลและองค์การ^{๑๗} การนำความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์ (behavioral science) มาใช้ในความพยายามระยะยาวเพื่อปรับปรุงความสามารถขององค์การในการต่อสู้เอาชนะให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การและเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา^{๑๘}

การพัฒนาองค์การที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้คือการพัฒนาองค์การเป็นกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความคิดและเป้าหมายจากผู้บริหารระดับสูงที่จะทำให้องค์การพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์

ตารางที่ ๒.๔ สรุปการพัฒนาองค์การ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จุมพล นิมพานิช, (๒๕๔๕, หน้า ๑๕๑)	๑. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า ๒. เกี่ยวพันกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์การเข้ามาใช้อย่างมีแผน
สมใจ ลักษณะม (๒๕๔๙, หน้า ๒๔๗ – ๒๔๙)	๑. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตขององค์การมี ๕ ช่วง ๒. อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม ๓. การด้อยประสิทธิภาพขององค์การ
Bowditch, James L. and Buono, Anthony F., (๑๙๙๐, p. ๕๐๘)	๑. ความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์(Behavioral Science) ๒. เพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหา

^{๑๗}สมใจ ลักษณะม, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔๗ – ๒๔๙.

^{๑๘}Bowditch, James L. and Buono, Anthony F, A Primer on Organizational Behavior, (New York : John Wiley and Sons, 1990), p. 508.

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารมีความคู่กันมากับมนุษย์เป็นเวลานานแล้ว แต่การบริหารกิจการใดๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะ ในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้พันธกิจต่างๆ เหล่านั้นดำเนินการไปได้ด้วยดีและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สำหรับนักบริหารกิจการสาธารณะทุกๆ ไป รวมทั้งพระสังฆาธิการผู้บริหารงานการคณะสงฆ์ด้วย ต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารทั้งที่เป็นแนวคิดทางด้านศาสนา และด้านหลักการบริหารทุกๆ ไป ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า “การบริหาร” ไว้ ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอนำมาประกอบการศึกษา ดังนี้

การบริหาร คือ กระบวนการจัดการ และดำเนินการทุกๆ ด้าน เพื่อให้การคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการวัด และเป็นฐานรองรับพระศาสนามีความก้าวหน้า สามารถอำนวยความสะดวก เสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และแสดงความเมตตาานุเคราะห์ต่อปวงชน ปรากฏชัดทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม^{๑๙} นอกจากนี้ยังหมายถึงการปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ (Efficiency)^{๒๐}

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๒๑} ดังนั้นการบริหารจัดการ จึงเป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ ๓ ประเภท คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปก็คือ

๑. การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช้การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

๒. กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มหรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมาย

^{๑๙}พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), ธรรมปริทัศน์ “๔๖”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓.

^{๒๐}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖.

^{๒๑}พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), คนสำราญงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

ของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอกหรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

๓. การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม^{๒๒}

จึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^{๒๓}

นอกจากนี้การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๔} หรือความพยายามที่จะสั่ง แนะและผสมผสานความพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดรวมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายบางอย่าง การบริหารเป็นกิจกรรมที่จำเป็นของผู้บริหาร ในองค์การซึ่งมีหน้าที่สั่งการ ให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน^{๒๕}

การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ กล่าวคือ กรณีที่เป็นศิลป์ (art) หมายถึง บุคคลได้ใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคล เพื่อให้บรรลุจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง กรณีที่เป็นศาสตร์ (science) เป็นองค์ความรู้ในสิ่งที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ ด้วยวิธีเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน กรณีที่เป็นอาชีพ (profession) นั้น อาชีพเกิดจากความเป็นศิลป์และความเป็นศาสตร์โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นอาชีพใดๆ^{๒๖} และเป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๒๗}

^{๒๒}ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, *วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓-๔.

^{๒๓}จันทร์ธานี สงวนนาม, *เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๒๔}สุธี สุทธิสมบุญ และสมาน รังสิโยภุชญ์, *หลักการบริหารเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๒๕}ชาญชัย อาจิณสมาจาร, *การบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

^{๒๖}วิโรจน์ สารรัตนะ, *การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^{๒๗}สมยศ นาวิการ, *การบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ สรุปความหมายของการบริหารว่า การบริหารก็คือการที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันทำงานโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรทางการบริหารมาจัดดำเนินการตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน

จากความหมายของการบริหารสามารถสรุปแนวคิดได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ ความหมายของการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมวรนายก (โอกาส นิรุตติเมธี (๒๕๔๖, หน้า ๗๓)	กระบวนการจัดการ และดำเนินการทุกๆ ด้าน เพื่อให้การคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการวัด และเป็นฐานรองรับพระศาสนามีความก้าวหน้า สามารถอำนวยความสะดวก เสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และแสดงความเมตตาอนุเคราะห์ต่อปวงชน ปรากฏชัดทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), (๒๕๕๑, หน้า ๒๖).	การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ (Efficiency)
พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), (๒๕๕๐, หน้า ๒๕-๓๒.)	ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่น มั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร
ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (๒๕๔๐, หน้า ๓-๔).	กระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ ๓ ประเภท คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม
จันทราณี สงวนนาม (๒๕๓๖, หน้า ๔).	การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน

ตารางที่ ๒.๕ ความหมายของการบริหาร (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ชาญชัย อาจินสมจาร (๒๕๔๐, หน้า ๓๘).	ความพยายามที่จะสั่ง แะและผสมผสานความพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดรวมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายบางอย่าง การบริหารเป็นกิจกรรมที่จำเป็นของผู้บริหาร ในองค์การซึ่งมีหน้าที่สั่งการ ให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน
สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญ์ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒).	การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ สิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
วิโรจน์ สารรัตน์ (๒๕๔๒, หน้า ๔).	การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ
สมยศ นาวิการ (๒๕๔๔, หน้า ๓๘).	กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

๒.๒.๒ ความหมายของผู้บริหาร

ในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยผู้บริหาร ที่มีความรู้ความสามารถสูง ในการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพต่อไปได้ องค์การทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหาร คือ พระสงฆ์ฆาธิการที่มีความรู้ และความสามารถสูงในการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนา มี วัด เป็นต้น ได้มีผู้ให้ความหมายของผู้บริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

นักบริหาร คือ ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เขาบริหารงานด้วยธรรมาธิปไตยที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ เขาเป็นผู้นำที่น้อมอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน^{๒๘} ผู้บริหาร คือ นักแก้ปัญหขององค์การทั้งปัญหาในด้านงาน ด้านงบประมาณ ด้านเวลาและด้านคน ซึ่งรวมถึงปัญหาสุขภาพทางร่างกายและทางจิตใจด้วย^{๒๙} รวมถึงผู้บริหารเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการ

^{๒๘}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖.

^{๒๙}ถวิล เกื้อกุลวงศ์, *การบริหารการศึกษาสมัยใหม่ : ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

เลือกตั้ง หรือยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ การสั่งการและช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๓๐}

ผู้บริหาร คือ บุคคลใดๆ ก็ตามที่พยายามทำให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กร โดยใช้กำลังความพยายามของบุคคลอื่น หรือบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่นคือผู้บริหาร^{๓๑} และหมายถึง ผู้ทำหน้าที่ทางการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน และมีความหมายในระดับเดียวกัน^{๓๒}

ผู้บริหาร (Administrator) คือ ผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น หรืออาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น (Get things done through others) คำว่า บริหารนั้นมาจากคำ ๒ คำคือ **บริ** แปลว่า โดยรอบ และ **หาร** แปลว่า แบ่ง รวมความจึงแปลว่า การแบ่งงานที่อยู่รอบข้างช่วยกันทำให้สำเร็จ และการที่จะเป็นเช่นนั้นได้ผู้บริหารจะต้องเป็นทั้งหัวหน้า (Head) และผู้นำ (Leader) ในคนเดียวกัน จากคำจำกัดความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารที่สมบูรณ์จะต้องให้คนอื่นทำงานแทนตนจนสำเร็จอย่าไปลงมือทำงานด้วยตนเองทั้งหมด ถ้าใครลงมือทำงานด้วยตนเองแม้แต่เรื่องเล็กน้อยจึงมักถูกเหินห่างว่าเป็น “ผู้บริหารสันดานเสมียน”^{๓๓}

ความหมายของคำว่า นักบริหาร โดยปกติคำว่า **นัก** จะหมายถึงตัวบุคคลถ้าไปอยู่กับคำอื่นโดยเฉพาะที่เป็นอาชีพจะแสดงให้เห็นว่าคนๆ นั้น มีความเป็นมืออาชีพ เช่น นักมวย นักฟุตบอล นักร้อง นักแสดง นักพูด นักเขียน เป็นต้น คำว่า **มืออาชีพ** เป็นคำที่ใช้กับบุคคลหรือองค์กรซึ่งทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นผู้รู้จริงในสิ่งนั้น และเชี่ยวชาญกว่าสิ่งอื่น อย่างเช่นครูมืออาชีพ แสดงว่าครูผู้นั้นมีความรู้ความสามารถสูง และมีความเชี่ยวชาญในการสอนเป็นอย่างมาก ในขณะที่คำว่า อาชีพครูมีความหมายเพียงว่าคนๆ นั้นมีอาชีพเป็นครูบาอาจารย์ มีหน้าที่สั่งสอนลูกศิษย์แต่จะมีความรู้และมีความเชี่ยวชาญหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง นักบริหาร (Professional Administrator) จึงหมายถึงผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างดีเยี่ยมและมีความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน โดยดูจากประสบการณ์การทำงาน ด้านการบริหารมาอย่างยาวนานและประสบความสำเร็จ

ดังนั้นการเป็นนักบริหารจึงไม่ใช่เรื่องง่ายใครที่เป็นได้ถือว่ายอดเยี่ยม เพราะจะมีทั้งความเป็นผู้นำหัวหน้าและผู้บริหารอยู่ในคนๆ เดียวอย่างสมบูรณ์เกี่ยวกับการเป็นนักบริหารคนที่จะเป็นได้จะต้องส่อลักษณะหรือฉายแววให้ปรากฏพอสรุปเฉพาะหัวข้อได้ ๙ ประการดังนี้^{๓๔}

ประการที่ ๑ แสดงออกอย่างแรงกล้าต้องการประสบความสำเร็จ

ประการที่ ๒ สนใจใคร่รู้ใฝ่รู้ใฝ่ฝัน

^{๓๐}เศาวนิต เศาณานนท์, **ภาวะผู้นำ (Leadership)**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครราชสีมา : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะวิชาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๓๑}สมยศ นาวิกการ, **การบริหาร**, หน้า ๒๒.

^{๓๒}สาคร สุขศรีวงศ์,ดร., **การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี. พี. โซเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘.

^{๓๓}สุเมธ แสงนิมนวล, **ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร : ส เจริญ การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๘-๙.

^{๓๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

ประการที่ ๓ เป็นที่พึงของคนอื่นได้
 ประการที่ ๔ ให้คนอื่นทำงานแทนตนจนสำเร็จ
 ประการที่ ๕ ตัดสินใจได้ดี
 ประการที่ ๖ แก้ปัญหาเองได้
 ประการที่ ๗ ทำอะไรได้มากเป็นพิเศษและรวดเร็ว
 ประการที่ ๘ ประสานงานคล่องแคล่ว
 ประการที่ ๙ ทำงานได้ดีกว่าเดิมเสมอมีการคิดปรับปรุงไม่พอใจในผลงานจะทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆและมักประสบผลสำเร็จ

ผู้บริหาร (The Administrators) เปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสของการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้บริหารในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับ “ผู้บริหารมืออาชีพ” จึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งบุคลากรดังกล่าวที่ หมายถึงถึง “ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษามืออาชีพ” และ “ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพ” เหล่านี้ ประดุจหัวรถจักรสำคัญของขบวนรถไฟยุคปฏิรูปการศึกษาที่จะทำหน้าที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนขบวนรถไฟไปสู่ เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาสู่ การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นทั้งคุณภาพ ศักยภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดในเขตพื้นที่การศึกษานั้นเอง^{๓๕}

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปความหมายของผู้บริหาร ก็คือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในการบริหาร และเป็นผู้จัดกระบวนการบริหารโดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอม การประสานงาน และควบคุมบุคคลอื่นให้ปฏิบัติหน้าที่

จากความหมายของผู้บริหารสามารถสรุปได้ดังนี้

^{๓๕} สุรศักดิ์ ปาเฮ, “สู่มิติการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน, ๒๕๔๓) : ๗๐-๗๕.

ตารางที่ ๒.๖ ความหมายของผู้บริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), (๒๕๓๙, หน้า ๕๖).	ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เขาบริหารงานด้วยธรรมาธิปไตยที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ เขาเป็นผู้นำที่นิ่งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน
ถวิล เกื้อกุลวงศ์ (๒๕๔๐, หน้า ๑๗).	นักแก้ปัญหาขององค์กรทั้งปัญหาในด้านงาน ด้านงบประมาณ ด้านเวลาและด้านคน ซึ่งรวมถึงปัญหาสุขภาพทางร่างกายและทางจิตใจด้วย
เสาวนิศ เสาธนานนท์ (๒๕๔๑, หน้า ๒).	บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง หรือยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ การสั่งการและช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
สมยศ นาวิการ (๒๕๔๔, หน้า ๒๒).	บุคคลใดๆ ก็ตามที่พยายามทำให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กร โดยใช้กำลังความพยายามของบุคคลอื่น หรือบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่นคือผู้บริหาร
สาคร สุขศรีวงศ์, ดร. (๒๕๕๓, หน้า ๒๘).	ผู้ทำหน้าที่ทางการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน และมีความหมายในระดับเดียวกัน
สุเมธ แสงนิมมวล (๒๕๕๒, หน้า ๘-๙).	ผู้บริหาร (Administrator) คือ ผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น หรืออาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น (Get things done through others) การแบ่งงานที่อยู่รอบข้างช่วยกันทำให้สำเร็จและการที่จะเป็นเช่นนั้นได้ผู้บริหารจะต้องเป็นทั้งหัวหน้า (Head) และผู้นำ (Leader) ในคนเดียวกัน
สุรศักดิ์ ปาเฮ (๒๕๔๓, หน้า ๗๐-๗๕).	จอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสของการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้บริหารในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับ “ผู้บริหารมืออาชีพ”

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

องค์กรหนึ่งๆ ต้องอาศัยทฤษฎีการบริหาร เพื่อประโยชน์ในการจัดการองค์กร มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอทฤษฎีการบริหารไว้แตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีนั้นๆ ให้ท่องแท้ และนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรของตน ไว้ดังนี้

การบริหารองค์กรต่างๆ จึงเป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

๑) การปกครองบังคับบัญชา (Supervision and Control) การพิจารณาวินิจฉัย (Consideration) การตัดสินใจ (Decision) และการสั่งงาน (Command/Ordering) ตามลำดับขั้นใน

สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ของแต่ละองค์กร หรือหน่วยงาน (Organization) ในระดับต่างๆ

๒) การจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของวัด ได้แก่ การจัดการเกี่ยวกับการให้การศึกษาหลักธรรม (พระปริยัติสัทธรรม) การให้การศึกษาอบรม ศีล สมาธิ ปัญญา (พระปริยัติสัทธรรม) และการเผยแผ่พระสัทธรรม การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และศาสนพิธีต่างๆ เป็นต้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การวางนโยบาย (Policy) การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน (Priority) ของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ (Project Planning and Administration) อันเป็นกิจกรรมขององค์กร หรือหน่วยงานในระดับต่างๆ การแบ่งงาน (Division of Works) และการมอบหมายหน้าที่การงาน (Delegation of Authority) การจัดการ (Management) ตามแผนงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดเอาไว้ ให้ได้ผล คือ “ประสิทธิผล” (Effectiveness) ดี อย่างมี “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) สูง และรวมทั้ง การตรวจงาน (Inspection) การติดตามผล (Follow-up) และการประเมินผลงาน (Evaluations)

๓) การจัดการทางด้านบุคลากร (Personnel Management) การเงินหรือการคลัง (Financial Management) และทรัพย์สิน (Assets) ขององค์กรหรือหน่วยงานแต่ละระดับ

เครื่องวัดผลของการบริหารงาน (Administrative Measurement) ก็คือ “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) ซึ่งหมายถึงอัตราส่วนแห่งค่าลงทุน (Investment Value) ต่อประสิทธิผล (Effectiveness) ของการบริหารงานของนักบริหารหรือหน่วยงานหนึ่ง

เมื่อเทียบกับอัตราส่วนแห่งค่าลงทุน ต่อประสิทธิผลของการบริหารงานอย่างเดียวกันของนักบริหารหรือหน่วยงานเดียวกัน แต่ต่างระยะเวลากัน หรือ

เมื่อเทียบกับอัตราส่วนแห่งค่าลงทุนต่อประสิทธิผลของการบริหารงานอย่างเดียวกันของนักบริหารอีกคนหนึ่งหรืออีกหน่วยงานหนึ่ง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การบริหารงานที่ได้ผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง คือ การบริหารงานที่ได้ผลผลิต หรือ ผลงานที่ได้สำเร็จด้วยดีมาก ด้วยต้นทุนหรือค่าลงทุนที่ต่ำที่สุด ซึ่งก็หมายความว่า นักบริหารที่ดีก็ต้องรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างประหยัดที่สุด และให้ได้ผลงานที่ดีมากที่สุดนั่นเอง^{๓๖}

หลักกระบวนการบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ^{๓๗}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาใน องค์การ

๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) หมายถึงการสรรหาบุคลากรมาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้

๔) การอำนวยการ (Directing) คือ กำกับ สั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

^{๓๖}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, หน้า ๒๖-๒๗.

^{๓๗}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, หน้า ๓.

๕) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด

ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการของหลักการบริหาร ซึ่งมีอยู่ ๕ ขั้นตอน ดังนี้^{๓๘}

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดระบบองค์การ (Organizing)
๓. การจัดบุคลากร (Staffing)
๔. การเป็นผู้นำในองค์การ (Leading)
๕. การควบคุมการดูแล (Controlling)

หลักการบริหารเหล่านี้อาจจะเคยปฏิบัติโดยผู้บริหารก่อนมี Fayol แต่ Fayol เป็นบุคคลแรกที่ประมวลหลักการเหล่านี้ขึ้นมา ทำให้ผู้บริหารทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เขาได้วางรากฐานของการบริหารในฐานะที่เป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทาง การบริหาร ๕ ประการ คือ^{๓๙}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

^{๓๘}Koontz, Harold and Heize Weihrich, **Essential of management**, 5th, (Singapore : McGraw-Hall, 1990), pp. 26-27.

^{๓๙}Price, Alan, **Human Resourec Management In a Business Context**, 2nd edition, (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

นอกจากนี้หลักการในการบริหารจัดการยังแบ่งออกเป็น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโย ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับกรมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาโย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ แวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโย กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธ และอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือ ความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูง และพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลาง และระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้น เป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รับรวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไร และมีการ

กระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่ง และหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้วัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำการสิ่งต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้ถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงาน และองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้

รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้าง และลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คนหรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การ และสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จ และมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหาร และคนงานโดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง^{๔๐}

และมีผู้นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ.๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้^{๔๑}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน และการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจ และสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำ และควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

^{๔๐}ฟาโย, อังใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘-๖๙.

^{๔๑}Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบ และรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี

นักวิชาการในประเทศไทยได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๔๒}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนมาทำงาน การบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน การบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การอำนวยความสะดวก หรือการวินิจฉัยสั่งการหลังการได้วิเคราะห์ และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นๆ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงาน หรือติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกันเพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะ สะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจไปในตัวด้วย

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบ และรัดกุม

หลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๔๓}

^{๔๒}ติน ปรัชญพฤทธิ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๔๓}เทเลอร์, อังโน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงาน จะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้得人ที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงาน ที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

สำหรับแนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยเฮนรี ฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กูลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^{๔๔}

จากการศึกษาทฤษฎีการบริหาร จึงสรุปได้ว่า การบริหารมีความจำเป็นต้องมีกระบวนการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาใน องค์การ ๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) หมายถึงการสรรหาบุคลากรมาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้ ๔) การอำนวยการ (Directing) คือ กำกับ สั่งการ และมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ และ ๕) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด เป็นต้น

^{๔๔}สุปรีชา กมลาคัน, กลยุทธ์การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕),

ตารางที่ ๒.๗ เปรียบเทียบทฤษฎีการบริหารจัดการกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย /ทฤษฎีของนักวิชาการ	พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),	Koontz, Harold and Heize Wehrich	Price, Alan	Luther Gulick and Lyndall Lunwick	ดิน ปรัชญพฤทธิ
๑) การวางแผน (Planning)	✓	✓	✓	✓	✓
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	✓	✓	✓	✓	✓
๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing)	✓	✓		✓	✓
๔) การอำนวยการ (Directing)	✓	✓	✓	✓	✓
๕) การควบคุม (Controlling)	✓	✓	✓	✓	✓

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

๒.๓.๑ การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธที่มีรูปแบบ และประวัติอย่างยาวนาน

๑) ความหมายของคณะสงฆ์

คำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระสงฆ์ ในความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่านหมายถึงเอาภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์^{๔๕} พระสงฆ์เป็นสถาบันบุคคลที่เกิดขึ้นตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผ่านวิธีการอุปสมบทตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ทำหน้าที่ในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงในปัจจุบัน

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า “พระสงฆ์” ไว้ ผู้ศึกษาขอนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

^{๔๕}พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), พระสงฆ์กับการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๘.

คำว่า”พระสงฆ์” ตามความคิดของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับสังฆะ หมายถึงหมู่ กลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ ดังนี้^{๔๖}

๑. สังฆะ ในความหมายอย่างกว้างที่สุด ท่านเห็นว่า วิธีของสากลจักรวรรดิชาติ แวดล้อมและสรรพสิ่ง ต้องอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสหกรณ์ คือ พึ่งพาอาศัยกันและเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน จึงอยู่ร่วมกันได้ดีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นรากฐานของเรื่องธัมมิกสังคมนิยมของท่าน

๒. สังฆะ หมายถึงวิถีชีวิตของความเป็นอยู่ของหมู่พระภิกษุสงฆ์ ชีวิตในวัดซึ่งเน้นหลักการ “กินอยู่ง่าย ใคร่ครวญสูง” “อยู่อย่างต่ำ กระทำเพื่อ...” ทำงานเต็มความสามารถ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น เจียดส่วนเกินให้ผู้อื่นที่ต้องการหลักการเป็นอยู่อย่างขุดเกลากิเลส ลดละอัตตาสามารถนำชีวิตให้มีค่าสูงสุดและถึงพุทธธรรมได้โดยสะดวก

๓. สังฆะ หมายถึง”การคณะสงฆ์ไทย” ซึ่งมีแบบแผนการปกครองจัดการศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณูปการ ที่ต้องจัดให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ...ค่าและยั่งยืนนาน ทั้งเหมาะสมกับยุคสมัย สอดคล้องกับพระธรรมวินัยนั้น

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ ดังนี้^{๔๗} พระสงฆ์ หมายถึง หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย, หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า สงฆ์ หมายถึง หมู่, ชุมชน ๑. หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สาวกสงฆ์ ดังคำ สวดในสังฆคุณ ประกอบด้วยคูปบุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ เริ่มแต่ท่านผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรคจนถึงพระอรหันต์ต่างจาก ภิกษุสงฆ์ คือ หมู่แห่งภิกษุ หรือชุมชนภิกษุ (ดูหมายเลข ๒),ต่อมาบางที่เรียกอย่างแรกว่า อริยสงฆ์ อย่างหลังว่า สมมติสงฆ์ ๒. ชุมชนภิกษุหมู่หนึ่งตั้งแต่ ๔ รูป ขึ้นไป ซึ่งสามารถประกอบสังฆกรรมได้ตามกำหนดทางพระวินัย ต่างโดยเป็นสังฆกรรมได้ตามกำหนดทางพระวินัย ต่างโดยเป็นสงฆ์จตุรวรรคบ้าง ปัญจวรรคบ้าง ทศวรรคบ้าง วิสดีวรรคบ้างดังนั้น พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๔๘}

๑. สมมติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุด้วยญัตติจตุตถกรรมเพื่อปฏิบัติและรักษาพระธรรมวินัยตามความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติตนเพื่อความสะอาดสว่างสงบแห่งจิตใจ สมมติสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทตามลักษณะการประกอบสังฆกรรม คือ

๑.๑ จตุรวรรค คือ ภิกษุสงฆ์ จำนวน ๔ รูป สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกชนิดยกเว้นการบวช การปวารณา (พิธีกรรมที่กระทำในวันออกพรรษา อนุญาตให้พระสงฆ์ว่ากล่าวตักเตือนกันได้) และอัพภาน (การรับภิกษุต้องอาบัติหนักบางอย่าง และได้ลงโทษตนเองด้วยกรรมวิธีที่กำหนดเสร็จแล้วให้กลับคืนเป็นผู้บริสุทธิ์ดังเดิม)

^{๔๖}พระเดชฯ เมธกุโร, ”สังฆะ”ในทัศนะท่านพุทธทาส”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.buddhadasa.org/html/articles/1_bdb/sangha.html. [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

^{๔๗}พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๔๐), หน้า ๒๙๖.

^{๔๘}ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, “เอกสารการวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา เรื่องการพัฒนากิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ,๒๕๖๖), หน้า ๒๕.

๑.๒ ปัญจวรรค คือ ภิกษุสงฆ์จำนวน ๕ รูปสามารถทำปวารณาได้ ทำการบวชพระในชนบทได้ และสังฆกรรมอื่นได้ยกเว้น อัพทานและการบวชพระในมัชฌิมชนบท

๑.๓ ทสวรรค คือ พระภิกษุสงฆ์จำนวน ๑๐ รูป สามารถทำการบวชพระในมัชฌิมชนบทได้ และสังฆกรรมอื่นได้ ยกเว้นอัพทาน

๑.๔ วิสดีวรรค คือ ภิกษุสงฆ์จำนวน ๒๐ รูป สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกชนิด^{๔๙}

๒. อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงแต่เดิมเรียกว่า สาวกสงฆ์แบ่งเป็น ๔ ประเภทคือ

๒.๑ พระโสดาบัน หมายถึงผู้ละกิเลส ๓ ชนิด คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่ามิตัวตนหรือความยึดมั่นในตัวตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) สีลัพพตปรามาส (การยึดถือศีลและวัตรอย่างมกมาย หรือถือความขลังความศักดิ์สิทธิ์)

๒.๒ พระสกิทาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลส ๓ ข้อข้างต้นได้และทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบางลง

๒.๓ พระอนาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลสเพิ่มขึ้นอีก ๒ อย่างคือ กามราคะ คือ ความติดใจในกามคุณ ปฏิฆะ คือ ความกระทบกระทั่งในใจ ความหงุดหงิดขัดเคืองใจ

๒.๔ พระอรหันต์ หมายถึง ผู้ละกิเลสที่ประณีตได้ ๕ อย่างคือ รูปราคะ คือ ความติดในรูปธรรมอันประณีต อรูปราคะ คือ ความติดในอรูปธรรม มานะ คือ ความสำคัญตนหรือถือตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่าน จิตใจไม่สงบ วุ่นวาย ขัดส่าย อวิชชา คือ ความไม่รู้จริง ไม่รู้เท่าทันสภาวะ ไม่เข้าใจในเหตุผล^{๕๐}

โดยสรุป สมมติสงฆ์ หมายถึง ผู้ถือเอาเพศบรรพชิตและต้องมีจำนวนตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ส่วนอริยสงฆ์ มิได้จำกัดเพศว่าเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์ แต่หมายถึงผู้ที่มีคุณภาพทางจิตบริสุทธิ์ขึ้นมาตามลำดับ ตั้งแต่ระดับโสดาบันขึ้นไป จะเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้

พระสงฆ์ หมายถึงหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ ได้แก่ภิกษุในพระพุทธศาสนา หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า คือ ผู้ออกบวชตามพระพุทธเจ้าหลังจากได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ต้องการจะได้บรรลุนิพพานตามพระพุทธเจ้าจึงสละเหย้าเรือนออกบวช ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สงฆ์ ฉะฉาน ก็มี พระสงฆ์ จัดเป็นรัตนะหนึ่งในจำนวนรัตนะสามหรือพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์^{๕๑}

พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ ทำตนให้มากกว่าเป็นผู้รับละเว้นความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่รุนแรง ไม่ทะเยอทะยานในเรื่องลาภ ยศ มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา มีความเลื่อมใสมั่นในกฎของกรรม และมุ่งความสงบเป็นที่ตั้ง ชีวิตของพระภิกษุ

^{๔๙}วิทย์ วิศเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนา (ส ๐๔๑๐-๐๔๑๑), ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๔), หน้า ๒.

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๕๑}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) , พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕๕.

ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้มีความหมายที่การบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อการพระศาสนา ๑ การศึกษา ๑ การสังคมสงเคราะห์ที่ไม่ขัดต่อสมณวิสัย ^{๕๒}

คำว่า พระสงฆ์ มาจากคำบาลีว่า สงฆ แปลว่า หมู่ ชุมชน คนทั่วไปมักเข้าใจว่า พระสงฆ์ คือ ภิกษุ แต่ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หมู่ภิกษุ และภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป เรียกว่า คณะสงฆ์ การประกอบสังฆกรรมที่สำคัญในทางพุทธศาสนาต้องมีคณะสงฆ์ซึ่งประกอบด้วยภิกษุอย่างน้อยที่สุด ๔ รูปร่วมพิธี สังฆกรรมนั้นจึงจะสำเร็จสมบูรณ์ หากคณะสงฆ์ไม่ครบคณะ ก็จะประกอบสังฆกรรมไม่ได้ พระสงฆ์จัดว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะเป็นศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป พระสงฆ์จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่ดี เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ก็จะเป็นเหตุจูงใจประชาชนให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา หากพระสงฆ์ปฏิบัติตนไม่ดีจะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนาวิบัติ ^{๕๓}

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า พระสงฆ์ คือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า คือ ผู้ออกบวชตามพระพุทธเจ้าหลังจากได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ต้องการจะได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าจึงสละเหย้าเรือนออกบวช ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๒) ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ตามแบบพระธรรมวินัย

การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการปกครองครั้งนั้นคือ พระธรรมวินัยพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา และทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระสงฆ์โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วยพร้อมพระโมคคัลลานะ และพระเถระทั้งหลาย ผู้เป็นสังฆมนตรีและสังฆปริณายกเป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์เพื่อเป็นสมานสังวาสกัน เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย และต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญ

ทัศนะนักปราชญ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ สุนทร ฐ รังสี กล่าวไว้ว่า ^{๕๔}

๑. สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทิน และกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความ

^{๕๒}พระราชสุทธินิพนธ์มงคล (เจริญ ฐิตธมโม), บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.palipage.com/watam/piyapan4/K00055.htm>, [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

^{๕๓}กาญจนา นาคสกุล, พุทธสาธก ชีนาสพ สมณะ พระสงฆ์ พระสงฆ์ปุณฺณ พระอริยสงฆ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.sakulthai.com/DSakulcolumndetail.asp?stcolumnid=644&stissueid=2431&stcolcatid=2&stauthorid=19, [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

^{๕๔}สุนทร ฐ รังสี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

สำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อชมเพื่อเก้อยาก ๑ เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด อาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือพระวินัย ๑^{๕๕}

๒. ด้านการบริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เองโดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ได้ชัดพระวินัย

๓. ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหมายหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิกิริยาต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาตัดสินหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิด

ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล มีโครงสร้างตามความเห็นของไชย ณ พล ได้กล่าวไว้^{๕๖}

๓) ลักษณะการใช้อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

การใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครอง จึงทรงบัญญัติไว้ ๑๐ ประการดังนี้^{๕๗}

๑. เพื่อความรับทราบวาติแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
๓. เพื่อชมบุคคลเพื่อเก้อยาก
๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส

^{๕๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

^{๕๖}ไชย ณ พล, การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

^{๕๗}วิมหา. (ไทย) ๑/๓๘/๒๘-๒๙.

๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
 ๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
 ๑๐. เพื่อถือตามพระวินัย

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต (๒๕๔๖, หน้า ๔๘).	คำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตาม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระสงฆ์ใน ความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียง รูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่าน หมายเอาภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์
สุนทร ณ ริงสี (๒๕๓๐, หน้า ๓๕-๖๐).	๑. สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้ เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ ๒. ด้านการบริหาร ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำ กิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชา อุปสมบท การกรานกฐิน กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรง กำหนดไว้นั้นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็มิได้ขัดพระวินัย ๓. ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพุทธศาสนามีลักษณะ บางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือ ระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลใน สังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิกิริยา ต่อความสงบสุขของสังคม
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.	๑. เพื่อความรับทราบวาติแห่งสงฆ์ ๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๓. เพื่อชมบุคคลเพื่อแก้อยาก ๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๕. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน

ตารางที่ ๒.๘ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๖. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑๐. เพื่อดำเนินตามพระวินัย
พระครูศรี เมธงกุโร (Online)	๑. สังฆะ คือ พึงพาอาศัยกันและเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน จึงอยู่ร่วมกันได้ดีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นรากฐานของเรื่องธัมมิกสังคมนิยมของท่าน ๒. สังฆะ หมายถึง วิถีชีวิตของความเป็นอยู่ของหมู่พระภิกษุสงฆ์ ๓. สังฆะ หมายถึง “การคณะสงฆ์ไทย” ซึ่งมีแบบแผนการปกครองจัดการศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณูปการ ที่ต้องจัดให้ได้ดี มีประสิทธิภาพ
พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๐, หน้า ๒๙๖).	หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย, หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า
คำเลื่อง วุฒิจันทร์ (๒๕๒๖, หน้า ๒๕).	๑. สมมติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุด้วยญัตติจตุตถกรรมเพื่อปฏิบัติ และรักษาพระธรรมวินัยตามความรู้ความสามารถ และปฏิบัติตนเพื่อความสะอาดสว่างสงบแห่งจิตใจ ๒. อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง

๒.๓.๒ การปกครองคณะสงฆ์ไทย :

การปกครองคณะสงฆ์ไทยสมัยต่างๆ มีดังนี้^{๕๘}

๑. การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล

การปกครองระยะต้นๆ พระพุทธเจ้าทรงกระทำด้วยพระองค์เองทุกอย่างพอระยะต่อมา ให้พระสาวกช่วยกระทำบ้าง เป็นการแบ่งเบาภาระและฝึกหมู่สาวก เพื่อที่จะรับช่วงงานจากพระองค์ ครั้นต่อมาตอนใกล้ปรินิพพานทรงมอบความเป็นใหญ่ให้หมู่พระสงฆ์สาวก ส่วนพระองค์ก็ทรงดูแลทั่วไปและทำงานด้านการสอนอย่างเดียวเป็นทำนอง “บิดาอบรมบุตรธิดาให้รู้จักการงาน” บั้นปลายชีวิตก็มอบทรัพย์สมบัติให้

๑.๑ รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

แม้ว่าคณะสงฆ์จะเป็นสังคมซึ่งรวมผู้คนไว้มากมายและมีความหลากหลาย เนื่องจากสมาชิกมาจากคนทุกชนชั้นวรรณะเช่นเดียวกับสังคมโดยทั่วไป แต่มีความแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป ก็คือสมาชิกทั้งหมดล้วนเป็นบรรพชิต หรือนักบวช ซึ่งผู้ที่ให้กำเนิดคณะสงฆ์ขึ้นมาก็คือพระพุทธเจ้า คณะสงฆ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นหลังจากพระองค์ทรงเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแล้วมีผู้ตรัสรู้ตามหรือมีความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนนั้นแล้วออกบวชเป็นบรรพชิต จากเดิมซึ่งจำนวนสมาชิกของคณะสงฆ์ยังมีจำนวนน้อย แต่ภายหลังเมื่อหลักธรรมคำสอนของพระองค์ได้รับการเผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง จำนวนสมาชิกของคณะสงฆ์ ก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับเพราะฉะนั้น คณะสงฆ์จึงไม่แตกต่างจากสังคมโดยทั่วไปซึ่งเกิดรูปแบบการปกครองขึ้น ซึ่งเดิมทีรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ ก็เป็นแบบตามธรรมชาติเหมือนพ่อแม่ปกครองลูก เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ปกครองด้วยพระองค์เอง ด้วยความที่พระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดา ผู้ทรงให้กำเนิดสาวกที่เป็นสมาชิกของคณะสงฆ์ ภายหลังรูปแบบการปกครองจึงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการไปตามลำดับตามจำนวนของพระสงฆ์สาวกซึ่ง เพิ่มขึ้นตามลำดับตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และตาม ช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑.๑ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ปกครองด้วยพระองค์เอง

การปกครองของคณะสงฆ์ ในช่วงต้นพุทธกาล มีลักษณะการปกครองแบบธรรมชาติเหมือนพ่อแม่ปกครองดูแลลูก เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ปกครองด้วยพระองค์เอง ด้วยความที่พระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดาผู้ทรงให้กำเนิดสาวกผู้เป็นสมาชิกของคณะสงฆ์ แม้จะมีพระสงฆ์สาวกซึ่งเป็นพระอรหันต์จากริกออกไปเผยแผ่พระสัทธรรมยังสถานที่ต่างๆ ในชมพูทวีปแล้ว แต่เมื่อมีกิจกรรมอันจำเป็นหรือมีปัญหาสำคัญใด ๆ เกิดขึ้นและอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมคณะสงฆ์ หรือตัวพระสงฆ์สาวกเอง ในสถานที่ที่จาริกไปนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลเพียงใดก็ตาม พระสงฆ์สาวกเหล่านั้นก็ต้องเดินทางกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อกราบทูลให้ทรงทราบถึงปัญหา และให้ทรงตัดสินพระทัยเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แม้บางสถานที่จะมีพระสงฆ์สาวกผู้ใหญ่คอยดูแลตัดสินใจอยู่แล้ว แต่การตัดสินใจในเรื่องสำคัญก็ยังคงขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้าอยู่

^{๕๘}พระมหาสมเดจ วังศ์ธรรม, “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์อีสาน : กรณีศึกษาวัดธรรมยุตินิกาย และวัดมหานิกายจังหวัดร้อยเอ็ด”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

นั่นเอง^{๕๙} จึงกล่าวได้ว่าพระองค์ ทรงเป็นศูนย์กลางการปกครองและมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการชี้แนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างของคณะสงฆ์^{๖๐} อย่างไรก็ตาม ช่วงต้นพุทธกาล ในแง่ของการใช้อำนาจทางการปกครอง พระพุทธเจ้าก็ยังมิได้วางระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ สำหรับคณะสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์สาวกในช่วงต้นพุทธกาลล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น จึงดำรงอยู่ร่วมกันเป็นสังคมด้วยสำนึกแห่งธรรมล้วน ๆ แต่ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงให้กำเนิดสังคมสงฆ์ขึ้นมาแล้ว ในเบื้องต้นทรงใช้อำนาจทางการบริหารโดยการส่งออกไปเผยแผ่พระสัทธรรมยังสถานที่ต่างๆ ตามสมควรเท่านั้น

ในช่วงต้นพุทธกาล เรื่องการรับบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางการปกครองของพระพุทธเจ้าได้อย่างชัดเจน เมื่อมีกุลบุตรผู้มีความศรัทธาต้องการจะออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกซึ่งจาริกไปเผยแผ่ธรรมยังสถานที่ต่างๆ ก็จะต้องพากลุบุตรผู้มีความศรัทธาเหล่านั้นกลับมาบรรพชาอุปสมบทกับพระพุทธองค์ ไม่ว่าพระองค์จะประทับอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม^{๖๑} โดยจะทรงประทานการอุปสมบทให้ด้วยพระองค์เอง หากบุคคลใดได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วก็จะตรัสประทานอุปสมบทให้ว่า "เธอจงเป็นภิกษุเถิด แล้วตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด"^{๖๒} แต่หากบุคคลใดยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ก็จะตรัสว่า "เธอจงเป็นภิกษุเถิด แล้วตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด"^{๖๓} ซึ่งชาวพุทธในสังคมไทยเรียกวิธีการอุปสมบทนี้ว่า "เอหิภิกขุอุปสัมปทา" ซึ่งเป็นการบวชที่สำเร็จด้วยอำนาจของบุคคลคือพระศาสดา เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุเรียบร้อยแล้ว^{๖๔} ก็จะทรงให้จาริกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังสถานที่ต่างๆ ต่อไป

ในช่วงต้นพุทธกาล สมาชิกของสังคมสงฆ์ส่วนมากเป็นพระอรหันต์ จึงไม่มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เหมาะสม ต่อมาเมื่อพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากขึ้น แต่บุคคลซึ่งเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์นี้มีความหลากหลาย เนื่องจากมาจากคนซึ่งมีพื้นฐานทางด้านฐานะ การศึกษา อาชีพ ชาติ ตระกูล และวรรณะ ตลอดจนความเชื่อแตกต่างกัน การเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสงฆ์ แม้จะไม่มีแบ่งชนชั้นวรรณะ แล้วเพราะทุกคนเป็นสมณศากยบุตร เสมอเหมือนกันหมด^{๖๕} แต่ระดับความคิดจิตใจและความประพฤติยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ เพราะฉะนั้น จึงมักจะปรากฏว่ามีพระภิกษุบางรูปหรือจำนวนหนึ่งที่มีพฤติกรรมซึ่งสังคมสมัยนั้นติเตียนและไม่ก่อให้เกิดความศรัทธาแก่คนทั่วไป เมื่อมีเรื่องร้องเรียนมายังพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อ

^{๕๙}เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๖๐}อติเทพ ผาหา, "กำเนิดและพัฒนารูปแบบการปกครองแบบสังฆาธิปไตยของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล", บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒, (เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๕๑) : ๕๙-๖๑.

^{๖๑}วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๔/๓๙-๓๐, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒.

^{๖๒}วิ.ม. (บาลี) ๔/๒๘/๒๓, วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๘/๓๖.

^{๖๓}วิ.ม. (บาลี) ๔/๑๘/๑๖, วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

^{๖๔}สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุขเล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๖๕}ดูรายละเอียดใน อง.อญฐก. (บาลี) ๒๓/๑๙/๑๖๖, อง.อญฐก. (ไทย) ๒๓/๑๙/๒๕๐.

สอบสวนเรื่องราวต่างๆ เหมือนกับการใช้อำนาจตุลาการในสังคมทางการเมือง เมื่อสอบสวนแล้วทรงเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวไม่เหมาะสมกับพระภิกษุผู้เป็นสมณศากยบุตร จึงจะทรงบัญญัติพระวินัยซึ่งเรียกว่า “สิกขาบท” ขึ้นท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ แล้วสงฆ์ก็จะนำไปศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามความเหมาะสมกันไป เพราะฉะนั้น พระวินัยจึงเสมือนกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญสำหรับสังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นกรอบหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นดังกล่าว แม้ว่าจะดูเหมือนกับการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติในสังคมทางการเมือง แต่มันต่างกันตรงที่พระวินัยนั้นไม่ใช่ กฎหมาย แต่เป็นเพียงข้อตกลงซึ่งยอมรับร่วมกันสำหรับใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการฝึกฝนอบรมตนเอง ในสังคมสงฆ์ และพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติ พระวินัยไว้ล่วงหน้าโดยพลการ เนื่องจากทรงรับฟังความเห็นจากทุก ๆ ฝ่ายในที่ประชุมสงฆ์ก่อนแล้วจึงจะทรงบัญญัติพระวินัยขึ้น อีกทั้งในการบัญญัติพระวินัยหรือการวางระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกครั้งพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติขึ้นภายหลังจากมีผู้กระทำความผิดหรือกระทำการที่สังคมติเตียน เมื่อพิจารณาสอบสวนท่ามกลางสงฆ์แล้ว และเห็นว่าพฤติกรรมเช่นนั้นไม่เหมาะสม จึงบัญญัติ พระวินัยขึ้นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีต่างๆ เช่น ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งประพฤติหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปแล้วเกิดความเสียหายแก่คณะสงฆ์ เมื่อมีผู้ร้องเรียนมาหรือพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องราวนั้น ก็ทรงเรียกประชุมสงฆ์ และทรงพิจารณาสอบสวนจากทุก ๆ ฝ่ายแล้ว เมื่อทรงเห็นว่าพฤติกรรมพระภิกษุนั้นไม่เหมาะสมกับสมณศากยบุตรจริง ๆ เพื่อป้องกันมิให้พระภิกษุทั้งหลายประพฤติหรือกระทำการเช่นนั้นอีก จึงทรงบัญญัติวินัยขึ้น โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการดังนี้

- (๑) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
- (๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
- (๓) เพื่อช่มบุคคลผู้เกียติ
- (๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
- (๕) เพื่อปิดกั้นอัสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
- (๖) เพื่อกำจัดอัสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
- (๗) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
- (๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ไม่เลื่อมใสแล้ว
- (๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสัตถธรรม
- (๑๐) เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย^{๖๖}

โดยสรุปการบัญญัติพระวินัยนี้ก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันได้ดีมีความสุข เพื่อให้สงฆ์พ้นจากมลทินกิเลสต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความเลื่อมใสแก่บุคคลหรือประชาชนโดยทั่วไป และเพื่อส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติธรรมอันเป็นการดำรงพระศาสนาไว้ให้ยั่งยืนนาน เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการบัญญัติพระวินัยขึ้นนี้ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งประโยชน์ส่วนรวม และมีเป้าหมายที่ดีงาม มิได้บัญญัติพระวินัยเพื่อประโยชน์ส่วนพระองค์แต่อย่างใดเลย ต่อมาหากมีพระภิกษุรูปใดละเมิดพระวินัยหรือสิกขาบทซึ่งทรงบัญญัติไว้แล้ว เมื่อทรงเรียกประชุมสงฆ์และสอบสวนแล้วเห็นว่าภิกษุรูปนั้นกระทำความผิดจริง ก็ทรงลงโทษด้วยการปรับอาบัติแก่พระภิกษุรูปนั้น ตามความผิดอันเกิดจากการ

^{๖๖} วิ.มหา. (บาลี) ๑/๓๙/๒๖, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

ละเมิดสิกขาบทแต่ละข้อซึ่งทรงทรงบัญญัติไว้แล้ว โดยโทษมี ๓ สถานคือ อย่างหนัก คือ ขาดจากความเป็นภิกษุ อย่างกลาง คือ ให้ภิกษุนั้นอยู่กรรม คือประพฤติวัตรอย่างหนึ่ง เพื่อทรมานตน และอย่างเบา คือ ให้ประจានตนต่อหน้าภิกษุด้วยกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาสอบสวนความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของภิกษุและการบัญญัติพระวินัย แม้จะเป็นอำนาจและสิทธิ์ขาดของพระพุทธเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นก็จริง แต่ก็ทรงรับฟังความคิดเห็นจากทุก ๆ ฝ่ายในที่ประชุมสงฆ์ ทั้งจากผู้ร้องเรียนและผู้ที่ถูกประพฤตินั้นไม่เหมาะสม โดยการสอบสวนอย่างโปร่งใส และเปิดเผย และในที่ประชุมสงฆ์นั้น ในบางกรณีก็ไม่ได้มีเฉพาะแต่ฝ่ายพระภิกษุเท่านั้น แต่ยังมีฝ่ายฆราวาสอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับกรณีต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นแตกต่างกันไปในแต่ละครั้ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้น จึงเป็นที่ยอมรับจากทั้งพระสงฆ์สาวกและฆราวาสโดยทั่วไป ดังนั้น ในการปกครองของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบัญญัติ หรือแก้ไขเพิ่มเติมพระวินัย แต่พระสงฆ์สาวกต่างๆ ไม่มีอำนาจเช่นนั้น เป็นเพียงผู้จะต้องนำพระวินัยซึ่งบัญญัติขึ้นโดยพระพุทธเจ้านั้นไปศึกษาฝึกอบรมตนเอง โดยการประพฤติปฏิบัติตามให้ถูกต้องในข้อที่ทรงอนุญาตและละเว้นในข้อที่ทรงห้ามไว้ด้วยเหตุดังกล่าวพระวินัย จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของพระพุทธเจ้าในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมสงฆ์ เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และนำไปสู่เป้าหมายอันดีงามในพระพุทธศาสนาซึ่งทรงแสดงไว้แล้ว ในขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างรูปแบบให้พระสงฆ์สาวกทั้งหลายอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะหรือเป็นสงฆ์ อีกทั้งลักษณะดังกล่าวก็ยังเป็นสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางการปกครองของพระพุทธเจ้าด้วย^{๖๗}

นอกจากนี้ การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในช่วงต้นพุทธกาล พระสงฆ์สาวกยังมีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่ก็เป็นพระอรหันต์ ซึ่งจากริกออกไปเผยแผ่พระสัทธรรมยังสถานที่ต่างๆ พระพุทธเจ้าจึงทรงดำเนินการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้วยพระองค์เอง ทั้งเรื่องการรับบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ ทอดหลักธรรมคำสอนต่างๆ การส่งพระสงฆ์สาวกให้จากริกออกไปเผยแผ่ ยังสถานที่ต่างๆ และการแต่งตั้งให้พระสงฆ์สาวกสำคัญ ๆ มีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ในฐานะพระอัครสาวกเบื้องขวาและซ้ายเป็นต้นให้ทำหน้าที่ต่างๆ แม้จะทรงแต่งตั้งพระสาวกสำคัญมาช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็นแล้ว แต่โดยส่วนใหญ่อำนาจสิทธิ์ ขาดและการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ก็ยังคงอยู่ที่พระพุทธเจ้าเป็นหลัก เนื่องจากยังทรงไม่ได้กระจายอำนาจออกไปยังพระสงฆ์สาวก

จากการที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นศูนย์กลางของการปกครองดังกล่าว พระองค์จึงทรงเป็นผู้ปกครองเช่นเดียวกับพระราชาที่ปกครองประชาชนในสังคมทางการเมือง แต่ทรงเป็นผู้ปกครองในสังคมสงฆ์เท่านั้น ในฐานะที่ทรงเป็นผู้ค้นพบและเผยแผ่ พระสัทธรรมออกไปจนมีพระสงฆ์สาวกจำนวนมากมาย จึงทรงสามารถตัดสินใจพระทัยในการปกครองการบริหารคณะสงฆ์ การสอบสวนลงโทษภิกษุผู้กระทำความผิด และการบัญญัติสิกขาบทหรือการกำหนดวางระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์สาวกปฏิบัติ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคมสงฆ์ โดยอาศัยอำนาจแห่งธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบนั่นเอง ซึ่งเป็นเป้าหมายและเป็นหลักในการดำเนินนโยบายหรือตัดสินใจพระทัยในเรื่องต่างๆ ในการเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ด้วยพระองค์เอง

^{๖๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, หน้า ๑๑.

พระพุทธเจ้าจึงทรงเป็นธรรมราชา คือเป็นพระราชาโดยธรรม หรือเป็นพระราชาแห่งธรรม^{๖๘} ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ด้วยพระองค์เองของพระพุทธเจ้า จึงไม่มีปัญหาหรือเกิดความขัดแย้งในเรื่องของการใช้อำนาจดังเช่นในสังคมทางการเมือง

๑.๑.๒ พระสงฆ์สาวกเป็นผู้ปกครอง

จากการที่พระสงฆ์สาวกจำนวนหนึ่งซึ่งพระพุทธเจ้าทรงส่งออกไปเผยแผ่พระสัทธรรมแล้ว ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ ทำให้กุลบุตรจากสถานที่ต่างๆ มีความศรัทธาประสงค์จะออกบวชเป็นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกแต่ละท่านจึงพากุลบุตรเหล่านั้นเดินทางจากสถานที่ต่างๆ มาด้วยความลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถานที่ที่ห่างไกลและทุรกันดาร เพื่อให้พระพุทธเจ้าทรงบวชให้และพระพุทธเจ้าทรงเห็นความยากลำบากในการเดินทางของพระสงฆ์สาวกและกุลบุตร ผู้มีความประสงค์จะออกบวชซึ่งอยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลและทุรกันดารเหล่านั้น จึงประทานอนุญาตให้พระสงฆ์สาวกเหล่า นั้นทำหน้าที่บวชกุลบุตรผู้อยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลและทุรกันดารได้ ด้วยการให้บรรพชาอุปสมบทโดยการให้ไตรสรณคมน์ คือ การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ^{๖๙} ซึ่งชาวพุทธในสังคมไทยเรียกการอุปสมบทด้วยวิธีนี้ว่า “ติสรณคมนุปสัมปทา” ซึ่งเป็นการบวชที่สำเร็จด้วยอำนาจของบุคคล คือ พระสาวก^{๗๐}

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นที่มาของรูปแบบการปกครอง ซึ่งมีพระสงฆ์สาวกเป็นผู้ปกครอง รองลงมาจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองด้วยพระองค์เอง จากเดิมที่พระองค์ทรงเป็นศูนย์กลางอำนาจในการตัดสินใจทุกเรื่อง ซึ่งรวมถึงเรื่องการรับบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ด้วย แต่การกระจายอำนาจไปให้พระสงฆ์สาวกซึ่งจาริกออกไปเผยแผ่พระสัทธรรม ให้มีอำนาจตัดสินใจบวชให้แก่กุลบุตรผู้มีความศรัทธาจะออกบวชได้แทนพระองค์ ทำให้พระสงฆ์สาวกเหล่านั้นเป็นผู้ปกครองซึ่งมีความชัดเจนมากขึ้น ในฐานะเป็นผู้ให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้มีความศรัทธาในการออกบวช เมื่อบวชให้แล้วก็ต้องเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลกุลบุตรผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมสงฆ์ ได้โดยตรงและยังเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระให้พระพุทธเจ้าด้วย อย่างไรก็ตาม แม้พระภิกษุบางส่วนจะได้รับการบวชมาจากพระสงฆ์สาวกซึ่งพระพุทธเจ้าทรงส่งออกไปเผยแผ่พระสัทธรรม แต่พระภิกษุเหล่านั้นก็ไม่ได้ตัดขาดจากพระพุทธเจ้าอย่างสิ้นเชิง เพราะอย่างยิ่งคงอยู่ภายใต้การปกครองของพระพุทธเจ้าด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากพระภิกษุที่พระสงฆ์สาวกต่างๆ บวชให้นั้น ก็ยังอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยอันเดียวกันของพระพุทธเจ้า จึงมีความเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกับพระภิกษุที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ทุกประการและพระพุทธเจ้าก็ยังคงเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญต่างๆ ดังเดิม ดังนั้น แม้ว่าพระสงฆ์สาวกจะมีบทบาทในการปกครองแล้ว แต่ก็ยังมีบทบาทในบางเรื่องเท่านั้นคือสามารถบวชให้กุลบุตรได้และคอยปกครองดูแลให้ดำรงตนอยู่ได้ภายใต้พระธรรมวินัยอันเดียวกัน

จากที่กล่าวมา การที่พระพุทธเจ้าทรงเปิดโอกาสด้วยการประทานอนุญาตให้พระสงฆ์สาวกต่างๆ เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยสามารถตัดสินใจรับบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ได้ตามที่เห็นสมควร ดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไปตามความเหมาะสมของเวลาและสภาพการณ์ต่างๆ โดย

^{๖๘} พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, หน้า ๔๒.

^{๖๙} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๔/๒๙-๓๐, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒-๔๓.

^{๗๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, หน้า ๓.

มิได้ดำรงจะผูกขาดอำนาจทุกประการไว้แต่เพียงพระองค์เดียว แต่กลับทรงผ่อนคลายเป็นไปตามเวลาและสภาพการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกและความคล่องตัวในการเผยแผ่

พระสัทธรรมออกไป ให้ได้อย่างกว้างขวาง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนจำนวนมาก ตามวัตถุประสงค์ซึ่งทรงวางไว้ เพราะฉะนั้น พระสงฆ์สาวกที่ออกไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ จึงเป็นกำลังสำคัญทั้งในด้านการเผยแผ่พระสัทธรรมและการปกครองดูแลหมู่คณะให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๑.๑.๓ สงฆ์เป็นผู้ปกครอง

คำว่า “สงฆ์” หรือ “สังฆะ” เป็นคำที่มีอยู่แล้วก่อนพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วเผยแผ่ พระสัทธรรมออกไปจนทรงสามารถตั้งกลุ่มคนเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับผู้ประพฤตินิยมขึ้นได้ จึงทรงนำคำว่า “สงฆ์” มาใช้เรียกกลุ่มคนดังกล่าว คำว่า “สงฆ์” นี้แปลว่า หมู่ หรือชุมชน หมู่หรือชุมชนที่จะเป็นสงฆ์ ก็คือหมู่หรือชุมชนที่มีการจัดตั้งวางระเบียบเป็นอย่างดี มีอุดมคติ มีจุดมุ่งหมายว่าจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ เพื่อประพฤติปฏิบัติกระทำการสิ่งที่ดีงามอย่างพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ก็คือชุมชนที่อยู่ร่วมกันเพื่อเจริญไตรสิกขาเพื่อจะได้ฝึกฝนตนให้เจริญองกามขึ้นในศีล สมาธิ ปัญญา^{๗๑}

หากพิจารณาคำว่า “สงฆ์” ในพระพุทธศาสนาในความหมายซึ่งเข้าใจกันโดยทั่วไปก็หมายถึง กลุ่มผู้สมัครเข้ามาประพฤติดำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าเป็นกลุ่มนักบวชเพศชายเรียกว่า ภิกษุสงฆ์ ถ้าเป็นกลุ่มนักบวชเพศหญิงก็เรียกว่า ภิกษุณีสงฆ์^{๗๒}

อย่างไรก็ตาม คำว่า “สงฆ์” ยังมีความหมายกว้างออกไปอีก กล่าวคือ คำว่า “สงฆ์” หมายถึง หมู่สาวกของพระพุทธเจ้าซึ่งเรียกว่าสาวกสงฆ์ ดังคำสวดในสังฆคุณ ประกอบด้วยคูปุรุช ๔ คู่ หรืออริยบุคคล ๘ เริ่มตั้งแต่พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลคู่ ๑ พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑ พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑ พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑ สงฆ์เหล่านี้รวมเรียกว่า “อริยสงฆ์” หรือ “ทักษิณียบุคคล” คือบุคคลผู้ควรแก่ทักษิณา และปรากฏว่า “อริยสงฆ์” เหล่านี้มีทั้งบุคคลผู้เป็นบรรพชิตและเป็นคฤหัสถ์ และต่างจาก “สงฆ์” อีกประเภทหนึ่งคือ “ภิกษุสงฆ์” คือหมู่แห่งภิกษุหรือชุมชนภิกษุหมู่หนึ่งตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ซึ่งสามารถประกอบสังฆกรรมต่างๆ ได้ตามกำหนดทางพระวินัย เรียกว่า “สมมติสงฆ์”^{๗๓}

^{๗๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), จัดระเบียบสังคมตามคตินิยมแห่งสังฆะ, พิมพ์ ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๗๒}สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ผศ.ดร., ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย : วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙.

^{๗๓}ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๓๓/๒๒๔, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๓/๓๔๑, อัง.อรรถก. (บาลี) ๒๓/ ๕๙-๖๐/ ๒๔๒-๒๔๓, อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/ ๕๙-๖๐/ ๓๕๓-๓๕๔. หรือ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๙๕ และ ๓๘๖-๓๘๗.

จากความหมายดังกล่าว การให้สงฆ์เป็นผู้ปกครองจึงไม่ได้หมายถึงการให้อริยสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ หรือภิกษุณีสงฆ์เพียงรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้ปกครอง แต่การให้สงฆ์เป็นผู้ปกครองนั้น หมายถึง การให้กลุ่มบุคคลผู้เป็นบรรพชิตคือภิกษุสงฆ์หรือภิกษุณีสงฆ์จำนวนตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ซึ่งอยู่ รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะในสถานที่ต่างๆ มีวัดและอารามเป็นต้น เพื่อดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ได้ช่วยกันดำเนินการกิจกรรมอันสำคัญต่างๆ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี เนื่องจากทรงประสงค์จะทรงมอบการปกครองคณะไว้แก่สงฆ์ ไม่ทรงประสงค์ปล่อยให้อยู่กันอย่างเป็นอิสระ จึงทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันเนื่องด้วยการปกครองคณะ มีการบวชให้กุลบุตรเป็นต้น^{๗๔}

หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่แล้ว เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในภายหลังก็ไม่ทรงแทรกแซงอำนาจของสงฆ์ เพราะท่านนอกจากจะทรงเคารพธรรมแล้ว ยังทรงเคารพในสงฆ์ด้วย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย การที่เราทราบการเชื่อเชิญของพรหมและสักการะ เคารพอาศัยธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่ เป็นการสมควรแก่เรา แต่เมื่อใดสงฆ์ประกอบด้วยความเป็นใหญ่ เมื่อนั้นเราก็นึกมีความเคารพในสงฆ์”^{๗๕}

เพราะฉะนั้น จากพระดำรัสนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงยอมรับอำนาจของสงฆ์ และอำนาจของสงฆ์นั้นก็มาจากธรรมและวินัยที่พระองค์ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วนั่นเอง เพื่อให้สงฆ์ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง รูปแบบการปกครองที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่นี้อย่าง ๑ พัฒนาการขึ้นมาจากการที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นความลำบากของพระสงฆ์สาวกผู้อยู่ในที่ห่างไกลทุรกันดาร และความจำเป็นที่จะต้องมีการบัญญัติพระวินัย เนื่องจากมีภิกษุบางรูปประพฤติตนไม่เหมาะสมจนสังคมติเตียนซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของพระพุทธศาสนานั้นเองซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องให้พระสงฆ์สาวกดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันซึ่งเรียกว่า “สังฆกรรม” เนื่องจากพระพุทธองค์มิได้เสด็จอยู่ในเวลานั้นและอาจเป็นความจำเป็นซึ่งทรงเล็งเห็นถึงอนาคตของพระศาสนาเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วด้วยก็เป็นได้^{๗๖}

ดังนั้น การมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ถือได้ว่าเป็นการมอบภาระหน้าที่ให้ช่วยกันดูแลปกครองกันเองและยังต้องช่วยกันกลั่นกรองบุคคลผู้จะเข้ามา บวชเป็นพระภิกษุแล้วอยู่ร่วมกันในสังคมสงฆ์แทนพระพุทธเจ้าด้วย สังฆกรรมคือกรรมที่สงฆ์พึงทำหรือกิจที่พึงทำโดยที่ประชุมสงฆ์มี ๔ อย่างคือ^{๗๗}

(๑) **อปโลกนกรรม** กรรมที่ทำเพียงด้วยบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ ไม่ต้องตั้งญัตติและไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น การแจ้งการลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุ

(๒) **ญัตติกรรม** กรรมที่ทำเพียงตั้งญัตติ ไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น อุโบสถและปวารณา

^{๗๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, หน้า ๒๑๔.

^{๗๕} อัง .จตุกก. (บาลี) ๒๑/๒๑/๒๕, อัง .จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๑/๓๔.

^{๗๖} ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**, หน้า ๙๘.

^{๗๗} วิ.ป. (บาลี) ๘/๔๘๒/๔๔๘, วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๘๒/๓๐๑. หรือดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑-๔. หรือดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๑๒.

(๓) **ญัตติทุติยกรรม** กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนาหนึ่ง เช่น สมมติสีมา ให้ผ้ากฐิน

(๔) **ญัตติจตุตถกรรม** กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติ แล้วสวดอนุสาวนา ๓ หน เช่น อุปสมบท ให้ปริวาส ให้มานัต

อย่างไรก็ตาม การที่จะทำสังฆกรรมแต่ละอย่างดังที่กล่าวมาได้นั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงกำหนดจำนวนภิกษุที่จะรวมกันเป็นสงฆ์แตกต่างกันไป คือ^{๗๘}

(๑) ภิกษุจำนวน ๔ รูปขึ้นไป ทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้น ปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุปสมบท และอัฏฐาน เรียกว่า สงฆ์จตุรวรรค

(๒) ภิกษุ จำนวน ๕ รูปขึ้นไปหาปวารณา ให้ผ้ากฐิน และอุปสมบทในปัจจุบันชนบทได้ เรียกว่า สงฆ์ปัญจวรรค

(๓) ภิกษุ จำนวน ๑๐ รูปขึ้นไป ให้อุปสมบทในมัธยมชนบทได้เรียกว่า สงฆ์ทศวรรค

(๔) ภิกษุ จำนวน ๒๐ รูป ทำอัฏฐานได้เรียกว่า สงฆ์วิสตวรรค

(๕) ภิกษุเกินกว่า ๒๐ รูปขึ้นไป ใช้ทำสังฆกรรมได้ทุกชนิด เรียกว่า สงฆ์อติเรกวิ สตวรรค

การทำสังฆกรรมทุกอย่างสงฆ์จะต้องดำเนินการในเขตแดน ที่เป็นสถานที่สำหรับใช้ประชุมซึ่งเรียกว่า “สีมา” ซึ่งต้องไม่เล็กเกินไปจนไม่อาจให้ภิกษุ ๒๑ รูปนั่งได้และไม่ใหญ่เกิน ๓ โยชน์^{๗๙}

นอกจากนี้ ในการทำสังฆกรรมต่างๆ นั้น ต้องอาศัยมติในที่ประชุมสงฆ์ซึ่งจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์คือไม่มีเสียงคัดค้านจากภิกษุใดเลย หากมีภิกษุแม้รูปหนึ่งคัดค้านขึ้น สังฆกรรมนั้นถือว่าไม่สำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภิกษุผู้เข้าประชุมทุกรูปมีสิทธิแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระจะคัดค้านหรือเห็นด้วยก็ได้ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงอาการคัดค้านขึ้น แต่ถ้าเห็นด้วยจะใช้วิธีการนั่งนิ่ง ในกรณีที่มิผู้คัดค้านก็ต้องทำความเข้าใจกันจนกว่าจะยอมเห็นด้วย ถ้าผู้คัดค้านยังคงยืนกรานไม่เห็นด้วย สังฆกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้น มติของที่ประชุมจะต้องเป็นมติเอกฉันท์ คือเห็นสอดคล้องพร้อมเพรียงกันทุกรูป^{๘๐}

จากลักษณะดังกล่าวจึงมองกันว่าการปกครองของสงฆ์ นี้มีพัฒนาการมาจากรูปแบบการปกครองของรัฐต่างๆ ที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบสามัคคี ธรรมอันมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่การประชุมของเจ้าต่างๆ ในสันนิบาต ซึ่งไม่มีบุคคลใดเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้

^{๗๘} วิมหา. (บาลี) ๕/๓๘๘/๑๘๙, วิมหา. (ไทย) ๕/๓๘๘/๒๗๖. หรือดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, หน้า ๔. หรือดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๒๖๔.

^{๗๙} ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, หน้า ๑๒๑๓.

^{๘๐} ประสาน ทองภักดี และปรีชา หงส์ไกรเลิศ, “บทที่ ๒ ทฤษฎีการกำเนิดรัฐและระบบการเมืองของรัฐ”, ใน คณะอนุกรรมการดำเนินการศึกษาและกำหนดหลักวิชาการรัฐศาสตร์, **รัฐศาสตร์ ตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า ๑๕.

เดียว แต่ให้ยอมรับผลจากการลงมติของที่ประชุม และเป็นรูปแบบการปกครองที่พระพุทธเจ้าทรงค้นเคย จึงทรงนำมาใช้ในการปกครองของสงฆ์^{๔๑}

นอกจากนี้ การปกครองของคณะสงฆ์มองได้ว่าเข้ากันได้หรือสอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน^{๔๒} อันเนื่องมาจากลักษณะหลายประการด้วยกันของการปกครองของคณะสงฆ์ ดังที่กล่าวมาคือ ความเป็นใหญ่ของสงฆ์ มีการประชุมและลงมติดัดสนใจร่วมกันในสัมาเหมือนกับสภามีสหิ เสรีภาพในการตัดสินใจ มีความเท่าเทียมกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการปกครองของคณะสงฆ์ในครั้งพุทธกาล แม้ที่ประชุมจะมีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมสำคัญต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ที่ประชุมสงฆ์ต่างจากการปกครองด้วยรูปแบบสามัคคีธรรมและประชาธิปไตยตรงที่ไม่สามารถตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางความเป็นไปต่างๆ ของสังคมสงฆ์หรือออกนโยบาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมสงฆ์ได้ เช่น การบัญญัติหรือการแก้ไขเพิ่มเติมพระวินัย เนื่องจากอำนาจดังกล่าวยังคงอยู่ที่พระพุทธเจ้า และคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการให้กิจกรรมต่างๆ ซึ่งบัญญัติไว้โดยพระพุทธเจ้าให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้ กรอบแห่งวินัยบัญญัตินั้น อีกทั้ง การประชุมและลงมติดัดสนใจร่วมกัน ก็ต้องลงมติอย่างเป็นเอกฉันท์คือไม่มีบุคคลใดคัดค้านเลย ไม่ได้ถือเอาเสียงส่วนใหญ่ตามแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย^{๔๓}

สำหรับการประชุมสงฆ์นี้ แม้ว่าในเวลาประชุมสงฆ์ พระภิกษุทุกรูปมีสิทธิเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ดังที่กล่าวมา แต่ก็ต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมเพื่อดำเนินการประชุมให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อยนั่นก็คือผู้มีอายุพรรษามากที่สุด เนื่องจากในสังคมสงฆ์โดยทั่วไปการแสดงความอ่อนน้อมต่อกันเป็นธรรมเนียมอันดีงามของคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานอนุญาตให้แสดงความเคารพกันตามพรรษา ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงอธิบายไว้ดังนี้

อนึ่ง กิริยาแสดงความอ่อนน้อมแก่กันเป็นความดีงามของหมู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลี (คือประณมมือไหว้) การทำสามิจักรม (คือความอ่อนน้อมอย่างอื่น อันเป็นความดีงาม) ให้ทำตามลำดับผู้แก่พรรษากว่ากัน อาสนะและข้าวน้ำที่ดีกว่าก็ทรงพระอนุญาตให้ได้รับตามลำดับผู้แก่พรรษามากเหมือนกัน^{๔๔}

ต่อมาภายหลังก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้ตรัสสั่งภิกษุทั้งหลายให้เรียก “อาวุโส” และ “กันต” หรือ “อายุสมา” กันตามพรรษาอ่อนแก่ และใช้เป็นธรรมเนียมจนมาถึงปัจจุบัน ดังพระดำรัสซึ่งตรัสสั่งพระอานนทีไว้ว่า “อานนที เมื่อเราล่วงลับไป ภิกษุไม่ควรเรียกกันและกันด้วยวาหะว่า “อาวุโส” เหมือนดังที่เรียกกันตอนนี้ ภิกษุผู้แก่กว่าพึงเรียกภิกษุผู้อ่อนกว่าโดยชื่อหรือ

^{๔๑} ดูรายละเอียดใน ปรีชา ช่างขวัญเย็น, *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*, หน้า ๔๐.

^{๔๒} ดูรายละเอียดใน นางสาวมรกต สิงห์แพทย์, “การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๒๖-๓๕. ประสาน ทองภักดี และปรีชา หงส์ไกรเลิศ, “บทที่ ๒ ทฤษฎีการกำเนิดรัฐและระบบการเมืองของรัฐ”, หน้า ๑๒-๑๖.

^{๔๓} ดูรายละเอียดใน ปรีชา ช่างขวัญเย็น, *ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*, หน้า ๙๑-๑๐๒.

^{๔๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , *วินัยมุข เล่ม ๒*, หน้า ๗๔-๗๕.

ตระกูล โดยวาตะว่า “อาวุโส” ก็ได้ภิกษุผู้อ่อนกว่าพึงเรียกภิกษุผู้แก่กว่าว่า “กันเฒ่า” หรือ “อาัยสมา” ก็ได้”^{๘๕}

เพราะฉะนั้น ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้มีอายุพรรษามากที่สุด นอกจากสังฆกรรมบางอย่าง ซึ่งต่อมาภายหลังพระพุทธเจ้าทรงกำหนดคุณสมบัติผู้ทำหน้าที่เป็นประธานไว้ชัดเจนมากขึ้นว่าต้องมีอายุพรรษาครบหรือเกิน ๑๐ พรรษาขึ้นไปนั่นคือผู้ทำหน้าที่เป็นอุปฌาย์ให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร^{๘๖}

นอกจากนี้ การแสดงความเคารพความอ่อนน้อมต่อกันด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลี และการทำสามิจิกรรม กล่าวได้ว่ามีนัยสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองของคณะสงฆ์ เพราะนอกจากจะเป็นธรรมเนียมซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเมตตาต่อกันและกันแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในคณะสงฆ์ และส่งผลให้อยู่ ร่วมกันโดยสงบสุข ข เช่น ธรรมเนียมการทำสามิจิกรรม ซึ่งเดิมที่หมายถึงการแสดงความรัก เช่น การกราบไหว้ การลูกรับ และประนมมือไหว้เท่านั้น^{๘๗} แต่ในปัจจุบันหมายถึงการขอขมาโทษกันและให้ภัยกันทุกโอกาสไม่ว่าจะมีโทษขัดข้องหมองใจกันหรือไม่ก็ตามด้วย เมื่อถึงโอกาสที่ควรทำสามิจิกรรมกันแล้ว ภิกษุสามเณรทุกรูปไม่พึงละโอกาสเสีย จึงได้ชื่อว่าเป็นภิกษุสามเณรที่ดีปฏิบัติชอบตามระบอบพระธรรมวินัย^{๘๘} สำหรับโอกาสซึ่งควรทำสามิจิกรรมนั้นในปัจจุบันนิยมทำกันในโอกาสดังต่อไปนี้

(๑) ในสามเฝ้าพรรษาทั้งภิกษุ และสามเณรผู้ร่วมอยู่วัดเดียวกันควรทำสามิจิกรรมต่อกันเรียงตัวตั้งแต่ผู้มีอาวุโสมากที่สุดถึงสามเณรผู้สุดท้ายในวัดไม่ควรเว้นเพื่อความสามัคคีในวัด

(๒) ในระยะเข้าพรรษาเริ่มแต่สามเฝ้าพรรษา และหลังสามเฝ้าพรรษาระยะเวลาประมาณ ๗ วันควรทำสามิจิกรรมต่อท่านที่เคารพนับถือซึ่งอยู่ต่างวัดโดยทั่วถึงกัน

(๓) ในโอกาสจะจากกันไปอยู่วัดอื่น หรือถิ่นอื่นนิยมทำต่อผู้ท่านผู้มีอาวุโสกว่า ตนในวัด และต่อท่านที่เคารพนับถือทั่วไปเป็นการล่ำจากกัน^{๘๙}

การทำสามิจิกรรมในโอกาสต่างๆ ดังกล่าวจัดเป็นการทำสามิจิกรรมแบบขอขมาโทษ นอกจากนี้ยังมีการทำสามิจิกรรมอีกแบบหนึ่ง คือ การทำสามิจิกรรมแบบท่านสักการะซึ่งเป็นเรื่องของ การแสดงมุทิตาจิตแบบหนึ่งนิยมทำต่อบุคคลผู้ที่ตนเคารพนับถือในโอกาสที่บุคคลนั้นได้รับอิสริยศศักดิ์ หรือได้รับยกย่องในฐานะนักรบศักดิ์เป็นการแสดงจิตใจที่พลอยยินดีให้ปรากฏ^{๙๐} เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครองสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ แทนพระองค์แล้ว พระองค์จึงทรงดกกิจกรรมบางอย่างซึ่งเคยทรงทำด้วยพระองค์เอง เช่น การรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ คือ การประทานอุปสมบทซึ่งเรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา และทรงเลิกการให้อุปสมบท

^{๘๕} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔-๑๖๕.

^{๘๖} ดุราลละเอียตใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๕/๗๖, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๕/๑๐๓-๑๐๔.

^{๘๗} วิ.ม.หา.อ. (ไทย) ๑/๒๒๖. หรือ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุ ตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๔.

^{๘๘} องค์การศึกษา กรมการศาสนา, ศาสนพิธี เล่ม ๒, (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๖.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๙๐} ดุราลละเอียตใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.-๑๗.

ของสาวกซึ่งเรียกว่า ติสรณคณุปสัมปทาด้วย เนื่องจากทรงอนุญาตให้สงฆ์ทำการอุปสมบทด้วยวิธีซึ่งเรียกว่า “ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา” แล้วซึ่งเป็นการอุปสมบทที่สำเร็จด้วยอำนาจสงฆ์แต่ก็ยังทรงอนุญาตให้เอาวิธีบวชด้วยติสรณคณุปสัมปทามาใช้บวชกุลบุตรผู้มีอายุยังไม่ครบกำหนดเป็นภิกษุให้เป็นสามเณรได้ด้วยอำนาจของบุคคล คือ สาวกหรือภิกษุผู้เถระนั่นเองเมื่อเกิดมีสามเณรขึ้นการบวชจึงมี ๒ อย่าง คือ การบวชเป็นภิกษุเรียกว่า “อุปสัมปทา หรืออุปสมบท” ส่วนการบวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา” และวิธีที่สงฆ์จะให้การอุปสมบทแก่บุคคลใดได้นั้นจะต้องให้การอุปสมบทแก่บุคคลผู้ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรมาแล้วเท่านั้น^{๙๑}

นอกจากพระพุทธเจ้าจะทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ปกครองดูแลกันเองสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว พระองค์ยังให้สงฆ์มีบทบาทสำคัญซึ่งคล้ายกับบทบาทการตัดสินคดีความของตุลาการในสังคมทางการเมืองโดยให้สงฆ์ร่วมกันแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกัพระธรรมวินัย หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วให้สำเร็จตามพระธรรมวินัยเพื่อความสามัคคีของคณะสงฆ์ดังนั้นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดตั้งองค์ หรือเรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการ^{๙๒} เรียกว่า “อธิกรณ” มี ๔ อย่างดังนี้^{๙๓}

- (๑) **วิวาทาธิกรณ** การเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ซึ่งจะต้องได้รับการชี้ขาดว่าถูกหรือผิด
- (๒) **อนุวาทาธิกรณ** การโจท หรือกล่าวหากันด้วยอาบัติซึ่งจะต้องได้รับการวินิจฉัยว่าจริงหรือไม่
- (๓) **อาปัตตาธิกรณ** การต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ
- (๔) **กิจจาธิกรณ** กิจธุระต่างๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น ให้อุปสมบทให้ผ้ากฐินซึ่งต้องทำให้สำเร็จ

สำหรับอธิกรณทั้ง ๔ อย่างนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิวาทาธิกรณกับอนุวาทาธิกรณนั้นคล้ายกับการเกิดคดีความต่างๆ ในสังคมทั่วไปซึ่งจะต้องอาศัยอำนาจของตุลาการ หรือศาลในการเป็นผู้พิจารณา และวินิจฉัยตัดสินความถูกผิด หรือจริงไม่จริง และอธิกรณทั้ง ๔ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทาง หรือวิธีดำเนินการสำหรับระงับไว้ด้วยวิธีการ ๗ ประการด้วยกัน เรียกว่า อธิกรณสมณะ มีดังต่อไปนี้^{๙๔}

^{๙๑} ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุขเล่ม ๑**, หน้า ๓-๔.

^{๙๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุขเล่ม ๑**, หน้า ๒๑๒., พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๖๒.

^{๙๓} วิ.มหา. (บาลี) ๑/๓๘๖/๒๙๒, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘๖/๔๒๐, วิ.ป. (บาลี) ๘/๓๔๘/๓๒๓-๓๒๕, วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๔๘/๕๒๘-๕๓๐. สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุขเล่ม ๑**, หน้า ๒๑๒. , พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๖๒-๓๖๓.

^{๙๔} ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (บาลี) ๒/๖๕๕/๔๒๗, วิ.มหา. (ไทย) ๒/๖๕๕/๗๓๖. วิ.จุ. (บาลี) ๖/๒๒๘-๒๔๒/๒๕๔-๒๗๓, วิ.จุ. (ไทย) ๖/๒๒๘-๒๔๒/๓๔๔-๓๖๙, ม.อุ. (บาลี) ๑๔/๔๗-๕๓/๓๕-๓๘, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๔๗-๕๓/๕๕-๕๙. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) , **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๖๓., พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤชต์ ประชาตุ) , “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาในทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมณะ” , **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

(๑) **สัมมุขาวินัย** วิธีระงับในที่พร้อมหน้าทั้ง สงฆ์บุคคลวัตถุ (เรื่องราว หรือ เหตุการณ์) และพระธรรมวินัยพร้อมหน้าทั้งสงฆ์ คือ ภิกษุเข้าประชุมครบองค์ตามที่กำหนดไว้แต่ละกรณีพร้อมหน้าทั้ง บุคคล คือ คู่กรณี หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอยู่พร้อมกันพร้อมหน้าทั้งวัตถุทั้งนั้น ได้แก่ ยกเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นวินิจฉัยพร้อมหน้าทั้ง พระธรรมวินัย ได้แก่ วินิจฉัยถูกโดยธรรมถูกโดยวินัย

(๒) **สติวินัย** วิธีระงับโดยถือสติเป็นหลัก ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่พระอรหันต์ว่า เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพื่อระงับอนุวาทาธิกรณ์ ซึ่งมีผู้โจทก์ท้วงด้วยสลวิบัติใครจะกล่าวให้โทษท่านด้วยเรื่องการต้องอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

(๓) **อมุพหวินัย** วิธีระงับโดยยกประโยชน์ให้แก่ภิกษุผู้หายจากเป็นบ้าแล้ว ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้วเพื่อระงับอนุวาทาธิกรณ์ที่มีผู้โจทก์ท้วงด้วย ความละเมิดที่ภิกษุนั้นทำในเวลาเป็นบ้าใครจะกล่าวให้โทษภิกษุนั้นด้วยเรื่องการต้องอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

(๔) **ปฎิญญาตกรณะ** การทำตามที่ได้รับ ได้แก่ การปรับอาบัติตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้ต้องอาบัติเมื่อมีการฟ้องร้อง และนำเหตุการณ์ไปไต่สวนสอบสวนต่อหน้าที่คณะสงฆ์ ถ้าภิกษุผู้ถูกกล่าวหายอมรับ (ปฎิญญา) ว่า ตนเองต้องอาบัติอะไรด้วยความสัตย์จริงก็ให้ปรับอาบัติตามฐานานุโทษ ซึ่งท่านต้องอาบัตินั้นๆ เรื่องนี้สงฆ์ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า การรับสารภาพของภิกษุนั้นเป็นธรรม หรือไม่

(๕) **เยภยยสิกา** การตัดสินตามคำของคนข้างมากถ้าหากมีอธิกรณ์บางอย่างเกิดขึ้นสงฆ์จะตัดสินคดีความ หรือหาข้อยุติในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องอาศัยการลงมติในที่ประชุม ถ้ามติเสียงข้างมากในที่ประชุมมีออกมาอย่างไร สงฆ์ก็ต้องตัดสินไปตามนั้น

(๖) **ตัสสาปาปิยสิกา** การตัดสินลงโทษแก่ผู้ที่ทำผิดซ้ำ และผู้ที่ไม่ทำผิดแต่ไม่รับภิกษุผู้ที่ทำผิดซ้ำให้ตัดสินเพิ่มโทษ และเมื่อพิจารณาเห็นผลของการกระทำตามข้อมูลหลักฐานแล้วเห็นว่า ภิกษุผู้ถูกโจทก์ต้องอาบัติจริงแม้จะไม่รับก็ถือว่า ผิดจึงต้องปรับโทษตามสมควรแก่ความผิดนั้นได้

(๗) **ติณวัตถการวินัย** วิธีแก้ปัญหาด้วยการให้ทั้งสองฝ่ายประนีประนอมกันเปรียบเหมือนเอาหม้อกลับไว้ไม่ต้องชำระสะสางความ วิธีนี้สำหรับใช้ในเรื่องที่ยุ่งยาก และเป็นเรื่องสำคัญอันจะเป็นเรื่องกระเทือนทั่วไป เช่น เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพีแตกกันเป็นตัวอย่าง

อธิกรณ์ทั้ง ๔ ประการดังที่กล่าวมาคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการให้ระงับด้วยอธิกรณ์สมณะแต่ละอย่างแตกต่างกันไป คือ วิวาทาธิกรณ์ ระงับด้วยอธิกรณ์สมณะ ๒ อย่าง คือ สัมมุขาวินัย และเยภยยสิกา^{๔๕} อนุวาทาธิกรณ์ ระงับด้วยอธิกรณ์สมณะ ๔ อย่าง คือ สัมมุขาวินัย สติวินัย อมุพหวินัย และตัสสาปาปิยสิกา^{๔๖} อาปิตตาธิกรณ์ ระงับด้วย อธิกรณ์สมณะ ๓ อย่าง คือ สัมมุขาวินัย ปฎิญญาตกรณะ และติณวัตถการ^{๔๗} และกิจจาธิกรณ์ ระงับด้วยอธิกรณ์สมณะอย่างเดียว คือ สัมมุขาวินัย^{๔๘}

ถึงกระนั้นก็ตามในการดำเนินการวินิจฉัย และระงับอธิกรณ์ต่างๆ ดังที่กล่าวมาอธิกรณ์บางอย่างคณะสงฆ์สามารถดำเนินการเองได้โดยตรง ได้แก่ การระงับอาปิตตาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์

^{๔๕} วิ.จ.อ. (ไทย) ๘/๕๗๔.

^{๔๖} วิ.จ.อ. (ไทย) ๘/๕๘๘.

^{๔๗} วิ.จ.อ. (ไทย) ๘/๕๙๘.

^{๔๘} วิ.จ.อ. (ไทย) ๘/๖๐๖.

โดยไม่ต้องอาศัยความร่วมมือจากคฤหัสถ์ แต่อธิกรณ์บางอย่างต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์กับคฤหัสถ์เพื่อดำเนินการวินิจฉัย และระงับอธิกรณ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้แก่ วิวาทาธิกรณ์ และอนุวาทาธิกรณ์เนื่องจากต้องอาศัยการบอกกล่าวการให้ข้อมูลการเป็นพยานการโจท และการฟ้องในกรณีที่มิโจทก์ และจำเลยในอธิกรณ์นั้น^{๙๙}

นอกจากนี้การลงโทษถือได้ว่า เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งควรกระทำในการปกครองหมู่คณะซึ่งคู่กับการยกย่องหากหาสิ่งที่ควรกระทำทั้งสองอย่างนี้แล้วการปกครองย่อมดำเนินไปไม่ได้แม้ในสังคมสงฆ์ก็เช่นเดียวกันเนื่องจากพระพุทธเจ้าเมื่อทรงบัญญัติพระวินัยก็ทรงมีวัตถุประสงค์ไว้ เช่น นั้น คือ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ และเพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม เป็นต้น เพราะฉะนั้นหากมีพระภิกษุรูปใด หรือคฤหัสถ์คนใดประพฤติมิชอบก่อให้เกิดความเสียหายแก่คณะสงฆ์พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์ลงโทษแก่ผู้นั้นได้^{๑๐๐}

เพราะฉะนั้นการลงโทษตามพระธรรมวินัย หรือสังฆกรรมประเภทลงโทษผู้ทำความผิดจึงเรียกว่า นิคคกรรม^{๑๐๑} สำหรับนิคคกรรมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตให้ใช้ลงโทษภิกษุผู้กระทำความผิดมี ๖ อย่างดังต่อไปนี้^{๑๐๒}

(๑) ตัซขณียกรรม คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำโดยการดำหนิภิกษุผู้ก่อความทะเลาะวิวาททำความอื้อฉาวก่ออธิกรณ์ขึ้นในสงฆ์ เป็นผู้มิอาบัติมาก มีมารยาทไม่สมควรเป็นผู้คลุกคลีกับคฤหัสถ์ในทางที่ไม่สมควร เป็นผู้มิศีลาจาระ และทวิภูริวัติ และเป็นผู้กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

(๒) นิยสกรรม คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำโดยการปรับให้ถือนิสัยใหม่อีก หรือการถอดยศภิกษุผู้มิอาบัติมาก หรือเป็นผู้คลุกคลีกับคฤหัสถ์ในทางที่ไม่สมควร แม้ภิกษุนั้นจะเป็นพระเถระ หรือเป็นอุปัชฌายาจารย์แล้ว หากถูกสงฆ์ลงโทษด้วยนิยสกรรมก็ต้องกลับมาถือนิสัยใหม่อีกแม้ในสำนักภิกษุผู้อ่อนกว่า ก็ตาม

(๓) ปัพพาขณียกรรม คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ประทุษร้ายสกุลมีชาวเซ่งแซ่ เล่นคะนอง อนาคต ลาภล้างพระบัญญัติ หรือมิจฉาชีพ อันเป็นไปทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทั้งสองทางก็ดี โดยการไล่ภิกษุนั้นออกเสียจากอาวาส

(๔) ปฏิสารณียกรรม คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุปากร้ายด่าว่า คฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นทนายอุปฐากสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ เป็นทางจะยังคนผู้ยังไม่เลื่อมใสมิให้เลื่อมใส จะยังคนผู้เลื่อมใสอยู่แล้ว ให้เป็นอย่างอื่นไปเสีย โดยการบังคับภิกษุนั้นให้ไปขอขมาเขา

^{๙๙} ดูรายละเอียดใน พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) , “การมีส่วนร่วมของพุทธบริษัทในสมัยพุทธกาลเกี่ยวกับการวินิจฉัยอธิกรณ์”, สารนิพนธ์พุทธศาสนดุฎฐิบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๐๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุขเล่ม ๓, หน้า ๑๘๔.

^{๑๐๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๒๕.

^{๑๐๒} ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุขเล่ม ๓, หน้า ๑๘๕-๑๘๕.

(๕) **อุกเขปนียกรรม** คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำแก่วิษณุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ หรือไม่ทำคืนอาบัติ หรือมีทิวฏฐิปปาไมยอมสละเป็นทางเสียสละสามัญญตา หรือทิวฏฐิสามัญญตาโดยการยกเธอเสียจากการสมโภคกับสงฆ์ คือ ไม่ให้ฉันทร่วมไม่ให้อยู่ร่วมไม่ให้มีสิทธิเสมอกับวิษณุทั้งหลาย

(๖) **ตัสสปปายสิกากรรม** คือ สังฆกรรมอันสงฆ์พึงทำแก่วิษณุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ถูกชักอาบัติในท่ามกลางสงฆ์แต่ให้การกลับไปกลับมา ปฏิเสธแล้วกลับปฏิญญา ปฏิญญาแล้วกลับปฏิเสธ พุทธลักโกลพุทธกลบเกลื่อนข้อที่ถูก ชักพุทธมุสาซึ่งหน้าที่เป็นการเพิ่มโทษขึ้นอีกส่วนหนึ่ง ถ้าวิษณุเป็นอย่างนั้นสงฆ์เห็นสมควรจะเพิ่มโทษขึ้นอีกส่วนหนึ่งจากอาบัติที่ต้องพึงทำตัสสปปายสิกากรรมนี้แก่วิษณุ

นอกจากพระพุทธเจ้าจะทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์ใช้นิคมกรรมลงโทษวิษณุด้วยกันแล้ว ยังทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์ใช้นิคมกรรมลงโทษคฤหัสถ์ได้ด้วย หากคฤหัสถ์นั้นเป็นผู้ชวนชวายเป็นมิใช่ลาภ ชวนชวายเป็นมิใช่ประโยชน์ ชวนชวายเป็นมิใช่แห่งวิษณุทั้งหลาย คำว่าเปรียบเปรยวิษณุทั้งหลาย ยูงวิษณุทั้งหลายให้แตกกัน กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์สงฆ์ พึงลงโทษโดยการไม่คบด้วย คือ ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับนิมนต์ หรือไทยธรรมของเขา จึงเรียกว่า “คว่ำบาตร” ถ้าผู้ถูกคว่ำบาตรนั้นละโทษนั้นเสียแล้วกลับประพฤติดี สงฆ์ก็จะระงับการคว่ำบาตรเรียกว่า “หงายบาตร” คือ กลับมาคบด้วย มีการรับบิณฑบาต รับนิมนต์ หรือไทยธรรมดังเดิม^{๑๐๓}

รูปแบบการปกครองซึ่งมีสงฆ์เป็นผู้ปกครองดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เกิดจากระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ คือ พระวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สงฆ์มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสำคัญต่างๆ แทนพระองค์ ซึ่งเป็นที่มาของการทำสังฆกรรมที่หลากหลาย และแต่ละสังฆกรรมซึ่งดำเนินการโดยสงฆ์นั้นจะต้องอาศัยความเห็นที่สอดคล้องร่วมกันของสมาชิกในที่ประชุมซึ่งไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการตัดสินใจ เนื่องจากสังฆกรรมทุกอย่างต้องอาศัยมติในที่ประชุมซึ่งลงมติอย่างเอกฉันท์ โดยไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งคัดค้านเลย สังฆกรรมต่างๆ จึงจะสามารถดำเนินการสำเร็จได้ เพราะฉะนั้นรูปแบบการปกครองของสงฆ์จึงสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองที่ให้ความสำคัญแก่สมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจนั้นก็จะต้องสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกิจกรรมต่างๆ จึงจะสำเร็จได้ดังนั้นสังฆกรรมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตไว้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของสงฆ์เพื่อใช้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จ และเพื่อปกครองดูแลกันเองแทนพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีของหมู่คณะซึ่งเป็นหลักสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนสังคมสงฆ์ให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

นอกจากนี้เนื่องจากสังคมสงฆ์เป็นที่รวมของสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย แม้สมาชิกทุกคนจะอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยอันเดียวกัน แต่ก็หนีไม่พ้นที่จะต้องเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอันเนื่องมาจากเงื่อนไขต่างๆ มีสติปัญญาเวลา และสถานที่ เป็นต้น ทำให้ความคิดความเห็น หรือการประพฤติปฏิบัติมีความแตกต่างกันไป เพราะฉะนั้นในกรณีที่เกิดปัญหา คือ อธิกรณ์ต่างๆ ขึ้นพระพุทธเจ้าก็ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ ที่ในการระงับอธิกรณ์ให้แก่สงฆ์โดยให้สงฆ์ได้ร่วมกัน

^{๑๐๓} ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุขเล่ม ๓, หน้า ๑๔๖-๑๔๘.

ดำเนินการพิจารณา และวินิจฉัยตัดสินอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมกับอธิกรณ์ดังที่กล่าวมาเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัย และประทานอนุญาตให้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด หรือก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคมสงฆ์ได้ด้วย จากสังฆกรรมการระงับอธิกรณ์ต่างๆ และการลงโทษผู้กระทำความผิดดังที่กล่าวมาจึงสะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญในด้านการปกครองของสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจตัดสินใจในการดำเนินการให้กิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้ด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ด้วยความเคารพในธรรม และวินัยซึ่งทรงแสดง และทรงบัญญัติไว้แล้วนั่นเองไม่ว่า พระองค์จะดำรงอยู่ หรือไม่ก็ตามดังพระดำรัสซึ่งตรัสสั่งไว้ว่า “อานนท์บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ‘ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้วพวกเราไม่มีพระศาสดา’ ข้อนี้นี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้นธรรม และวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” ^{๑๐๔}

๑.๑.๔ อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้ปกครอง

การปกครองในสังคมสงฆ์นี้แม้ว่า ในระดับสังคมพระพุทธเจ้าจะทรงประทานให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเรียกว่า “สังฆกรรม” และในการแก้ไขปัญหาอธิกรณ์ต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นให้สำเร็จเรียบร้อยดังที่กล่าวมาแล้วแต่ในระดับส่วนบุคคลสังคมสงฆ์ก็ยังประสบปัญหาการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกในสังคมสงฆ์ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้สังคมสงฆ์มีบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ ที่คอยสอดส่องดูแลภิกษุด้วยกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และคอยแนะนำสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ ที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “อุปัชฌาย์” และ “อาจารย์” ซึ่งกลายเป็นการปกครองแบบใหม่เพิ่มขึ้นมา^{๑๐๕}

คำว่า “อุปัชฌาย์” แปลว่า ผู้เพ่งโทษน้อยใหญ่ และหมายถึงผู้รับรองกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทในท่ามกลางภิกษุสงฆ์เป็นทั้งผู้นำเข้าหมู่ และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลฝึก และชอบทำหน้าที่ที่ฝึกสอนอบรมให้การศึกษาต่อไปสำหรับอุปัชฌาย์ในฝ่ายภิกษุณีเรียกว่า ปวัตตินี^{๑๐๖} เดิมทีการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุแม้ว่า พระพุทธเจ้าจะทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์สามารถบรรพชาอุปสมบทให้แก่กุลบุตรผู้มีความศรัทธาอยากจะทำบวชได้แล้วแต่ก็ยังไม่มีผู้ใดคอยทำหน้าที่ ที่ปกครองดูแลพระภิกษุใหม่ซึ่งเพิ่งเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์อย่างชัดเจนโดยตรง เพราะฉะนั้นการที่พระภิกษุใหม่ยังไม่มีผู้ใดคอยปกครองดูแลรับผิดชอบจึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุเหล่านั้น เช่น นุ่งห่มไม่เรียบร้อยมีมารยาทไม่สมควรเที่ยวบิณฑบาตด้วยอาการที่ไม่เหมาะสม และส่งเสียงดังในโรงฉันทำให้คนทั้งหลายพากันตำหนิติเตียนในพฤติกรรม เช่น นั้นของพระภิกษุเหล่านั้นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นพระองค์จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อทรงสอบสวนเรื่องราวต่างๆ แล้วจึงทรงประทานอนุญาตให้มีอุปัชฌาย์ขึ้นเพื่อคอยทำหน้าที่ที่ปกครองดูแลรับผิดชอบพระภิกษุเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสัทธิวิหาริกของตนเอง^{๑๐๗} ดังพระดำรัสซึ่งตรัสไว้ดังนี้

^{๑๐๔} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๐๕} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) , พุทธศาสนากับสังคมไทย, หน้า ๔๔.

^{๑๐๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๒.

^{๑๐๗} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๖๔-๖๕/๕๗-๕๘, วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๔-๖๕/๗๙-๘๑.

ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนทนในสังฆาทิสนัง บุตร สังฆาทิสนังจักเข้าไปตั้งจิตสนทนในอุปัชฌาย์ ฉันทิศา เมื่อเป็น เช่นนี้ อุปัชฌาย์ และสังฆาทิสนังจักมีความเคารพยำเกรงประพุดติกลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไปพลุลในธรรมวินัยนี้^{๑๐๘}

ด้วยเหตุดังกล่าวในการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ และภิกษุณี จึงต้องมีการถืออุปัชฌาย์หรือปวัตตินีเพื่อให้อุปัชฌาย์ หรือปวัตตินี ทำหน้าที่ที่เป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบพระภิกษุ หรือภิกษุณี ผู้เพิ่งบวชเข้ามาใหม่ และคอยอบรมสั่งสอนให้มีความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมกับความเป็นสมณะเชื้อสายศากยบุตรต่อไป

นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังตรัสสอนธรรมเนียม หรือข้อปฏิบัติอันสังฆาทิสนังจะพึงกระทำต่ออุปัชฌาย์ของตนซึ่งเรียกว่า “อุปัชฌายวัตร”^{๑๐๙} ไว้ด้วย เช่น เอาใจใส่ปรนนิบัติรับใช้คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่านจนจนวายป่วงกัน หรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึกความเห็นผิด เป็นต้น รักษาน้ำใจของท่านมีความเคารพจะไปไหนบอกเล่าไม่เที่ยวตามอำเภอใจ และเอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ^{๑๑๐}

ในขณะเดียวกันก็ตรัสสอนข้อควรปฏิบัติอันอุปัชฌาย์จะพึงกระทำต่อสังฆาทิสนังซึ่งเรียกว่า “สังฆาทิสนังวัตร” ไว้ด้วย^{๑๑๑} เช่น เอาธุระในการศึกษาสงเคราะห์ด้วยบาตรจีวร และบริวารอื่นๆ จนจนวายป่วงกัน หรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ระงับความคิดจะสึกเปลี่ยนความเห็นผิด ฯลฯ พยาบาลเมื่ออาพาธ^{๑๑๒} อย่างไรก็ตามหากสังฆาทิสนังไม่ประพฤติชอบในอุปัชฌาย์เนื่องจาก (๑) ไม่มีความรักอย่างยั่งยืนในอุปัชฌาย์ (๒) ไม่มีความเลื่อมใสอย่างยั่งยืนในอุปัชฌาย์ (๓) ไม่มีความละอายอย่างยั่งยืนในอุปัชฌาย์ (๔) ไม่มีความเคารพอย่างยั่งยืนในอุปัชฌาย์ และ (๕) ไม่มีความหวังดีอย่างยั่งยืนในอุปัชฌาย์ พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานอนุญาตให้อุปัชฌาย์สามารถใช้อำนาจส่วนบุคคลลงโทษสังฆาทิสนังด้วยการประณามได้โดยการให้สังฆาทิสนังรู้ด้วยกาย หรือให้รู้ด้วยวาจา หรือให้รู้ด้วยกาย และวาจาอย่างนี้ว่า “ฉันประณามเธอ” หรือ “เธออย่าเข้ามาที่นี่” “เธอจงชนบาตร และจีวรของเธอไป” หรือ “เธอไม่ต้องอุปฐากฉัน” เมื่อสังฆาทิสนังถูกประณามก็ต้องขอขมาอุปัชฌาย์หากไม่ขอขมาก็ต้องโดนปรับอาบัติ^{๑๑๓}

ส่วนคำว่า “อาจารย์” แปลว่า ผู้ประพฤติกการอันเกื้อกูลแก่ศิษย์ หรือผู้ที่ศิษย์พึงประพฤติด้วยความเอื้อเฟื้อเพื่อบรรลุถึงผู้สั่งสอนวิชา และอบรมดูแลความประพฤติ^{๑๑๔} สำหรับสาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้มีอาจารย์คอยปกครองดูแลศิษย์นั้นก็เนื่องจากสาเหตุซึ่งคล้ายคลึงกับ

^{๑๐๘} วิ.ม. (บาลี) ๔/๖๕/๕๘, วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๕/๘๑.

^{๑๐๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๒.

^{๑๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๒., วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๖/๘๒-๘๓.

^{๑๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๔.

^{๑๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๔., ตูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๗/๘๘-๙๒.

^{๑๑๓} ตูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๖๘/๖๙-๗๑, วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๘/๙๒-๙๖.

^{๑๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕๙.

สาเหตุการให้มีอุปฌาย์ คือ การที่พระภิกษุไม่มีผู้ที่คอยปกครองดูแลรับผิดชอบ เนื่องจากอุปฌาย์สึกเสียบ้าง มรณภาพบ้าง ไปเข้ารีตเดียรฉัตรบ้าง จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุเหล่านั้น เช่น นุ่งห่มไม่เรียบร้อยมีมารยาทไม่สมควรเที่ยวบิณฑบาตด้วยอาการที่ไม่เหมาะสม และส่งเสียงดังในโรงฉันทำให้คนทั้งหลายพากันตำหนิเตียนในพฤติกรรม เช่น นั้นของพระภิกษุเหล่านั้นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พระองค์จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อทรงสอบสวนเรื่องราวต่างๆ แล้วจึงทรงประทานอนุญาตให้มีอาจารย์ขึ้นเพื่อคอยทำหน้าที่ ที่ปกครองดูแลรับผิดชอบพระภิกษุเหล่านั้นในฐานะที่เป็นอันตเวาสิกของตนเอง^{๑๑๕} ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าซึ่งตรัสไว้ดังนี้ ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอาจารย์ อาจารย์จักเข้าไปตั้งจิตสนธิทสนมในอันตเวาสิกฉันบุตร อันตเวาสิกจักเข้าไปตั้งจิตสนธิทสนมในอาจารย์ฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนั้นอาจารย์และอันตเวาสิกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกมลเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในพระธรรมวินัยนี้ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้อาศัยภิกษุมีพรรษา ๑๐ อยู่อนุญาตให้ภิกษุมีพรรษา ๑๐ ให้นิสสัยได้^{๑๑๖}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งรจนาโดยพระพุทธโฆษาจารย์อธิบายไว้ในญาติปิฎกไว้ว่า มีอาจารย์ ๔ จำพวกด้วยกัน คือ ปัพพชาจารย์ อุปสัมปทาจารย์ นิสสยาจารย์ และอุเทศาจารย์^{๑๑๗} และในมังคลัตถทีปนีซึ่งแต่งโดยพระสิริมงคลาจารย์ ได้อธิบายความหมายของอาจารย์ทั้ง ๔ จำพวกไว้ดังนี้^{๑๑๘}

- (๑) ปัพพชาจารย์ คือ อาจารย์ผู้ให้สิกขาบทในการบรรพชา
- (๒) อุปสัมปทาจารย์ คือ อาจารย์ผู้สวดกรรมวาจาในการอุปสมบท
- (๓) นิสสยาจารย์ คือ อาจารย์ผู้ให้นิสสัย หรือท่านที่ตนไปขอถือนิสสัยเป็นอันตเวาสิก คือ ยอมตนเป็นศิษย์อยู่ในปกครอง
- (๔) อุเทศาจารย์ หรือธรรมาจารย์ คือ อาจารย์ผู้ให้อุเทศ หรือผู้สอนธรรมเป็นผู้สั่งสอนให้วิชาความรู้โดยหลักวิชาที่ดีเป็นที่ปรึกษาไต่ถามค้นคว้าก็ดี

ส่วนอันตเวาสิกซึ่งเป็นผู้อยู่ในสำนัก หรือขออยู่ร่วมสำนักของอาจารย์นั้นในมังคลัตถทีปนี พระสิริมงคลาจารย์ก็อธิบายไว้ว่า มี ๔ จำพวก เช่นเดียวกับอาจารย์ดังนี้^{๑๑๙}

- (๑) ปัพพชันตเวาสิก คือ อันตเวาสิกในบรรพชา
- (๒) อุปสัมปตันตเวาสิก คือ อันตเวาสิกในอุปสมบท
- (๓) นิสสยันตเวาสิก คือ อันตเวาสิกผู้ถือนิสสัย
- (๔) ธัมมันตเวาสิก คือ อันตเวาสิกผู้เรียนธรรม

^{๑๑๕} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๗/๗๗-๗๘, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๗/๑๐๖-๑๐๗.

^{๑๑๖} วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๗/๗๗-๗๘, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๗/๑๐๖-๑๐๗.

^{๑๑๗} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปลภาค ๑ ตอน ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^{๑๑๘} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปลเล่ม ๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๘., พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕๙.

^{๑๑๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปลเล่ม ๔, หน้า ๑๑๙., พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๔๐๑.

สำหรับอาจารย์วัตรกิจอันอันเตวาสิกควรจะประพฤติปฏิบัติ หรือกระทำต่ออาจารย์ก็ เช่นเดียวกับอุปัชฌายวัตร^{๑๒๐} เช่น เอาใจใส่ปรนนิบัติรับใช้ คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ขวนขวายป้องกัน หรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึกความเห็นผิด เป็นต้น รักษาน้ำใจของท่านมีความเคารพจะไปไหนบอกลาไม่เที่ยวตามอำเภอใจ และเอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ^{๑๒๑}

ในขณะเดียวกันก็ตรัสสอนข้อควรปฏิบัติอันอาจารย์จะพึงกระทำต่ออันเตวาสิกที่เรียกว่า “อันเตวาสิกวัตร” ไว้ด้วย เช่นเดียวกับสัทธิวาสิกวัตร เช่น เอาธุระในการศึกษา สงเคราะห์ด้วยบาตร จีวร และบริวารอื่นๆ ขวนขวายป้องกัน หรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ระงับความคิดจะสึกเปลี่ยนความเห็นผิด ฯลฯ พยาบาลเมื่ออาพาธ^{๑๒๒}

อย่างไรก็ตามอันเตวาสิก ก็เช่นเดียวกับสัทธิวาสิกหากไม่ประพฤติชอบในอาจารย์เนื่องจาก (๑) ไม่มีความรักอย่างยั่งยืนในอาจารย์ (๒) ไม่มีความเลื่อมใสอย่างยั่งยืนในอาจารย์ (๓) ไม่มีความละอายอย่างยั่งยืนในอาจารย์ (๔) ไม่มีความเคารพอย่างยั่งยืนในอาจารย์ และ (๕) ไม่มีความหวังดีอย่างยั่งยืนในอาจารย์ พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานอนุญาตให้อาจารย์สามารถใช้อำนาจส่วนบุคคลลงโทษอันเตวาสิกด้วยการประณามได้โดยการให้อันเตวาสิกรู้ด้วยกาย หรือให้รู้ด้วยวาจา หรือให้รู้ด้วยกาย และวาจาอย่างนี้ว่า “ฉันประณามเธอ” หรือ “เธออย่าเข้ามาที่นี่” “เธอจงชนบาตร และจีวรของเธอไป” หรือ “เธอไม่ต้องอุปฐากฉัน” เมื่ออันเตวาสิกถูกประณามก็ต้องขอขมาอาจารย์หากไม่ขอขมาก็ต้องโดนปรับอาบัติ^{๑๒๓}

จากธรรมเนียมที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อกัน และกันระหว่างอุปัชฌายกับสัทธิวาสิก และอาจารย์กับอันเตวาสิก ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้ว่าต่างฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ที่อันพึงประพฤติปฏิบัติต่อกัน และกันแต่สัทธิวาสิกและอันเตวาสิกในฐานะผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองก็ต้องมีความเคารพยำเกรงในอุปัชฌาย และอาจารย์ของตนในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดูแล และอบรมสั่งสอนให้การศึกษาเสมือนบิดาปกครองดูแลบุตรตามพระดำรัสของพระพุทธเจ้าซึ่งได้ตรัสไว้แล้วนั่นเอง เพราะฉะนั้นธรรมเนียมอันพึงประพฤติปฏิบัติต่อกัน และกันซึ่งเรียกว่า “วัตร” นี้มีคุณค่าทั้งต่อเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และต่อเรื่องการปกครองของคณะสงฆ์อย่างยิ่งเนื่องจากการดูแลกัน และกันเพื่อให้เกิดการศึกษา หรือการฝึกฝนอบรมตนเองจนสามารถบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และมีส่วนให้พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้รับการดำรงรักษาไว้ และสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า มีพัฒนาการมาตามลำดับ และดำเนินไปภายใต้ธรรมและวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้ว ซึ่งในช่วงต้นพุทธกาลจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงปกครองด้วยพระองค์เอง ในฐานะที่ทรงเป็นพระธรรมราชาด้วยอำนาจแห่งธรรมที่พระองค์ตรัสรู้แล้วนั่นเองแม้ต่อมาจะมอบอำนาจในบางเรื่องให้แก่พระสงฆ์สาวกแต่

^{๑๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๕.

^{๑๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๒., ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๘/๗๘-๘๓, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๘/๑๐๗-๑๑๒.

^{๑๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๔., ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๙/๘๓-๘๘, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๙/๑๑๒-๑๑๖.

^{๑๒๓} วิ.ม. (บาลี) ๔/๘๐/๘๘-๘๙, วิ.ม. (ไทย) ๔/๘๐/๑๑๗-๑๒๐.

ภายหลังเมื่อมีพระสงฆ์สาวกเพิ่มจำนวนมากขึ้นทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องวางระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ จึงต้องทรงบัญญัติสิกขาบท คือ พระวินัยขึ้นสำหรับสังฆมณฑล และในที่สุดก็ทรงกระจายอำนาจไปให้แก่สงฆ์โดยให้สงฆ์นั้นเป็นใหญ่ในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญทั้งสังฆกรรม และการตัดสินใจกรณีต่างๆ ภายใต้ธรรม และวินัยซึ่งพระองค์ทรงแสดง และบัญญัติไว้แล้วนั่นเองแต่ในระดับส่วนบุคคลทรงมอบอำนาจการปกครองให้แก่อุปัชฌาย์ และอาจารย์ชั้นอีกระดับหนึ่งเพื่อให้คอยดูแลอบรมสั่งสอนสัทธินิหาริก และอันเตวาสิกของตนเองอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะด้วยเหตุนี้รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในบางกรณีจึงใช้อำนาจของสงฆ์ดำเนินการ เช่น การบรรพชาอุปสมบทการตัดสินใจกรณี และบางกรณีก็ใช้อำนาจส่วนบุคคลดำเนินการ เช่น อุปัชฌาย์อาจารย์ลงโทษประณามสัทธินิหาริก หรืออันเตวาสิกได้ตั้งนั้นรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์จึงมีรูปแบบเฉพาะตนตามที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวางระเบียบแบบแผนไว้ให้ดำเนินไปภายใต้ธรรม และวินัยซึ่งทรงแสดง และบัญญัติไว้แล้วนั่นเองอย่างไรก็ตามแม้ว่า รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์จะมีรูปแบบเฉพาะตนแต่เชื่อว่า การปกครองคณะสงฆ์จะเป็นอิสระจากรัฐเสียทีเดียวเนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงเปิดช่องให้รัฐสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของคณะสงฆ์ได้บ้างในบางกรณีดัง เช่น กรณีพระเจ้าพิมพิสาร แห่งแคว้นมคธมีพระราชประสงค์จะทรงให้ภิกษุทั้งหลายเลื่อนสามเฝ้าพรหมออกนอกไปเหล่าภิกษุจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ และพระองค์ก็ตรัสอนุญาตไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้คล้อยตามพระราชา”^{๑๒๔}

คำว่า “พระราชา” ในพุทธกาลนั้นเท่ากับรัฐ หรือบ้านเมืองนั่นเองเนื่องจากพระบัญชาของพระราชา หรือผู้ปกครองบ้านเมืองเป็น เช่นเดียวกับกฎหมาย เพราะฉะนั้นพระสงฆ์ในฐานะเป็นสมาชิกของรัฐแม้จะอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วแต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นอิสระจากรัฐ หรือบ้านเมือง เพราะพระสงฆ์ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เช่น การปกครองของคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้วยังต้องดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยภายใต้กฎหมายของบ้านเมืองด้วยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ ด้วย เป็นต้น เป็นไปได้ว่า พระพุทธเจ้าไม่มีพระประสงค์จะให้คณะสงฆ์มีความขัดแย้งกับรัฐ หรือบ้านเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่มีฐานะเป็นผู้ปกครองจึงทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์ปฏิบัติไปตามนั้น หรืออีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความมีพระหฤทัยกว้างของพระพุทธเจ้า เพราะทรงเปิดโอกาสให้ฆราวาสได้มีส่วนร่วมในการปกครองของคณะสงฆ์ได้ดังจะเห็นได้จากพระวินัย หรือสิกขาบทต่างๆ หลายข้อด้วยกันซึ่งทรงบัญญัติขึ้นจากการที่ฆราวาสดำเนินผิดเสียภิกษุสงฆ์ หรือร้องเรียนมายังพระองค์ เพราะฉะนั้นการที่พระพุทธเจ้าให้คล้อยตามพระราชาแสดงให้เห็นว่า รัฐ หรือบ้านเมืองสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของคณะสงฆ์ได้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายคล้อยตามได้ในระดับหนึ่งเท่านั้นดังที่อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า เรื่องที่จะให้พระภิกษุทั้งหลายคล้อยตามนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ขอบธรรมแต่ไม่ทรงอนุญาตให้คล้อยตามในเรื่องที่ไม่ขอบธรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เหล่าพระภิกษุได้^{๑๒๕} ด้วยเหตุนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมเสียดังกล่าวเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์โดยรวมคณะสงฆ์จึงต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง และรอบคอบในเรื่องที่จะคล้อยตามบ้านเมือง

^{๑๒๔} ตูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๑๘๖/๒๐๕, วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘๖/๒๙๔-๒๙๕.

^{๑๒๕} ตูรายละเอียดใน วิ.ม.อ. (ไทย) ๔/๕๑๖.

ตารางที่ ๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์สมัยต่างๆ

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เสถียร โพธิ์นันทะ (๒๕๔๑, หน้า ๒๕-๒๖).	๑) พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ปกครองด้วยพระองค์เอง ๒) พระสงฆ์สาวกเป็นผู้ปกครอง ๓) สงฆ์เป็นผู้ปกครอง ๔) อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้ปกครอง
คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๑, หน้า ๑๘๓-๑๘๕).	การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจปกครอง และกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์รวมเขตการปกครอง และเจ้าคณะส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตการปกครอง ได้แก่ เขตการปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะ เจ้าอาวาสและภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนปกครอง เป็นคณะนิกายเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุตเป็นเขตเดียวกัน
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺเฑ) (๒๕๔๐ หน้า ๓๓ -๓๔).	อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ดังนี้ มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้ ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ ๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด ๒. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด ๓. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๒.๔ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

แนวความคิดในการพัฒนาทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ เป็นผลมาจากการนำเอาแนวความคิดทางด้านชีววิทยามาใช้ โดยอุปมาว่า โครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนร่างกายที่ประกอบไปด้วยเซลล์ต่างๆ และมองว่า หน้าที่ของสังคมก็คือ การทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบทั้งระบบมีชีวิตดำรงอยู่ได้

Robert K. Merton (ค.ศ. ๑๙๑๐ – ๒๐๐๓) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมดังนี้คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของ บางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับผลประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากการทำงานของโครงสร้างสังคมนั้นก็ได้

Emile Durkheim (ค.ศ. ๑๘๕๘ – ๑๙๑๗) มีแนวความคิดว่า หน้าที่ของสังคม คือ ส่วนที่สนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Alfred Reginald, Radcliffe – Brown (ค.ศ. ๑๘๘๑ – ๑๙๕๑) กับ Bronislaw Malinowski (ค.ศ. ๑๘๘๔ – ๑๙๔๒) ที่มองว่าหน้าที่ทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

Talcott Parsons (ค.ศ. ๑๙๐๒ – ๑๙๗๙) มีแนวความคิดว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่างๆ (Part) มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่คงที่ของแต่ละส่วนจะเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมเกิดความสมดุล (Equilibrium) ส่วนในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากความสมดุลถูกทำลายลง เพราะองค์ประกอบของสังคมคือ บุคลิกภาพ (Personality) อินทรีย์ (Organism) และวัฒนธรรม (Culture) เกิดความแตกกร้าว โดยมีสาเหตุมาจากทั้งสาเหตุภายนอก ระบบสังคม เช่น การเกิดสงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม เป็นต้น และสาเหตุจากภายในระบบสังคมที่เกิดจากความตึงเครียด (Strain) เพราะความสัมพันธ์ของโครงสร้างบางหน่วย (Unit) หรือหลายๆ หน่วย ทำงานไม่ประสานกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสาเหตุทำให้ส่วนอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งระบบก็ได้ Parson เน้นความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึง ความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม คือ ตัวยึดเหนี่ยวให้สังคมมีการรวมตัวเข้าด้วยกันและเป็นตัวต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง ในสังคม

สรุป แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ มีลักษณะคือ ๑. สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ๒. ความสัมพันธ์คือ สิ่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ๓. ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุล การปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระบบตามไปด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสารจากภายในและภายนอก นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังมองว่า ความขัดแย้ง ความตึงเครียด และความไม่สงบสุขภายในสังคมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีระบบมีข้อจำกัดในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากใน

การวิเคราะห์ตามทฤษฎีระบบเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์กับระบบอื่นได้อย่างลึกซึ้ง

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้มากมาย ดังนี้

๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน” ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีพรรษาตั้งแต่ ๕ พรรษาลงมาส่วนใหญ่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม วุฒิทางธรรมส่วนใหญ่มีความรู้ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่วัดมีพระภิกษุสามเณรจำพรรษารวมทั้งผู้ตอบทั้งสิ้น ๕-๖ รูป ผู้ตอบส่วนใหญ่มาจากจังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่วัดมีระยะห่างจากตัวอำเภอ ๗-๘ กิโลเมตร ทางด้านการสรรหาผู้ตอบคิดว่ามีปัญหา กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วยการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นประการแรก ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่าเกิดจากการต้องการขององค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ในการทำงาน และมีความต้องการหลักสูตรการเพิ่มขีดความสามารถพิเศษ ต่อมาด้านการดำเนินการฝึกอบรม ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาในรอบ ๒ ปี เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ผู้ตอบต้องการให้จัดการฝึกอบรมช่วงเช้า ครั้งละ ๑-๒ วัน โดยจัดที่วัด สดท้ายด้านการประเมินและติดตามผล ส่วนใหญ่คิดว่าการฝึกอบรมเหมือนกับการให้รางวัล ที่ผ่านมามีเคยได้รับการติดตามผล และควรมีเงื่อนไขสนับสนุนการอบรม ในการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าในกลุ่มนักเผยแผ่ได้ทำการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมอยู่บ้างแต่ผู้บริหารภาครัฐยังไม่ได้ใช้ในการกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ผู้ตอบสนใจหลักสูตรพระธรรมทูต ผู้วิจัยจึงสร้างหลักสูตร ๑๘ ชั่วโมงครึ่งขึ้นโดยเน้นทางทฤษฎีการจัดการ การสร้างทีมงาน จิตวิทยาการบริหาร และปฏิบัติการทางภาษา ผู้วิจัยใช้เวลาวันละ ๖ ชั่วโมง รวม ๓ วัน จัดหลักสูตรโดยเน้นการบรรยายและการสัมมนา กลุ่มโดยมีขั้นตอน คือ ก่อนการฝึกอบรม ขณะที่ฝึกอบรม และภายหลังการฝึกอบรม สำหรับการประเมินผลหลักสูตรนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้คะแนนความพึงพอใจรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้คะแนนความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความรู้ของวิทยากรในระดับมากที่สุด ส่วนผลคะแนนพัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ ๑๐๐ คะแนนเต็ม ถึงร้อยละ ๔๕ ของผู้เข้ารับการทดสอบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าทุกขั้นตอนตั้งแต่การสรรหาและการฝึกอบรมต้องบูรณาการยุทธศาสตร์หลักเข้ากับยุทธศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ แล้วมองเป็นระบบ โดยหาผู้รับผิดชอบบูรณาการทำงานในระดับภูมิภาค อาจจัดตั้ง “ศูนย์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์พระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดูแลทั้งระบบ” ส่วนการดำเนินการฝึกอบรมต้องทำงานร่วมกับนักวิชาการเฉพาะ เนื่องจากต้อง

ใช้ความรู้และประสบการณ์มาก การประเมินผลควรทำลักษณะ ๓๖๐ องศา ในหลักสูตรที่จัดตามความต้องการผู้เรียนตั้งแต่แรก^{๑๒๖}

วีรชัย อนันต์เธียร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า

ประเด็นปัญหาของของเยาวชน คือ ปัญหาทางร่างกายของเยาวชน ปัญหาทางด้านอารมณ์และจิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนและบุคคลใกล้ชิด ปัญหาด้านแรงบันดาลใจและเป้าหมายในชีวิต ปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อมๆ ปัญหาประวัติการทำผิด ปัญหาภูมิหลังและโอกาสของการศึกษา ปัญหาด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหาด้านระบบการศึกษาของชาติ

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลกระทบการทำผิดของเยาวชนมีปัจจัย ๔ ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม เช่น สภาพสังคม เพื่อนของเยาวชน ชุมชนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสิ่งผิดกฎหมายและอบายมุขได้ง่าย ฯลฯ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการเงินปัจจัย ๔ ค่าครองชีพสูง การขาดโอกาสในการทำงาน เป็นต้น ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการเลี้ยงลูก ลักษณะครอบครัว ลักษณะพ่อแม่ เป็นต้น และปัจจัยด้านตัวเยาวชนเอง เช่น ลักษณะของพันธุกรรม วุฒิภาวะที่ยังไม่พัฒนา ปัญหาการเจ็บป่วยของเยาวชน เป็นต้น โดยปัจจัยทั้ง ๔ ด้านนี้ส่งผลต่อเยาวชนแตกต่างกันไป

วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชนทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่นการเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชน ๔ แผน คือ แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนกลยุทธ์ด้านการการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ใน ๓ แนวทาง คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ การปรับ แก้กฎหมาย การทำแผนพัฒนาแห่งชาติ การวางแผนระยะยาว เป็นต้น ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การกำหนดให้เยาวชนไปวัด การบรรพชาสามเณร การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น และข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยต่อ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศ กลยุทธ์การฝึกเยาวชนให้มีโอกาสทำความดีทุกวันเพื่อเป็นรากฐานชีวิตที่ดี การสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีทิศทางและ

^{๑๒๖} ชัยยุทธ ชินกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เป้าหมาย การสร้างสรรค์กิจกรรมทางศาสนาเพื่อสนับสนุนการเข้าค่ายคุณธรรมของเยาวชน เป็นต้น^{๑๒๗}

สุขุมลย์ ประสมศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. การบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำเป็นที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อโดยตรงและให้ความสำคัญในฐานะที่มีบทบาทหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล และตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ นอกจากนี้ ควรให้องค์กรสงฆ์ องค์กรด้านสตรี และประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้โดยการนำกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมทั้ง ๗ ประการ มาใช้ในการกำหนดแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่ประชาชนและองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป

๒. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า สามารถจำแนกได้ทั้งหมดออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ๒) นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ ๓) ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง และ ๔) เครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้

๓. แนวทางการส่งเสริมกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า การวางแผนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบ ส่วนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กรด้วยว่าแต่ละแห่งมีภาระหน้าที่อะไรบ้าง ในการติดตามตรวจสอบประเมินผลนั้น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความจริงจัง ไม่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ มีความเข้มงวดในการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลจะต้องให้ประชาชนเห็นด้วย มีความพอใจ และตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะรูปแบบวิธีการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม ต้องเริ่มจากความชัดเจนของนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ไปสู่การบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการสนับสนุนงบประมาณให้กับการสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนที่จะสร้างองค์ความรู้และการสร้างจิตสำนึกด้าน

^{๑๒๗} วีรชัย อนันต์เธียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๖).

สิ่งแวดล้อมให้นักเรียน เด็ก เยาวชน และ นักศึกษา รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินตามแผนงานที่วางไว้

ข้อเสนอแนะคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรนำกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารนิยธรรมทั้ง ๗ ประการไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และวิถีชีวิตของประชาชนในรูปของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายพระสงฆ์และเครือข่ายสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพเหมาะสมแก่การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนสืบไป^{๑๒๘}

ชาบตี แยมสุนทร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหธรรมของแรงงาน อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๑. คุณลักษณะความผูกพันต่อองค์กรของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วย ๓ ลักษณะคือ ๑) คุณลักษณะความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่องค์กรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างงาน ลักษณะงาน ให้เหมาะสมกับลักษณะองค์กร เพื่อให้งานมีคุณภาพอยู่เสมอ ๒) คุณลักษณะความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร ซึ่งเป็นผลมาจากการที่องค์กรทำให้บุคลากรมีความรู้สึกว่าองค์กรเป็นสถานที่ทำงานที่ดีที่สุด มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน ๓) คุณลักษณะความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคลากรมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานอย่างชัดเจน มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน

๒. รูปแบบการส่งเสริมความความผูกพันต่อองค์กรของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วย ๓ รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ ๑ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน ได้แก่ การพัฒนาลักษณะงานให้ทันสมัยอยู่เสมอโดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานให้มีคุณภาพ

รูปแบบที่ ๒ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร ได้แก่ การจัดสรรค่าตอบแทน อย่างเป็นธรรม เช่น เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง โบนัส เงินรางวัล การจัดสรรสวัสดิการและคุณภาพชีวิตให้เหมาะสม

รูปแบบที่ ๓ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ได้แก่ การมอบหมายให้บุคลากรทำงานที่มีความสำคัญและมีความหมายกับองค์กร การพัฒนาคุณลักษณะของบุคลากรให้สอดคล้องกับคุณลักษณะงาน

๓. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเรียกว่า Eowm's model ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน (Eows'S) ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างลักษณะงานอยู่เป็นประจำ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ สถานที่ เพื่อสร้างความพร้อมในการปฏิบัติ (ปิยวาจา) มีการจัดระบบสื่อสารการ

^{๑๒๘} สุขมาลย์ ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ประชาสัมพันธ์ อย่างทั่วถึงถูกต้องและชัดเจน (อัตถจริยา) มีการจัดโครงการส่งเสริมระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพองค์กร (สมานัตตตา) การบริหารจัดการลักษณะงานและองค์กรอย่างชัดเจน ไม่เลือกปฏิบัติ และการยอมรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน

กลยุทธ์ที่ ๒ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร (Eo๒'S) ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีนโยบายการให้ความรู้ การสอนงาน (ปิยวาจา) การมีระบบการสื่อสาร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย เป้าหมายขององค์กรอย่างถูกต้องและชัดเจน (อัตถจริยา) การจัดให้มีการพิจารณา ค่าจ้าง เงินเดือน สวัสดิการอย่างเหมาะสม รวมถึงการให้คุณภาพชีวิตที่ดี (สมานัตตตา) ให้ความเป็นกลาง มีภาวะผู้นำของหัวหน้างานและผู้บริหารที่น่าเคารพ

กลยุทธ์ที่ ๓ การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน (Ewn'S) ได้แก่ (ทาน) การจัดให้มีโครงการสร้างความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานเพื่อสร้างความชำนาญ (ปิยวาจา) มีระบบการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ลักษณะงานที่ดีและเหมาะสม การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง (อัตถจริยา) การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคคล ความรู้ ความสามารถ (สมานัตตตา) การช่วยสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานอยู่เป็นประจำ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพมีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง

๔. ข้อเสนอแนะ องค์กรควรวางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมการทำงานและพฤติกรรมองค์กร และ ผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร และหลักธรรม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้บริหารควรที่จะนำองค์ประกอบดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย แผน กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรต่อไป^{๑๒๙}

เอกชัย ไชยดา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันทางพระพุทธศาสนา:กรณีศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”

ผลการวิจัย พบว่า การนำเอาแนวคิดกลยุทธ์ทางการตลาด มาใช้กับสถาบันทางพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย การพัฒนากลยุทธ์การตลาดของบัณฑิตศึกษาของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีเป้าหมายในการผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตให้มีความรู้และความสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปทำประโยชน์ให้กับชุมชน สังคม ประเทศชาติและสันติภาพของโลก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้โซเชียลมีเดีย () เช่น อินเทอร์เน็ต จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นต้น เป็นช่องทางหลักในการสรรหานักศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ หลักสูตรที่กำลังศึกษา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเงินทุนที่ใช้ในการศึกษา มีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจัยต่อไปนี้เป็นคือ สภาพการจัดการศึกษา ช่องทางการสรรหานิสิต ความต้องการของนิสิต นโยบายการจัดการศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ความเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา วิธีการทางการตลาดยุคใหม่ และวิธีการ

^{๑๒๙}ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ทางการตลาดแนวพุทธ ส่งผลต่อการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนากลยุทธ์การตลาดของบัณฑิตวิทยาลัย และพัฒนากลยุทธ์การตลาดของบัณฑิตวิทยาลัย ให้ตรงกับความต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาบุคลากรของบัณฑิตวิทยาลัย ด้วยวิธีการต่างๆ ควรมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ให้มากขึ้น^{๑๓๐}

พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”

๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้านการวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการดำรงรักษา มีกลยุทธ์ คือ กระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละงาน การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผลด้วยการจัดทำเป็นเอกสารที่ระบุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ด้านต่างๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่งๆ เป็นเครื่องมือในการประสานงานและกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางและจังหวะที่สอดคล้องกันซึ่งจัดทำขึ้นจากวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกและภายในองค์กรเพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์และกำหนดทิศทางการทำงานขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์จุดมุ่งหมาย ภารกิจ และวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ขององค์กร นโยบายต่างๆ ที่สำคัญ แผนงานหลักและแผนงานอื่นๆ ที่จะนำมาปฏิบัติ มาบูรณาการเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงสอดคล้องกับหลักการบริหารขององค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. สภาพกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ที่เป็นอยู่นั้น คณะสงฆ์ได้นำกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคล คือ พระสังฆาธิการ ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนั้น ปัญหาอุปสรรคการจัดการที่ไม่เหมาะสมกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี มีสาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ที่ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในคณะสงฆ์ไม่ชัดเจน เช่น การวางแผน (planning) การสรรหา (recruiting) การพัฒนา (development) และการดำรงรักษา (Maintaining) เป็นต้น

๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี คือ การใช้กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณค่าเพื่อเป็นการรักษาบุคลากรที่มีค่าให้คณะสงฆ์รู้จักคุณค่าของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์นำไปประพฤติดำเนินชีวิตประจำวันเป็นกลยุทธ์การวางแผนงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานด้านทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด ถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแม่แบบที่มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คณะสงฆ์ เพื่อเตรียมบุคคลให้เหมาะสมกับงานและเวลา

^{๑๓๐} เอกชัย ไชยดา, “การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันทางพระพุทธศาสนา:กรณีศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

รวมทั้งพัฒนากำลังคนให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายยังสามารถประเมินกลยุทธ์ทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันและความต้องการ ในอนาคต พร้อมวิธีการเพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันกับทรัพยากรมนุษย์ ในอนาคตการพยากรณ์ความต้องการเพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ว่างในอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องให้มี ความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีด้วยจึงนำเสนอกลยุทธ์ดังนี้

๓.๑ กลยุทธ์ด้านการวางแผน มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้ทรัพยากรมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะเดียวกันพร้อมที่จะรับผิดชอบงานตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อให้องค์กรสัมฤทธิ์ผล

๓.๒ กลยุทธ์ด้านการสรรหา การคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานหรือรับตำแหน่งในหน้าที่ต่างๆ มีสรรหาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน การกำหนดการสรรหาทรัพยากรมนุษย์โดยให้ยึดหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ

๓.๓ กลยุทธ์ด้านการพัฒนา มีความเชื่อมั่นว่าจะต้องเปลี่ยนจากการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อให้คนหาความรู้เอง พัฒนาทักษะด้วยตัวเอง รวมถึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามทัศนคติที่เปลี่ยนไป

๓.๔ กลยุทธ์ด้านการธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความนับถือ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์^{๑๓๑}

สรุปได้ว่า การกำหนดยุทธศาสตร์เป็นการช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ โดยยุทธศาสตร์ต่างๆ เกิดจากการประเมินผลทั้งภายในและภายนอกองค์กร แล้วรวบรวมหรือกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ขึ้น โดยในหนึ่งยุทธศาสตร์นั้นสามารถกำหนดกลยุทธ์ และยุทธวิธีได้หลายวิธี เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์นั้นๆ ได้ประสบผลสำเร็จ

๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่าง

^{๑๓๑} พระครูสุนทรวิจิตรกิจ (บุญธรรม ธมฺมโก), “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ไปจากสมัยก่อนมาก คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ซึ่งมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ เชื่อว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนและสังคมไทย

๒) หลักเกณฑ์การปกครองคณะสงฆ์ มีการปกครองตามลำดับชั้นการปกครอง โดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ โดยปกครองตามลำดับชั้นไปตามลำดับ เมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขตปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดี เช่น เจ้าคณะภาคดูแลปกครองในภาคที่ตนปกครอง เจ้าอาวาสดูแลปกครองภายในวัดที่ต้องเป็นเจ้าอาวาส หรือพระอุปัชฌาย์ดูแลสหวิหการิกที่ตนให้การอุปสมบท กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในปัจจุบัน มีระเบียบที่ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ภาคที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการปกครองในเขตพื้นที่(ภาค) อย่างครอบคลุมและเหมาะสม มีการกระจายอำนาจไปยังเขตการปกครองในแต่ละจังหวัด อย่างชัดเจน การปกครองควรเป็นไปตามจารีตอันดีงามที่บูรพาจารย์เคยประพฤติปฏิบัติอันไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการปกครองคณะสงฆ์ มีการปฏิบัติตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ยึดเอาความถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

๓) เพื่อเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ โดยกลยุทธ์ในการปกครองผู้ปกครองต้องมีความรู้ความสามารถสูง มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการสื่อสารและการคมนาคมเดินทางไปมาสะดวก สามารถติดต่อ สื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การปกครองคณะสงฆ์ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยเน้นบริหารจัดการเชิงพุทธ มุ่งการสร้างสามัคคี โดยบริหารแบบพ่อปกครองลูก ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหาร ๔ ในการครองตน ครองคน และครองงาน โดยจุดแข็งของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ อยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาทั้งระดับการศึกษาพื้นฐาน มีสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นร้อยแห่ง การสอบผ่านของนักธรรมและเปรียญธรรม ซึ่งสอบได้ในอัตราสูง และมีพระสงฆ์ประจำพรรษาจำนวนมาก เป็นการจัดการภายใน ที่มีความเข้มแข็ง เพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองสูง และมีภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์การปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๑ ให้เป็นที่ยอมรับของสังคมสงฆ์ทั่วไป^{๑๓๒}

^{๑๓๒} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีการปกครองโดยใช้ พระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๓๕ ประกอบกับ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติ มหาเถรสมาคมเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบทอดกันมา ตามแบบการปกครองคณะสงฆ์ในภาคอื่นๆ ยังไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยจึงทำให้ทราบ ๑) จุดแข็ง คือการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ทั้ง ๔ จังหวัด แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน การปกครองเป็นระบบ ใช้กฎเกณฑ์เดียวกัน ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ยึดมั่นในอธิปไตยธรรม ๗ ยกเว้นอคติ ๔ ๒) จุดอ่อน ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยกันพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีการใช้อำนาจในการปกครองขาดความยุติธรรม และขาดความร่วมมือกันของบุคลากรในคณะสงฆ์ ๓) ปัญหา มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติงาน ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทำให้ผลของการดำเนินงานเกิดความล่าช้า ๔) อุปสรรค ผู้บริหารขาดความรู้ความชำนาญในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ และขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๒. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ประกอบด้วยระบบการปกครองที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ๕ ด้าน คือ การพัฒนารูปแบบด้านการวางแผน มีการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพของพระสงฆ์ทุกระดับชั้น ในการปกครองคณะสงฆ์ทุกด้าน เช่น ส่งเสริมการศึกษาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ และพระภิกษุสามเณร เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานแต่ละปีให้ชัดเจน โดยมีแผนการพัฒนา แผนปฏิบัติการ แผนพัฒนายุทธศาสตร์, การพัฒนารูปแบบด้านการจัดองค์กร มีการแบ่งภาระหน้าที่ให้คณะสงฆ์ภาค ๑๕ รับผิดชอบที่ชัดเจน คือ จังหวัดสมุทรสงครามรับผิดชอบเรื่องการสอบซ่อมบาลีสันามหลวง จังหวัดราชบุรีรับผิดชอบเรื่องการอบรมบาลีก่อนสอบ จังหวัดเพชรบุรีรับผิดชอบเรื่องการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์รับผิดชอบเรื่องการอบรมพระสงฆ์สาธิการ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาอย่างจริงจัง สรรหาองค์กรที่จะสนับสนุนเรื่องการศึกษา เพื่อพัฒนาองค์กรและพัฒนาระบบงาน, การพัฒนารูปแบบด้านงานบุคลากร ส่งเสริมบุคลากรให้ไปศึกษาดูงานในด้านที่สนใจหรือที่เกี่ยวข้องกับงานที่ได้รับมอบหมาย มีการจัดอบรมประชุมสัมมนาเพื่อเสริมสร้างให้บุคลากรมีวิสัยทัศน์ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจัดอบรมบุคลากรในด้านเทคโนโลยี บัญชีการเงิน และระเบียบวินัย มารยาทที่เกี่ยวข้องกับงานปกครอง, การพัฒนารูปแบบด้านอำนวยการ นำระเบียบกฎหมายของคณะสงฆ์ และของภาครัฐไปสร้างกติกาในการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน และให้ยอมรับกฎเกณฑ์เดียวกันเพื่อปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน มีการประเมินผลการปฏิบัติทุกโครงการที่จัดขึ้น และการพัฒนารูปแบบด้านการกำกับดูแล เป็นไปในลักษณะที่ปรึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข มีการบริหารงานแบบบนลงล่าง และมีคณะกรรมการติดตามแต่ละฝ่ายอย่างใกล้ชิด อีกทั้งต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับภารกิจของคณะสงฆ์ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านอื่นๆ คือ ด้านการจัดงบประมาณ ด้านการจัดโครงการพัฒนาบุคลากร และด้านการจัดอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๓. รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่พัฒนาแล้ว คือมีการวางแผนกระบวนการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพของพระสงฆ์การทุกระดับชั้นที่ชัดเจน การจัดองค์กรใช้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาเดียวกัน ส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้มีวิสัยทัศน์ ประสพการณ์ คุณภาพ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นำระเบียบกฎหมายของคณะสงฆ์ และของภาครัฐไปสร้างกติกาในการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน และมีคณะกรรมการกำกับดูแลแต่ละฝ่ายอย่างใกล้ชิด^{๑๓๓}

พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุทธิโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไป ปัญหาอุปสรรคในการปกครองคณะสงฆ์ เป็นดังนี้ ๑) บุคลากร: ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ๒) การเงิน: บุคลากรไม่ตั้งใจทำงานเพราะขาดแรงกระตุ้น แนวทางการพัฒนาการระดมทุนทรัพย์ มีการหารายได้เข้ามา ซึ่งเป็นการระดมทุนในเทศกาลสำคัญ ๆ ๓) วัสดุอุปกรณ์: วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ภายใน เป็นสิ่งของสำคัญในการทำงานในสำนักงานแต่ละวัด ถ้าสิ่งของดังกล่าวมาไม่เพียงพอ ทางวัดก็ควรจะทำดำเนินการหาเจ้าภาพในการจัดการวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม ๔) วิธีการจัดการ: ควรจะมีการฝึกฝนอบรมพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์การบอย ๆ ควรจะมีการจัดทุนทรัพย์เพื่อการดำเนินการปกครองให้พร้อม จัดหาสิ่งของเครื่องใช้ในสำนักงานให้พร้อม ถ้าทางวัดมีปัจจัยดำเนินการได้ระดับน้อยก็ควรขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่นๆ ที่มีปัจจัยสามารถให้ความอุปถัมภ์ได้

๒. หลักพุทธธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เหมาะสมกับการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ดังนี้ ๑) ด้านหมั่นประชุมเนืองนิตย์ พระสงฆ์การส่วนภูมิภาคตั้งแต่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด จนถึงเจ้าอาวาส ควรจะมีการประชุมตามมติของเถรสมาคม ถือว่าเป็นการประชุมรับนโยบาย ปรีกษา แนะนำ แก้ไขทุกปัญหา ทุกระดับ เป็นแนวทางเดียวกันตลอดสาย ควรจะมีการรายงานการประชุมในทุกระดับให้ผู้บังคับบัญชาได้รับทราบด้วย ควรจะมีการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องในหมู่ผู้บริหารพระสงฆ์การ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม ต้องเคารพกฎระเบียบ มีมารยาทที่ดีในการประชุม เคารพประธานในการประชุม ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรทำ พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรจะต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมือง ๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เคารพนักถือภิกษุเหล่านั้น ควรให้ความเคารพและให้เกียรติกันตามอาวุโส เพื่อความสามัคคีกันหมู่คณะสงฆ์ ๕) ไม่ลู่อ่านาจดัณหาคือความยากที่เกิดขึ้น การเสียสละที่ดี การมีใจเมตตาปราณีกับผู้อื่นที่ดี เป็นคุณธรรมที่จะช่วยปิดกั้นความลู่อ่านาจดัณหาที่จะเกิดขึ้นในจิตได้ จึงสมควรอย่างยิ่งที่พระสงฆ์การทุกระดับชั้นการปกครองควรประพฤติปฏิบัติอยู่ ๖) ยินดีในเสนาสนะ ควรดูแลเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้สะอาดเรียบร้อย ๗) สพรหมจารีผู้มีศีลถึงมัยยังไม่มาขอให้มา ควรมีนโยบายเข้มงวดในการรับผู้เข้ามาบวช ตามกฎระเบียบพระอุปัชฌาย์

๓. แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการได้ดังนี้ ๑) การวางแผน : ผู้บริหารควรจะมีการวางแผนการปกครองอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมปรึกษา

^{๑๓๓}พระครูสันติธรรมมณี (บุญชัย สนธิโร), “การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ผู้บริหารเพื่อวางแผนให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนด ๒) การจัดองค์การ: จัดโครงสร้างการปกครอง คณะสงฆ์ให้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามา บริหารงาน มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่มีความเหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่ ๓) การสั่งการ: พระสังฆาธิ การ เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ มีหน้าที่ในการกำกับดูแลพระภิกษุ สามเณร ให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อยดีงาม ๔) การประสานงาน: พระสังฆาธิการ ควรจะมีการประสานงานติดต่อกับผู้ช่วยเจ้า อาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดเป็นต้น ร่วมมือร่วมใจกันทำ หน้าที่ดูแลรักษาความเรียบร้อยให้ดี ในเขตพื้นที่นั้น ๆ ๕) การควบคุม: พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการ ควบคุมทรัพยากรการปกครองคณะสงฆ์ทั้งปวง ให้เป็นไปตามลำดับชั้นการปกครอง การตรวจสอบ การเงินภายในแต่ละวัด ผู้ปกครองควรจะนำเสนอเป็นรายงานประจำปีแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัด ทราบ^{๑๓๔}

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุมะโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาการ ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒" ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพปัจจุบันและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ พบว่าสภาพการปกครองโดยรวมมีความเป็นเอกภาพในการปกครองของทางคณะสงฆ์ การดำเนินงาน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ใช้พระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยมีกรอบของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม ประกาศ ระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นแนวทางในการขับเคลื่อน ทำให้งาน การปกครองเป็นไปด้วยดี ไม่มีปัญหาอุปสรรค

๒) การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปกครองพระภิกษุสามเณร ด้านการปกครอง ศิษย์วัดและด้านการระงับอธิกรณ์ของพระสังฆาธิการ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความ คิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ อยู่ในระดับมากทุกด้านในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปร ๓ ตัวแปร มี ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง ๐.๐๘๓-๐.๒๓๕ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มี ค่าสูงสุดคือ ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขต ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ด้านการระงับอธิกรณ์กับการปกครองพระภิกษุสามเณร ($r = 0.235$) และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าต่ำสุดคือ ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการ ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ การปกครองศิษย์วัดกับการ ปกครองพระภิกษุสามเณร ($r = 0.083$)

๓) รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครอง คณะสงฆ์ ภาค ๒ มีการส่งเสริมให้มีความเข้มงวดกวดขันในพระวินัย ตลอดจนกฎและระเบียบและ กฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยให้ยึดปฏิบัติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หากเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ก็ให้

^{๑๓๔} พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุมะโร), “การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

มีการผ่อนผันอนุโลมอาศัยหลักพรหมวิหารธรรมและพระวินัยเป็นที่ตั้ง มิให้มีการตัดสินด้วยอำนาจแห่งอคติ แต่ให้คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมตามพระพุทธานุญาตโดยใช้วิธีการ “เข้มงวดกวดขัน ผ่อนผัน และอนุโลม” ตามลำดับสถานการณ์ต่างๆ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ ๑) ด้านการปกครองพระภิกษุสามเณรควรมีการกระจายอำนาจการปกครองภายในวัดไปยังกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดเช่น มีกรรมการบริหารวัด ที่สามารถบริหารจัดการวัด ร่วมกับเจ้าอาวาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) ด้านการบริหารจัดการวัดควรมีการวางแผน นโยบาย แผนผังการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน เป็นระบบและต่อเนื่องเป็นรูปธรรมประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบได้อย่างไม่ยุ่งยาก ๓) ควรดำเนินการประชุมการระงับอธิกรณ์ของพระสังฆาธิการภายในพื้นที่ปกครองเป็นประจำ^{๑๓๕}

โชติ บติรัฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา"

ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำ โดยใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถ ในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ๔) สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้

^{๑๓๕} พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมโธ), "รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป^{๑๓๖}

พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์,ดร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เจตคติของเยาวชนที่มีต่อพระสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐”

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนที่ศึกษาเป็นเพศชายร้อยละ ๔๓.๘ เพศหญิงร้อยละ ๕๖.๒ ส่วนมากอายุระหว่าง ๒๒ – ๒๕ ปีร้อยละ ๗๐.๖ กำลังเรียนชั้นปีที่ ๒ ร้อยละ ๕๔.๒ และชั้นปีที่ ๑ ร้อยละ ๔๕.๘ ผู้ปกครองจำนวนมากสุดร้อยละ ๔๐.๘ ทำเกษตรกรรม รองลงมาร้อยละ ๓๐.๔ รับจ้างทั่วไป ทำธุรกิจส่วนตัวร้อยละ ๑๗.๐ และรับราชการมีเพียงร้อยละ ๑๑.๘

โดยรวมเยาวชนมีเจตคติที่ดีมาก ทั้งความรู้สึก ความคิดเห็น และพฤติกรรมต่อพระสงฆ์ มีระดับคะแนนเฉลี่ยเจตคติ ๓.๘๑, ๓.๘๗ และ ๓.๙๓ ต ตามลำดับจากเต็ม ๕ คะแนน เยาวชนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมีเจตคติที่ดีต่อพระสงฆ์ ทั้งความรู้สึก ความคิดเห็นและพฤติกรรมมากกว่าเยาวชนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรม ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ ส่วนเยาวชนที่มีเพศอายุ และชั้นปีที่เรียนต่างกันมีเจตคติต่อพระสงฆ์โดยรวมและทั้ง ๓ ด้านไม่แตกต่างกัน^{๑๓๗}

ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ บุตรอินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส : งานและพระดำริด้านการศึกษาและการปกครอง” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แนวพระดำริด้านการศึกษาและการปกครองบริหารของสมเด็จพระเจ้า มีลักษณะพิเศษเป็นมัชฌิมนิยม บนพื้นฐานแห่งมนุษยนิยมตามหลักพระพุทธศาสนา ทรงมุ่งผสมผสานระหว่างบ้านกับวัด อาณาจักรกับศาสนจักร คติโลกกับคตินิธรรม และแนวความคิดตะวันออกกับแนวความคิดตะวันตก ในการดำเนินพระกรณียกิจการบริหารจัดการการศึกษาและการ ปกครอง พระองค์ทรงก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการให้การศึกษา และการบริหารจัดการการศึกษา และการปกครองบริหารคณะสงฆ์ ทั้งเป็นสถาบันการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ในระดับสูง ฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาเพื่อเตรียมกำลังคนที่มีคุณภาพเพื่อการบริหาร ปกครองคณะสงฆ์ และเป็นแหล่งสำหรับศึกษาหาความรู้ของประชาชน

แนวพระดำริในการจัดการศึกษา ทรงดำเนินการด้วยการนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาและทรงทดลองการใช้หลักสูตร ตลอดจนการประเมินผลที่มหาวิทยาลัยก่อน เมื่อทรงเห็นว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงขยายและปรับใช้ระเบียบการและวิธีการกับการศึกษาของชาติในหัวเมืองและการ ศึกษาของคณะสงฆ์ นอกจากนี้ พระองค์ทรงนิพนธ์ตำราสำหรับเรียนในหลักสูตรการศึกษา ทรงเห็นว่าการศึกษาไม่ใช่ความมุ่งหวังของชีวิตมนุษย์ แต่เป็นเพียงอุปายวิธีสู่การพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความถูกต้องดีงาม คุณประโยชน์และความสิ้นทุกข์อันเป็นปัญหาสูงสุดของมนุษย์ ผู้มีการศึกษาดีคือ ผู้มีสัมมาชีพสัมมาปฏิบัติและสามารถแก้ปัญหาความทุกข์ได้ ทั้งของประชาชนและของพระภิกษุสามเณร

^{๑๓๖}โชติ บดีรัฐ, "การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา", *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์), ๒๕๕๕.

^{๑๓๗}พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์,ดร “เจตคติของเยาวชนที่มีต่อพระสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐”, *รายงานการวิจัย*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

แนวพระดำริด้านการจัดการศึกษา ที่ทรงดำเนินการมี ๒ ทางคือ การศึกษาของชาติและการศึกษาของสงฆ์ โดยที่พระองค์ทรงรับภาระอำนวยการศึกษาของชาติในหัวเมืองและทรงให้พระภิกษุ สงฆ์สั่งสอนกุลบุตร ทรงบังคับการพระอารามในหัวเมืองตลอดพระราชอาณาจักรและทรงจัดให้วัดเป็นแหล่ง ศึกษาของกุลบุตรโดยให้พระเป็นผู้สอน

การศึกษาของสงฆ์ พระองค์ทรงปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ให้มีการเล่าเรียนแบบใหม่ที่เป็นระบบขึ้น อาทิเช่น ทรงเปลี่ยนวิธีการสอบแบบแปลด้วยปากเปล่า มาเป็นการสอบด้วยวิธีการเขียน และทรงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม เพื่อเป็นการศึกษาขั้นมูลฐานของคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนแนวพระดำริด้านการปกครองบริหารคณะสงฆ์นั้น พระองค์ทรงบริหารปกครองคณะสงฆ์โดยทรงร่วมมือกับฝ่ายบ้านเมือง มีฐานพระดำริมาจากแนวความคิดในการปกครองบริหาร ๓ ทางประกอบกันคือ ๑) พุทธบัญญัติในการปกครอง คือ พระธรรมวินัย เช่น ระบบอุปัชฌาย์อาจารย์กับสัทธีวาทิกอันเตवासิก ๒) กฎหมายฝ่ายอาณาจักร ๓) จารีตประเพณีของสังคม

แนวพระดำริด้านการปกครองบริหารยังคงมีลักษณะเน้นมีขนิมิตด้วย ทรงดำเนินการปกครองบริหารคณะสงฆ์ให้มีระเบียบและเป็นระบบ เป็นแนวพระดำริที่สืบเนื่องมาจากการจัดการศึกษาของชาติในหัวเมือง ทรงดำเนินนโยบายการปกครองแบบกระจายอำนาจสู่มณฑลต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักร โดยมีผู้อำนวยการศึกษามณฑลและพระสงฆ์ในมณฑลต่าง ๆ เป็นผู้สนองงานและรายงานความเป็นไปของคณะสงฆ์ให้ทรงทราบ เพื่อความเป็นระบบและมีระเบียบในการ ปกครองบริหาร พระองค์จึงได้เสนอให้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขึ้น

ตามพระราชบัญญัตินี้ จัดแบ่งการปกครองออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีมหาเถรสมาคม เจ้าคณะตามลำดับชั้น จนถึงเจ้าอาวาส ปกครองและบังคับบัญชาตามลำดับชั้น โดยพระองค์ทรงเป็นประธานในมหาเถรสมาคมและเป็นผลให้คณะสงฆ์ได้มีการปกครองกันเอง ทั้งเป็นฐานและรูปแบบให้เกิดแนวความคิดทางการปกครองบริหารของคณะสงฆ์สืบมาถึงปัจจุบัน^{๑๓๘}

นภนาท อนุพงศ์พัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและผลงานของมหาเถรสมาคม” ผลการวิจัยพบว่า มหาเถรสมาคม มีที่มาจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดให้มีการประชุมพระเถระที่มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ในลักษณะมหาเถรสมาคม โดยมหาเถรสมาคมที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ไม่มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์แต่อย่างใด หากทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราชเท่านั้น อำนาจสูงสุดในการบริหารคณะสงฆ์ยังคงอยู่ที่พระมหากษัตริย์ ต่อมาเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงขึ้นเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ บริหารคณะสงฆ์ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อำนาจสูงสุดในการบริหารคณะสงฆ์ที่เคยอยู่กับพระมหากษัตริย์ถูกมอบมาให้พระองค์ ทำให้อำนาจของสมเด็จพระสังฆราชเพิ่มมากขึ้น

^{๑๓๘} ศาสตราจารย์ ดร. สิทธิ บุตรอินทร์, และคณะ, “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส : งานและพระดำริด้านการศึกษาและการปกครอง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ได้เปลี่ยนไปตามลักษณะการปกครองของบ้านเมือง คือ มีการแบ่งอำนาจออกเป็น ๓ ส่วน คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ จึงไม่มีการจัดตั้งมหาเถรสมาคมมาแต่อย่างใด

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยเลียนแบบโครงสร้างของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) กฎหมายกำหนดให้มีมหาเถรสมาคม เป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทย โครงสร้างการปกครองรูปแบบดังกล่าว เมื่อต้องพบกับปัญหาต่างๆ ภายในคณะสงฆ์ภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน เช่น กรณีของคณะสันติอโศก หรือ กรณีของวัดพระธรรมกาย เป็นต้น ได้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบและโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทย ในลักษณะที่เป็นอยู่ ทำให้การแก้ไขปัญหาที่สำคัญในการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างล่าช้าและไม่เหมาะสมต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน^{๑๓๙}

นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบของการปกครองทางการเมืองมี ๒ รูปแบบ ได้แก่ การปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครองรูปแบบนี้คือพระราช และการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งอำนาจอยู่ในมือของชนชั้นสูงและมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีก ส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชา จนกระทั่งพระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบการปกครองเฉพาะตน ๒) หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่าง ๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญคืออปรีหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย^{๑๔๐}

สรุปว่า การปกครองคณะสงฆ์คือการบริหารจัดการควบคุมบุคลากรทั้งพระภิกษุสามเณร และฆราวาสที่อาศัยอยู่ภายในวัด ให้เกิดความสงบ เรียบร้อย และปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม โดยผู้บริหารกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และยุทธวิธีในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

^{๑๓๙} นภานาท อนุพงศ์พัฒน์, “บทบาทและผลงานของมหาเถรสมาคม”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๔๐} นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ๓) เพื่อประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๑.๒ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) การสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๒) การสำรวจความพึงพอใจของพระสงฆ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

๓) ประมวลความคิดเห็นในรูปแบบของข้อมูลทางสถิติ ระบบสารสนเทศ และพัฒนาไปสู่ประเด็นการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในเชิงนโยบาย

๔) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นฐานการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ในการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงาน

พระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักกฎหมาย นักวิชาการศาสนา เป็นต้น เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย รวมถึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์และยืนยันการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๑.๔ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมดำเนินการพัฒนา เป็นการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ ได้แก่ ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ กับคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ในการจัดเก็บฐานข้อมูลของพระภิกษุสามเณร

ขั้นตอนที่ ๔ การร่วมรับผลประโยชน์ โดยคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้รับฐานข้อมูลด้านปกครองคณะสงฆ์ของวัดในเขตปกครองของตนเอง

ขั้นตอนที่ ๕ การร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในการใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษา ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

๓.๒.๑ พื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น

๓.๒.๒ พื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปขยายผล ได้แก่ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนนทบุรี และกรุงเทพมหานคร

๓.๒.๓ กลุ่มเครือข่ายเชิงปฏิบัติการ ได้แก่

- ๑) คณะสงฆ์จังหวัด
- ๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
- ๓) สำนักงานยุติธรรมจังหวัด
- ๔) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔,๗๕๔ รูป จังหวัดสมุทรสงคราม ๑,๑๑๓ รูป จังหวัดเชียงใหม่ ๔,๔๙๓ รูป จังหวัดลำพูน ๑,๒๒๑ รูป จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑,๒๓๒ รูป จังหวัดนครศรีธรรมราช ๓,๘๐๒ รูป จังหวัดนครราชสีมา ๘,๕๘๘ รูป และ จังหวัดขอนแก่น ๘,๐๔๙ รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๓,๒๕๓ รูป^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๓๓,๒๕๓ รูป โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{33,253}{1 + 33,253(0.05)^2} \\ &= 396 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๖ รูป จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ดังนี้

^๑ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=56 [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

^๒สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

$$\text{สูตร } n = \frac{nN}{N^{\circ}}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
 N = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม
 N° = จำนวนประชากรทั้งหมด

แทนค่าในสูตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (n) = $\frac{๔,๗๕๔ \times ๓๙๖}{๓๓,๒๕๓}$

$n = ๕๖.๖$

ได้กลุ่มตัวอย่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕๗ รูปจากประชากรทั้งหมด ๔,๗๕๔ รูป

ตารางที่ ๓.๑ แสดงพื้นที่ในการวิจัย จำนวนประชากร และขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ในการวิจัย	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๔,๗๕๔	๕๗
จังหวัดสมุทรสงคราม	๑,๑๑๓	๑๓
จังหวัดเชียงใหม่	๔,๔๙๓	๕๔
จังหวัดลำพูน	๑,๒๒๑	๑๕
จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๑,๒๓๒	๑๕
จังหวัดนครศรีธรรมราช	๓,๘๐๒	๔๕
จังหวัดนครราชสีมา	๘,๕๘๘	๑๐๒
จังหวัดขอนแก่น	๘,๐๔๙	๙๖
รวม	๓๓,๒๕๒	๓๙๖

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๘ รูปหรือคน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับนโยบาย ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม ๒ รูป เจ้าคณะภาค ๒ รูป และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒ คน รวม ๖ รูปหรือคน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับจังหวัด ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๖ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับเครือข่าย ได้แก่ นักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนา นวัตกรรมเชิงพุทธ จำนวน ๒ ราย นักวิชาการศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ จำนวน ๒ ราย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน ๒ ราย รวม ๖ รูปหรือคน

๓.๓.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้เข้าร่วมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๐๐ รูป

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมเชิงพุทธใหม่ ได้แก่ ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย (แอปพลิเคชันพระอุปชฌาย์) ดังนั้น จึงมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย

๓.๔.๑ แบบสอบถาม (Questionnaires) สำหรับพระสงฆ์ จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๖ ราย เนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย

- ๑) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับศึกษา นักรธรรม บาลี ตำแหน่งคณะสงฆ์
- ๒) ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
- ๓) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๔.๒ แบบประเมินประสิทธิภาพของระบบ (System Performance Assessment Form) สำหรับพระสังฆาธิการ เป็นแบบประเมินประสิทธิภาพของระบบของพระสังฆาธิการผู้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑๐๐ ราย เนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย

- ๑) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับศึกษา นักรธรรม บาลี ตำแหน่งคณะสงฆ์
- ๒) แบบประเมินประสิทธิภาพของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
- ๓) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๔.๓ แบบสัมภาษณ์ (Interview) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นักกฎหมาย และกลุ่มนักวิชาการศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เกี่ยวข้อง

ในพื้นที่พัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๔.๔ แบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form)
กับผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางด้านกฎหมายคณะสงฆ์ เพื่อยืนยันการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๔.๕ ชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ สำหรับใช้ฝึกอบรมพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ประกอบด้วย คู่มือฝึกอบรมระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้ง แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ

๒) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

๓) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

๔) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ ๐.๕๐ ถึง ๑.๐๐ ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะอาจมีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ ฉบับสมบูรณ์

๕) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๖ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) **ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย** เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง

ที่	กิจกรรมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๑๒ เดือน											
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
	งานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์												
๕	การสรุปองค์ความรู้และการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน												
๖	การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน												
๗	การจัดรายงานฉบับสมบูรณ์												
๘	การจัดทำบทความเผยแพร่ในระดับชาติ												

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน ๓๙๖ รูป และพระสังฆาธิการ จำนวน ๑๐๐ รูป โดยมีขั้นตอนการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

๓) แบบสอบถามตอนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับความคิดเห็นในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑- ๒.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑- ๓.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความคิดเห็นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๔) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จากแบบสอบถามในเชิงสถิติและพรรณนา

๕) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการพัฒนาการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informations) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวิธีทัศน์บรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

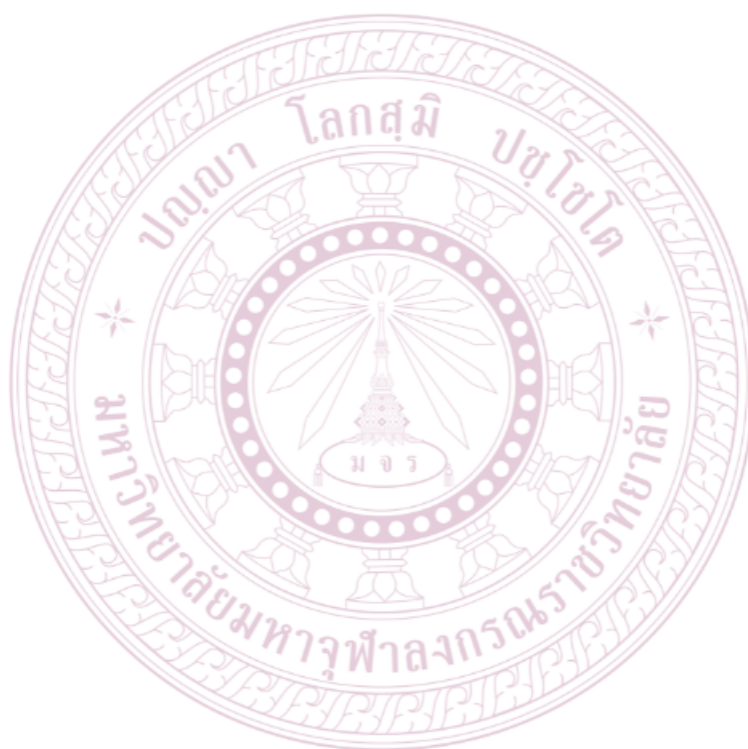
๑) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๒) การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลักๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจวัด เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในคณะสงฆ์หรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่คณะสงฆ์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ ในคณะสงฆ์หรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่คณะสงฆ์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการ

วิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงพุทธ จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารทางสังคมศาสตร์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ๓) เพื่อประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เป็นการศึกษาแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผลการศึกษามีดังนี้

๔.๑ ผลการทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย

๔.๒ ผลการพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๔.๓ ผลการประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๔.๑.๑ ระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะ สงฆ์ในปัจจุบัน

เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องสำคัญในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อที่จะทำให้งานบรรลุเป้าหมายตามเป้าประสงค์ขององค์กรและมีประสิทธิภาพ จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีนักปราชญ์ นักวิชาการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ไว้มากมาย ดังนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงอธิบายว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ Information Technology ที่มักเรียกว่า ไอที (IT) นั้น จะเน้นที่การจัดการกระบวนการดำเนินงานสารสนเทศหรือสารสนเทศในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การแสวงหา การวิเคราะห์ การจัดเก็บ การจัดการ และการเผยแพร่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความถูกต้อง ความแม่นยำ และรวดเร็วทันต่อการนำไปใช้^๑

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคมนั้น ถือว่าเป็นเทคโนโลยีหลักของเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากสามารถให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว ขอบข่ายหลักของเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย ๓ ส่วน^๒ ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ส่วนประกอบพื้นฐานของคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย

๑) ฮาร์ดแวร์ หรือ ตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ รวมถึงอุปกรณ์ต่อพ่วงต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ เช่น จานแม่เหล็ก สื่อบันทึกข้อมูล จอภาพ แป้นพิมพ์ เมาส์ โมเด็ม เครื่องพิมพ์ และสายสัญญาณ เป็นต้น

๒) ซอฟต์แวร์ หรือตัวโปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่ได้เขียนขึ้น ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมเอ็มเอสดอส (MS-DOS) โปรแกรมวินโดวส์เก้าแปด (Windows XP) โปรแกรมลินุกซ์ (Linux) เป็นต้น และโปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่นักโปรแกรมเขียนขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน เช่น โปรแกรมบัญชี โปรแกรมทางด้านธุรกิจ ธนาคาร โรงพยาบาล สถานศึกษา เป็นต้น ซึ่งอาจเขียนด้วยภาษาคอมพิวเตอร์ที่แตกต่างกัน เช่น โปรแกรมวิซวลเบสิก (Visual Basic) โปรแกรมวิซวลฟอกซ์โปร (Visual fox Pro) ภาษาซี เป็นต้น

๓) บุคลากรทางคอมพิวเตอร์ หรือผู้ใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรม จึงจะทำให้สารสนเทศที่เกิดขึ้นถูกต้อง แต่ละองค์การต้องมีบุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เขียนโปรแกรมซึ่งทำหน้าที่ในการเขียนโปรแกรม (Coding Program)

^๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวไกลเศรษฐกิจไทยมั่นคง, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^๒ สายฝน เสกขุนทด, “การพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถาบันราชภัฏราชชนครินทร์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อุดมศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๑๐.

ตามผังงาน (Flowchart) ที่ผู้วิเคราะห์ระบบได้วางไว้ การเขียนโปรแกรมต้องเลือกภาษาทางคอมพิวเตอร์ให้เหมาะสมกับประเภทของงาน จึงจะทำให้การเขียนโปรแกรมง่ายและสะดวกขึ้น ส่วนผู้ใช้งานจะต้องเรียนรู้ถึงวิธีการใช้โปรแกรม การสำรองข้อมูล และการเรียกข้อมูลกลับมาใช้งานใหม่ เรียนรู้ถึงวิธีการป้องกันโปรแกรมไวรัสที่จะเข้ามาทำลายแฟ้มข้อมูล ส่วนผู้วิเคราะห์ระบบต้องพยายามศึกษารายละเอียดของข้อมูลให้กว้าง ชัดเจน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยต้องคำนึงถึงการนำไปใช้ของผู้ใช้ในหลายๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ข้อมูลต่างๆ ต้องเก็บอยู่ในลักษณะฐานข้อมูล ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และความปลอดภัยของข้อมูลด้วย

๔) ข้อมูลสารสนเทศ คือ ตัวอักษร รูปภาพ เสียง ข้อความ หรือ ชุดคำสั่งที่อยู่ในสภาพที่ระบบคอมพิวเตอร์ประมวลผลได้ ซึ่งในการทำงานต่างๆ จะต้องมีข้อมูลถูกเก็บรวบรวมมาประมวล ให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เครื่องป้อนเข้าสู่เครื่องคอมพิวเตอร์โดยผ่านหน่วยป้อนข้อมูลค่า เช่น แป้นพิมพ์ เมาส์ เครื่องสแกนเนอร์ (scanner) เป็นต้น จากนั้นข้อมูลจะถูกเก็บอยู่ในหน่วยความจำหลัก แล้วทำการประมวลผลก่อนที่จะถูกถ่ายไปเก็บไว้ที่หน่วยเก็บข้อมูลสำรอง เช่น ดิสก์เก็ต ฮาร์ดดิสก์ จานแม่เหล็ก เป็นต้น

๕) กระบวนการทำงานและเทคนิคในการปฏิบัติของระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน ๔ ส่วนร่วมกัน คือ หน่วยรับข้อมูล หน่วยประมวลผล หน่วยแสดงผลและหน่วยเก็บข้อมูล รวมถึงขั้นตอนที่ผู้ใช้จะต้องทำตาม เพื่อให้ได้งานเฉพาะอย่างจากคอมพิวเตอร์

ส่วนที่สอง การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สารสนเทศเป็นส่วนที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์การ ซึ่งในแต่ละองค์การมีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องมากมาย เพื่อช่วยในการดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระบบสารสนเทศ โดยการจัดการระบบสารสนเทศ ซึ่งมีขอบข่าย รวมถึงระบบต่างๆ ดังนี้

๑) ระบบประมวลผลข้อมูล หรือระบบประมวลผลรายการประจำพื้นฐาน โดยเน้นที่การประมวลผลรายการประจำวัน และการเก็บรักษาข้อมูล ระบบประมวลผลข้อมูลมักจะทำงานอยู่เฉพาะส่วนหนึ่งส่วนใดของธุรกิจเท่านั้น เช่น ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายควบคุมสินค้าคงคลัง เป็นต้น โดยแต่ละฝ่ายจะมีการประมวลผลที่แยกจากกัน ข้อมูลจะถูกป้อนและจัดเก็บอยู่ในรูปของไฟล์ และไฟล์ต่างๆ จะถูกแก้ไขระหว่างการประมวลผลรายการประจำ จากนั้นผลลัพธ์จะถูกแสดงออกมาตามคาบเวลาที่กำหนด เช่น ใบส่งของรายงานประจำเดือน และค่าสาธารณูปโภคอื่นๆ เป็นต้น

๒) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Processing System) เป็นระบบใหญ่ที่รวบเอาระบบย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งระบบย่อยแต่ละระบบนั้นจะมีหน้าที่ในการจัดการกับสารสนเทศที่แตกต่างกัน ทั้งสารสนเทศจากภายในและภายนอกองค์การ เพื่อผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการจะต้องให้สารสนเทศ ภายในช่วงเวลาที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการวางแผน ควบคุม และการทำงานขององค์การได้อย่างถูกต้อง ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ต้นทุน งบประมาณประจำปี เป็นต้น

๓) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System) เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นจากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นระบบที่สนับสนุนความต้องการเฉพาะของผู้บริหารแต่ละ ในหลายๆ สถานการณ์ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจมีหน้าที่ช่วยให้การตัดสินใจเป็นไป

ได้อย่างสะดวก โดยอาจช่วยผู้ตัดสินใจในการเลือกทางเลือก หรืออาจมีการจัดอันดับให้ทางเลือกต่างๆ ตามวิธีที่ผู้ตัดสินใจกำหนด

๔) ระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation System) เป็นระบบสารสนเทศที่ใช้ในสำนักงาน โดยอาศัยอุปกรณ์พื้นฐานทางคอมพิวเตอร์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องกราดตรวจ เครื่องโทรสาร โมเด็ม โทรศัพท์ รวมถึงโปรแกรมประมวลผลคำและโปรแกรมจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ระบบสำนักงานอัตโนมัติเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับสำนักงาน มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาองค์การ ทำให้องค์การมีระบบการทำงานและการจัดการสารสนเทศที่สะดวก รวดเร็ว ยิ่งขึ้น

๕) ระบบปัญญาประดิษฐ์และระบบผู้เชี่ยวชาญ (Artificial Intelligence and Expert Systems) เป็นระบบที่ช่วยให้ผู้บริหารแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจได้ดีขึ้น ระบบผู้เชี่ยวชาญจะแตกต่างกับระบบอื่นตรงที่ ระบบนี้จะเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้มากกว่าสารสนเทศ และได้รับการออกแบบ来帮助ในการตัดสินใจ โดยวิธีเดียวกับมนุษย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นที่ปรึกษาโดยใช้หลักการทำงานด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ นี่คือการพยายามที่จะพัฒนาเครื่องจักรให้มีคุณภาพทางปัญญาเหมือนมนุษย์ ได้แก่ การเรียนรู้ การใช้เหตุผล การติดต่อสื่อสาร การมองเห็นและการได้ยิน

ส่วนที่สาม ระบบโทรทัศน์ (Telecommunication System) คือ ระบบการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ระบบการสื่อสารข้อมูลผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าประโยชน์สูงสุดอย่างหนึ่งของคอมพิวเตอร์ในยุคแห่งสารสนเทศนี้ คือ การช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล เสียง รูปภาพ ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ระบบโทรคมนาคมจะส่งข้อมูลที่มีความเร็วและความเชื่อถือได้ ตลอดจนมีความปลอดภัยสูงพอที่จะรองรับข้อมูลจำนวนมากจากผู้ใช้ทั้งประเทศหรือแม้กระทั่งโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีที่ใช้กันในปัจจุบันถือว่าเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูล การแก้ไขเปลี่ยนแปลงการเรียกดูข้อมูล การประมวลผล การใช้งานร่วมกันแบบหลายๆ คน และการวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ง่ายขึ้น มีค่าใช้จ่ายต่ำลง เพิ่มคุณค่าและประโยชน์ในการใช้งานข้อมูล และสารสนเทศที่ได้มาจะมีคุณภาพในการนำไปวิเคราะห์และใช้งานมากเพิ่มขึ้น ในขณะที่เทคโนโลยียังสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการในการผลิตในการทำงานให้มีต้นทุนที่ต่ำลงใช้เวลาในการทำงานที่ลดลง และได้สินค้าหรือผลลัพธ์ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เทคโนโลยีจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเป็นอย่างยิ่งดังนี้

๑) ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ เนื่องจากข้อมูลถูกจัดเก็บและบริหารอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วในรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ทันต่อความต้องการ

๒) ช่วยในการกำหนดเป้าหมายกลยุทธ์และการวางแผนปฏิบัติการ โดยผู้บริหารสามารถนำข้อมูลที่ได้จากระบบสารสนเทศมาช่วยในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน เนื่องจากสารสนเทศถูกรวบรวมและจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้มีประวัติของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง สามารถที่จะบ่งชี้แนวโน้มของการดำเนินงานว่าน่าจะเป็นไปในลักษณะใด

^๓ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕-๖.

๓) ช่วยในการตรวจสอบการดำเนินงาน เมื่อแผนงานถูกนำไปปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผู้ควบคุมจะต้องตรวจสอบผลการดำเนินงานโดยนำข้อมูลบางส่วนมาประมวลผลเพื่อประกอบการประเมิน สารสนเทศที่ได้จะแสดงให้เห็นผลการดำเนินงานว่าสอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการเพียงไร

๔) ช่วยในการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผู้บริหารสามารถค้นหาสาเหตุ หรือข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานถ้าการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยอาจจะเรียกข้อมูลเพิ่มเติมออกมาจากระบบเพื่อให้ทราบว่าความผิดพลาดในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นจากสาเหตุใด

๕) ช่วยให้ผู้ใช้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อหาวิธีควบคุมปรับปรุงและแก้ไขปัญหา สารสนเทศที่ได้จากการประมวลผลจะช่วยให้ผู้บริหารวิเคราะห์ว่าการดำเนินงานในแต่ละทางเลือกจะช่วยแก้ไขหรือควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ธุรกิจต้องทำอะไรเพื่อปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานหรือเป้าหมาย

๖) ช่วยลดค่าใช้จ่าย ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ธุรกิจลดเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายในการทำงานลง สามารถรับภาระงานที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน ส่งผลให้สามารถลดจำนวนคน และระยะเวลาในการประสานงานให้น้อยลง โดยผลงานที่ออกมาอาจเท่าหรือดีกว่าเดิม ซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจ

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการผนวกเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และ เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม เพื่อใช้ในงานจัดเก็บ บันทึก และประมวลผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง และสามารถส่งผลลัพธ์ของการทำงานไปยังผู้ใช้ที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว และสะดวก นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศยังมีบทบาทที่สำคัญในทุกวงการ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกด้านความเป็นอยู่ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การแพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเมือง ตลอดจนการวิจัยและการพัฒนาต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พบว่า

๑. ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในเมืองไทยยังไม่ได้เป็นอิสระอย่างเต็มที่ มีการแทรกแซงมากมายจากทหารทำให้คณะสงฆ์ไทยได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว^๔

๒. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย มาจากการปกครองและการตัดสินใจไว้ที่ ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์ซึ่งออกเป็นกฎหมายให้คณะสงฆ์ปฏิบัติตามถ้ามีการร้องเรียนก็ต้องไปที่สำนักพุทธฯ ซึ่งก็มีอยู่เกือบทุกจังหวัด^๕

๓. กฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับการปกครองคณะสงฆ์ของไทย เริ่มมีขึ้นในยุคของการเร่งฟื้นฟูในยุคปัจจุบันพระพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กับการเร่งพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นช่วงที่มีผู้คน มอญ ลาว พม่าปลอมมาบวชเพื่อหวังลาภสักการะจากชาวบ้าน จนนำไปสู่สภาวะความเสื่อมศรัทธาของประชาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีการตราเป็นกฎหมายเพื่อ

^๔สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^๕สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

ปกป้องพระพุทธศาสนาให้พ้นจากจุดวิกฤติโดยเร็วที่สุด และเพื่อเป็นการปกป้องพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสยามประเทศสืบต่อไป^๖

๔. ยังขาดระบบที่ช่วยในการปกครองคณะสงฆ์ ส่งผลให้ ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ขาดความรู้ความเข้าใจในตัวผู้ปฏิบัติ^๗

๕. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ใช้งานระบบ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ระบบพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ใช้งานระบบ เจ้าคณะส่วนกลางสั่งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะภาคสั่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัดสั่งเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอสั่งเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบลสั่งเจ้าอาวาส^๘

๖. ระบบปฏิบัติด้านกฎหมายและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ที่มองเห็นเหมือนอยู่ที่เจ้าคณะปกครองไม่ว่าจะเป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ แต่พระวินัยการนั้นยังมองไม่เห็นชัดเจน^๙

๗. เชิงปฏิบัติเรื่อง พระธรรมวินัย และกฎหมาย พระสงฆ์มีข้อบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยของพระภิกษุเถรวาทในประเทศไทยทุกรูปต้องปฏิบัติตาม อันข้อห้ามหลักของพระพุทธศาสนา เหนือกว่ากฎหมายอื่นๆ เนื้อหาประกอบไปด้วย ความเป็นมาของการบัญญัติพระธรรมวินัย ประเภทของพระวินัย ความหมายคือบังคับใช้ ประโยชน์ของการบัญญัติ วิธีบัญญัติพระวินัย อาบัติ การลงโทษ และหลักเกณฑ์ยกเลิกหรือแก้ไข^{๑๐}

๘. พระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง พรบ.คณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งเจ้าคณะในเขตนั้นๆ^{๑๑}

๙. ระบบการทำงานทางคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ โปรแกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ เช่น การเผยแพร่ การให้บริการด้านกฎหมาย และพระธรรมวินัยทางเว็บไซต์ สามารถใช้งานผ่านระบบอินเทอร์เน็ต^{๑๒}

๑๐. พรบ.คณะสงฆ์เป็นการนำระบบราชการ ซึ่งมีการบังคับบัญชาเป็นระดับชั้นมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ เมื่อเวลาที่มีพระสงฆ์ประพฤติผิด แม้ประชาชนจะรวมตัวต่อต้านหรือเอาผิดพระรูปนั้นอย่างไร แต่ถ้า คณะสงฆ์ผู้บังคับบัญชาปกป้อง พระรูปไว้ก็คงยังอยู่ได้ เช่นกรณีพระกาโตะ และพระย้อยผู้เผยแพร่ครุฑ เมื่อผู้บังคับบัญชาเลือกปกป้องกาโตะ และ เชี่ยวพระย้อย จนต้องประกาศลาสิกขา ทั้งที่เป็นผู้ทำสิ่งถูกต้อง ดังนั้น พรบ.ฉบับนี้ เหมือนอาวุธให้ผู้บังคับบัญชาใช้รักษาอำนาจของตัวเอง ขาดการถ่วงดุลอำนาจ ดังนั้น ต้องใช้กฎหมายแผ่นดิน คอยควบคุมพระเหล่านี้อีกที เพื่อถ่วงดุล

^๖สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^๗สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^๘สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^๙สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

อำนาจ พระธรรมวินัย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องในการจัดการตัวเอง เป็นไปเพื่อความงดงามบริสุทธิ์ของ ผู้รักษา และของพระภิกษุผู้ประพฤติธรรม มองอีกด้านก็เป็นอาวุธให้ประชาชนไว้ใช้ควบคุมพระ ถ้า พระประพฤติตนเสื่อมเสีย หรือ เกิดการไม่ถูกใจ ก็จ้องจับผิดพระ กลั่นแกล้งขับไล่ออกจากพื้นที่ได้ ดังนั้นพระจะอยู่สบาย ก็ต้องตามใจโยม เอาอกเอาใจหลายประการ^{๑๓}

๑๑. หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับ หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นความถูกต้อง^{๑๔}

๑๒. หลักนิติธรรมและคุณธรรม^{๑๕}

๑๓. ปัจจุบัน การปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย เป็นการผูกอยู่กับบุคคล โดยอำนาจพิจารณาตัดสินชี้ขาดอยู่ที่เจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น^{๑๖}

๑๔. ไม่มีระบบ อะไรเลย องค์คณะผู้พิจารณาพรรคคดีก็หาอยาก^{๑๗}

๑๕. คณะสงฆ์ไทยแม้จะมีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ว่าด้วยการลง นิคมกรรม สำหรับเป็นข้อปฏิบัติแก่พระภิกษุที่ประพฤติล่วงพระธรรมวินัย นับแต่มีการประกาศใช้กฎ ดังกล่าว ยังมีเห็นว่าคณะสงฆ์ไทยจะได้นำมาประกอบการพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่แล้ว พระภิกษุผู้โดยกล่าวหาจะต้องคดีอาญาเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรวมถึงโทษอันเป็นโลกวัชชะ แต่สังคมติ เตียน อำนาจการพิจารณาปัจจุบันจะเห็นว่าอยู่ในมือของบุคคลธรรมดา เช่น ผู้มีเครือข่าย นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ ทนายความ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะสร้างกระแสใน Social Media เพื่อแสวงหาสิ่งที่ตน ต้องการ โดยมีได้มองถึงภาพรวมว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นจะมีผลกระทบต่อมุมกว้างของปัญหาอย่างไร ส่วนระบบปฏิบัติการนั้น ส่วนของคณะสงฆ์ก็จะอยู่ที่ผู้บังคับบัญชาเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้มีอายุ พรรษากาลมาก จะพิจารณาก็จะใช้ความรอบคอบค่อนข้างสูง ทำให้ตามไม่ทันสังคมภายนอก จึง จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการพิจารณาปัญหาของคณะสงฆ์ใหม่หมดทั้งองค์กร^{๑๘}

๑๖. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายคณะสงฆ์ ปัจจุบันคือ ระบบการปกครองตามลำดับชั้น เช่น เจ้าคณะจังหวัดปกครองพระสงฆ์และใช้ข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้อำนาจแก่เจ้า คณะจังหวัดได้^{๑๙}

^{๑๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

๔.๑.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมาย และพระธรรมวินัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการใช้ท่านคิดว่า ระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย พบว่า

๑. บางอย่างมีความผิดพลาดทางบ้านเมือง บ้างอย่างเป็นความผิดพลาดวินัย ต้องแยกกัน ไม่รวมกัน หลายครั้ง มีการใช้กฎหมายบ้านเมืองก้าวล่วงคณะสงฆ์ในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง^{๒๐}

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ประกอบด้วย ๑. บุคลากรทางด้านกฎหมายไม่เพียงพอ แนวทางแก้ประกาศรับสมัครบุคลากรโดยหาแรงจูงใจที่ดีที่จะมีผู้มาสมัคร ๒. ขาดการตรวจสอบอย่างชัดเจน แนวทางแก้ต้องสร้างระบบ และบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญ ๓. สถานที่ไม่มีความเหมาะสม แนวทางแก้ต้องหาที่มีความเหมาะสมแก่การเดินทาง น่าจะเป็นวัดที่มีความเหมาะสม โดยทางศูนย์ต้องมีความใช้จ่ายให้เหมาะสม ๔. มีเทคโนโลยีอุปกรณ์ต่างๆไม่เพียงพอ แนวทางแก้ต้องจัดหาอย่างเร่งด่วน เพราะสำคัญมากต่อยุคปัจจุบัน^{๒๑}

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย คือ ขาดความทักษะความรู้ความสามารถด้านปฏิบัติการ ด้านความเข้าใจกฎหมายคณะสงฆ์ และด้านทักษะความรู้ความสามารถวิเคราะห์หลักธรรมวินัย แนวทางการแก้ไขปัญหา ควรจัดตั้งโครงการ รูปแบบ วัฏจักรกระบวนการ การให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและหลักธรรมวินัย^{๒๒}

๔. สภาพการบังคับใช้ ประโยชน์ของการบัญญัติพระวินัย วิธีบัญญัติในพระวินัย อาบัติการลงโทษ และหลักเกณฑ์ยกเลิกหรือแก้ไขพระวินัย^{๒๓}

๕. ปัญหาได้มีหลายอย่างอย่างเช่นโครงสร้างของคณะสงฆ์ แนวทางแก้ปัญหามองให้มหาเถรสมาคมกระจายงานได้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องครองหลายตำแหน่งเพราะว่าการครองหลายตำแหน่งนั้นทำให้งานแต่ละอย่างปะปนกันหรือคาบเกี่ยวกันเลยไม่รู้ว่าจะทำงานอะไรก่อนหรือหลัง^{๒๔}

๖. เกิดเหตุซึ่งหน้า ไม่รู้จะไปแจ้งใคร การติดต่อแก้ไขปัญหาคือพิพาทไม่ทันเหตุการณ์ ควรมีสายด่วนแจ้งเหตุ^{๒๕}

๗. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติในเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ได้แก่ความคิดเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวผู้ที่ขอบวช ปัญหาจากความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การกำหนดคุณลักษณะและลักษณะต้องห้ามในการพรรษาอุปสมบท^{๒๖}

^{๒๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

๘. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ-หน้าที่ของตน รวมทั้งกฎหมายอื่นๆในฐานะพลเมืองด้วย^{๒๗}

๙. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย คือ ผู้รับบริการหรือบุคลากรขาดความรู้ ไม่เข้าใจ หรือไม่เข้าใจถึงวิธีการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ การจัดทำคู่มือแนวทางการใช้งานระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๒๘}

๑๐. มันทมีแต่กฎหมายที่ให้อำนาจแก่พระชั้นปกครอง แต่ไม่มีกฎหมายที่ออกมาคุ้มครองตัวพระผู้น้อยเลย ดังนั้น การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์จาก พรบ.คณะสงฆ์ฉบับนี้ จึงเหมือนการยื่นอำนาจให้กับผู้บังคับบัญชาฝ่ายเดียว การแก้ปัญหาคือ ควรออกกฎหมาย หรือมีขั้นตอนในการตรวจสอบการทำงาน หรือเพิ่มอำนาจแก่ประชาชนในชุมชนในการคัดเลือกผู้นำ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจบางสิ่งบางอย่างภายในวัด^{๒๙}

๑๑. ขาดความรู้และความเข้าใจด้านกฎหมาย^{๓๐}

๑๒. ขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย^{๓๑}

๑๓. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย คือ ๑. ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้งาน วิธีแก้ไข ต้องมีการให้ความรู้ จัดอบรม และฝึกสอนการใช้งานให้เชี่ยวชาญก่อน ๒. บุคลากรที่จะเป็นผู้ใช้งาน วิธีแก้ไข ต้องจัดหาบุคลากรที่จะมาดำเนินการด้านนี้ ๓. งบประมาณและค่าดำเนินการที่สูง วิธีแก้ไข ต้องการแหล่งทุนและงบประมาณในการมาดำเนินการ^{๓๒}

๑๔. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย คือ ๑. ปัญหาด้านสิทธิในด้านกฎหมายและพระธรรมวินัย เช่น พระสงฆ์ผู้ถูกโจทก์ มีสิทธิในการแก้ต่าง น้อยและตกเป็นจำเลยของสังคม กว่าความจริงจะปรากฏท่านก็ลาสิกขาแล้ว ควรให้ผู้ถูกโจทก์หรือจำเลยได้ใช้สิทธิของตนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ๒. ปัญหาด้านการได้รับความสนับสนุน จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์เมื่อถูกโจทก์ในเรื่องใด จะไม่ได้รับการสนับสนุนหรือให้กำลังใจในการแก้ต่าง มีแต่จะขับให้พ้นคณะ คณะสงฆ์ควรในการสนับสนุนในโจทก์ที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นธรรม ๓. ปัญหาด้านการให้บริการใช้งาน พระผู้โจทก์แล้วไม่ว่าจะผิดมากหรือน้อย เมื่อพิสูจน์ตนชัดเจนแล้วไม่มีผู้พระเถระผู้บังคับบัญชาเรียกใช้งาน เนื่องจากติดกับภาพลักษณ์เก่าๆ ควรแก้ด้วยการละมานะ^{๓๓}

๑๕. ปัญหาที่คณะสงฆ์จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมก่อนการจัดตั้งศูนย์ฯ และเปิดใช้ระบบอย่างเต็มรูปแบบ ได้แก่ - ความรู้ของบุคลากร ส่งเข้าอบรมและเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้อง - สถานที่ จัดหาหรือขอรับบริจาคและจัดสร้างตามกำลังศรัทธา - งบประมาณ ต้องผลักดันให้เกิดเป็น

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

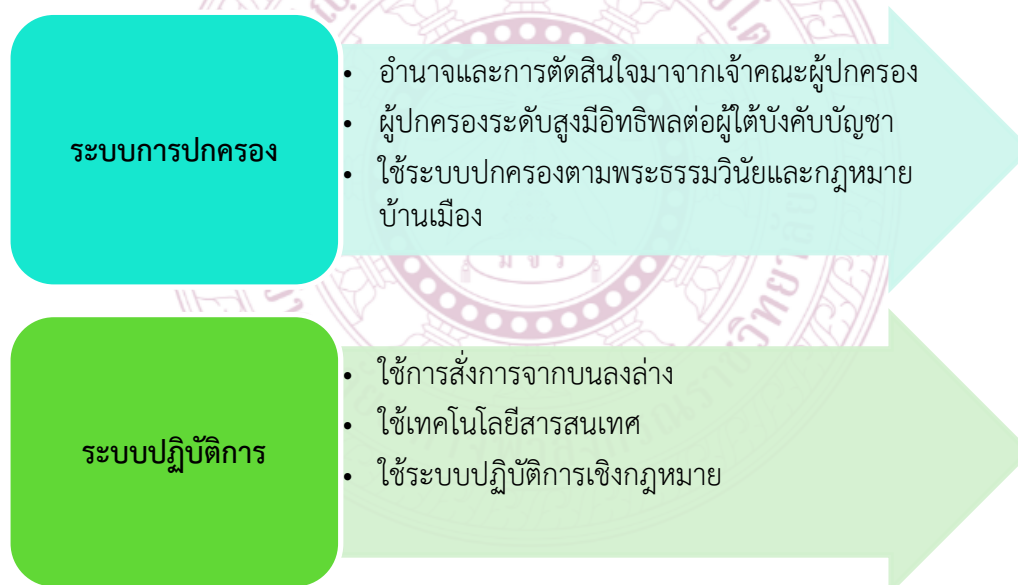
^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

งบประมาณภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ถ้าผลักดันปัญหาทั้ง ๓ กรณีนี้ได้ ความสำเร็จของการดำเนินการดังกล่าวก็จะอยู่แค่เอื้อม^{๓๔}

๑๖. ปัญหาและอุปสรรคส่วนมากจะเป็นการใช้กฎหมายเกินขอบเขต และตีความหมายพระธรรมนูญไม่ตรงกัน แนวทางการแก้ไข คือ ควรหมั่นฝึกอบรมข้อกฎหมายและพระธรรมนูญของคณะสงฆ์อยู่เสมอ โดยผู้ปกครองทุกระดับชั้น^{๓๕}

สรุปได้ว่า ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมนูญ มาจากการปกครองและการตัดสินใจของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์ เมื่อออกเป็นกฎ คณะสงฆ์ทั้งหมดต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ใช้งานระบบข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ระบบพระธรรมนูญของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ใช้งานระบบ เจ้าคณะส่วนกลางสั่งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะภาคสั่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัดสั่งเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอสั่งเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบลสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ ระบบการปกครองและระบบปฏิบัติการของคณะสงฆ์

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

๔.๒ ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๔.๒.๑ ระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ที่เหมาะสม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีนักปราชญ์ นักวิชาการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศไว้มากมาย ดังนี้

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นอาจกล่าวได้ว่าประกอบขึ้นจากเทคโนโลยี ๒ สาขาหลัก คือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถจดจำข้อมูลต่างๆ และปฏิบัติตามคำสั่งที่บอก เพื่อให้คอมพิวเตอร์ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง คอมพิวเตอร์นั้นประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ต่อเชื่อมกันเรียกว่า ฮาร์ดแวร์ (Hardware) และอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์นี้จะต้องทำงานร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือที่เรียกว่า ซอฟต์แวร์ (Software) ฮาร์ดแวร์ ประกอบด้วย ๕ ส่วน^{๓๖} คือ

๑. อุปกรณ์รับข้อมูล (Input) เช่น แผงแป้นอักขระ (Keyboard), เมาส์ (Mouse), เครื่องตรวจภาพ (Scanner), จอภาพสัมผัส (Touch Screen), ปากกาแสง (Light Pen), เครื่องอ่านบัตร แถบแม่เหล็ก (Magnetic Strip Reader), และเครื่องอ่านรหัสแท่ง (Barcode Reader)

๒. อุปกรณ์ส่งข้อมูล (Output) เช่น จอภาพ (Monitor), เครื่องพิมพ์ (Printer), และ เทอร์มินัล

๓. หน่วยประมวลผลกลาง จะทำงานร่วมกับหน่วยความจำหลักในขณะคำนวณหรือประมวลผล โดยปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการดึงข้อมูลและคำสั่งที่เก็บไว้ในหน่วยความจำหลักมาประมวลผล

๔. หน่วยความจำหลัก มีหน้าที่เก็บข้อมูลที่มาจากอุปกรณ์รับข้อมูลเพื่อใช้ในการคำนวณ และฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบสามารถแบ่งเป็นชนิดใหญ่ๆ คือ

๑) ซอฟต์แวร์ระบบมีหน้าที่ควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ ภายในระบบคอมพิวเตอร์ และเป็นตัวกลาง ระหว่างผู้ใช้กับคอมพิวเตอร์หรือฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบสามารถแบ่งเป็นชนิดใหญ่ๆ คือ

๑.๑ โปรแกรมระบบปฏิบัติการใช้ควบคุมการทำงานของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ พ่วงต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างโปรแกรมที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เช่น UNIX, Linux, Microsoft Windows

๑.๒ โปรแกรมรรถประโยชน์ใช้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในระหว่างการประมวลผลข้อมูล หรือในระหว่างที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างโปรแกรมที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เช่น โปรแกรมเอดิเตอร์ (Editor)

๑.๓ โปรแกรมแปลภาษาใช้ในการแปลความหมายของคำสั่งที่เป็นภาษาคอมพิวเตอร์ให้อยู่ในรูปแบบที่เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจ และทำงานตามที่ต้องการ

^{๓๖} พระพรพรหมมุนี (จิตฺตฺ) , ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของ พระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙-๒๐.

๒) ซอฟต์แวร์ประยุกต์ เป็นโปรแกรมที่เขียนขึ้นเพื่อทำงานเฉพาะด้านตามความต้องการ ซึ่ง ซอฟต์แวร์ประยุกต์นี้สามารถแบ่งเป็น ๓ ชนิด คือ

๒.๑ ซอฟต์แวร์ประยุกต์เพื่องานทั่วไป เป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้งานทั่วไปไม่เจาะจงประเภทของธุรกิจ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมจัดการฐานข้อมูล (Database Management), โปรแกรมตารางการทำงาน (Spreadsheet), โปรแกรมพิมพ์เอกสาร (Word Processing), เป็นต้น

๒.๒ ซอฟต์แวร์ประยุกต์เฉพาะงาน เป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในธุรกิจเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้

๒.๓ ซอฟต์แวร์ประยุกต์อื่นๆ เป็นซอฟต์แวร์ที่เขียนขึ้นเพื่อความบันเทิงและอื่นๆ นอกเหนือจากซอฟต์แวร์ประยุกต์สองชนิดข้างต้น เช่น ซอฟต์แวร์เกมต่างๆ เป็นต้น

การจัดการระบบสารสนเทศให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมุ่งรวบรวมประมวผล เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ มุ่งประกอบในการจัดการประกอบด้วย^{๓๗}

๑) สารสนเทศ ครอบคลุมการพิจารณาจัดหา จัดทำกรอบความต้องการในการใช้และรูปแบบสารสนเทศ รวมทั้งการดำเนินการในรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับข้อมูล เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล การจัดทำกรอบความต้องการด้านการใช้และรูปแบบสารสนเทศจะสอดคล้องกับหน้าที่ วัตถุประสงค์ และแผนงานของหน่วยงาน รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์การ เข้าระบบคอมพิวเตอร์เพื่อผ่านการประมวลผล จัดเก็บข้อมูลเป็นแฟ้มข้อมูลและเป็นฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถนำมาใช้ได้หลายๆ คน จัดทำฐานข้อมูลเพื่อควบคุมดูแลการสร้างและการเรียนรู้ฐานข้อมูล

๒) เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม เป็นทั้งเครื่องมือและโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการสารสนเทศ เพื่อให้บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้ ติดต่อสื่อสารและเข้าถึงสารสนเทศทั้งภายในและภายนอก สามารถนำเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ระบบสื่อสารข้อมูลใช้ในลักษณะระบบเครือข่ายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บุคลากรระดับสูงต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและงบประมาณ บุคลากรผู้ปฏิบัติเป็นผู้มีความรู้ด้านเทคนิค ทำหน้าที่ดำเนินการตลอดจนการบำรุงรักษา เทคโนโลยีสารสนเทศต้องติดตามพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงและการวางแผนให้ละเอียด ชัดเจน ต้องศึกษาความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติในด้านเทคนิคอุปกรณ์และเครื่องมือเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการดำเนินการอย่างราบรื่น

๓) นโยบายและแนวปฏิบัติ นโยบายในการจัดการสารสนเทศ หมายถึง การกำหนดหลักการ ซึ่งเป็นเครื่องมือชี้้นำการวางแผน เป็นแนวทางการดำเนินงานในขอบเขตที่กำหนด

๔) บุคลากรและผู้ใช้ เป็นบุคลากรภายในและภายนอกองค์การ บุคลากรภายในคือ ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่างๆ ผู้บริหารเป็นผู้ใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการตามที่ตนรับผิดชอบ เป็นผู้ให้นโยบาย เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ระบบสารสนเทศและเข้าใจบทบาท นำเทคโนโลยีใช้สนับสนุนงานขององค์การในการตัดสินใจ ส่วนผู้ปฏิบัติงานที่เป็น

^{๓๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๑), (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กองแผนงาน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

เจ้าหน้าที่ เป็นผู้ใช้ระบบสารสนเทศในการทำงาน ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงาน ส่วนบุคลากรภายนอกองค์กรได้แก่ลูกค้า ผู้ใช้บริการ รวมถึงหน่วยงานต่างๆ การออกแบบระบบต้องคำนึงถึงความต้องการเบื้องต้นการใช้และอำนวยความสะดวกต่องาน อุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงช่วยให้ผู้ใช้ ใช้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว มีขนาดเล็ก gọn ราคาถูกลง

สรุปได้ว่า บุคลากรและผู้ใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ใช้ระบบในส่วนองค์ประกอบของการจัดการสารสนเทศ ซึ่งมีความต้องการใช้ระบบสารสนเทศที่หลากหลาย แตกต่างกันไป หากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการสารสนเทศ อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบในการจัดการสารสนเทศเพื่อให้เกิดเป็นระบบสารสนเทศที่ตรงรับความต้องการของผู้ใช้ได้ ย่อมต้องมีหลายองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ สารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ นโยบายและแนวปฏิบัติ และบุคลากร และผู้ใช้งานตามหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบอย่างประสานสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ที่เหมาะสม พบว่า

๑. มีความสอดคล้องกัน ระหว่างกฎหมายและพระธรรมวินัย ไม่ขัดแย้งกัน^{๓๘}
๒. ก่อนที่จะออกกฎหมายต่างๆ ที่นำมาใช้กับคณะสงฆ์ก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของบุคคลให้ รอบด้าน แล้วนำมาถกเถียงกัน เพื่อออกกฎหมายให้เอื้อต่อพระธรรมวินัยให้ชัดเจน เมื่อออกกฎหมายมาแล้วถือว่าทุกคนได้มีส่วนร่วมทุกประการ^{๓๙}
๓. การปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒ “คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม” และมาตรา ๒๐ ทวิ ได้บัญญัติไว้ว่า “เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์” สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดแบ่งเขตปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ปกครองตามลำดับชั้น การปกครองคณะสงฆ์มีขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างยาวนาน อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมดูแลในปกครองของสงฆ์ได้ โดยเฉพาะการบริหาร จัดการผลประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าอาวาส ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัดกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นเพียงการเสนอเรื่องตามลำดับชั้นถึงกรมการศาสนา^{๔๐}
๔. อาทิพรหมจริยาลาสิกขา คือ ศึกษาบทที่บัญญัติไว้เดิม อภิสมจาริกาสิกขา คือ ลาสิกขาที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมทีหลัง^{๔๑}

^{๓๘}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๔๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

๕. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ที่เหมาะสม ควรมีลักษณะเช่น ต้องมีความรู้ความสามารถและสนับสนุนในด้านปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๔๒}

๖. ควรจัดตั้งคณะวินยาธิการให้ชัดเจน แยกงานและหน้าที่ ไม่ใช่ครอบคลุมทั้งหมด เพราะทุกวันนี้จะเรียกหาพระวินยาธิการ ก็ไม่รู้จะไปแจ้งใคร จะให้เจ้าคณะอำเภอออกพื้นที่ก็จะไม่ถูกต้อง^{๔๓}

๗. ระบบการปฏิบัติของพระธรรมวินัย ก็จะต้องประพฤติตามพระธรรมวินัย ส่วนกฎหมายก็ต้องทำตามกฎหมายของบ้านเมือง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับ พ.ศ.๒๕๐๕)^{๔๔}

๘. พระภิกษุสงฆ์อยู่ภายใต้หลัก พระธรรมวินัย และกฎหมาย ซึ่งบางครั้งการกระทำผิดพระธรรมวินัย กระแสสังคมและผู้ที่ไม่มี ความเข้าใจในพระธรรมวินัยมักเรียกร้องให้ลาสิกขาเท่านั้น อีกทั้งการพิจารณาคดีของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา ทำให้บางครั้งพระภิกษุถูกบังคับให้ลาสิกขา แม้ว่าจะยังไม่ได้พิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตน^{๔๕}

๙. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ ควรมีลักษณะคือ ๑. ให้อำนาจแก่คณะทำงาน เช่นเจ้าอาวาส จต. จอ. จว. ตามลำดับชั้น ควรเพิ่มเติมอำนาจในการตรวจสอบการทำงานของคณะทำงานเหล่านี้เพิ่มเติมด้วย เพราะปัจจุบันตรวจสอบการทำงานของคณะทำงาน เหล่านี้ยากจริงๆ ๒. ควรมีลักษณะ ใช้คุ้มครอง พระภิกษุผู้น้อย ไม่ให้ถูกกลั่นแกล้ง รังแกจากผู้บังคับบัญชา ได้ ๓. ควรมีลักษณะ ให้อำนาจแก่ประชาชน เข้ามาร่วมในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดมากขึ้น^{๔๖}

๑๐. พรบ.คณะสงฆ์ เป็นกฎหมายหลักในการปกครองคณะสงฆ์ ที่เก่าโบราณ มีข้อบกพร่อง และช่องว่างสามารถสร้างความเสียหายให้กับพุทธศาสนาหลายประการ เช่นพระสงฆ์ ที่โดยคดีฟ้องร้องยังไม่มีโอกาสต่อสู้คดี ก็ต้องลาสิกขา ไปสู่คดีให้จบเสียก่อน หรือบางข้อกำหนดที่มีช่องว่าง เช่นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามเจ้าอาวาส มีอำนาจสั่งให้ออกไปเสียจากวัด หากเจ้าอาวาสดูแลอำนาจ ไม่มีมีความเป็นธรรม พระผู้น้อยก็อาจถูกบีบบังคับให้ออกจากวัดด้วยความไม่เป็นธรรมได้ กรณีพระปลอมบวช หรือต้องปาราชิกแล้วกลับมาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวเท็จ หรือปิดบังความจริงต่ออุปัชฌาย์ก็ย้งหาแนวทาง หรือทางป้องกันอย่างเป็นรูปธรรมไม่ได้ ช่องว่างทางกฎหมายยังมีข้อจำกัด ทางกฎหมายและเปิดโอกาสให้มีการทำลายพระพุทธรูปศาสนาได้ เช่น (๑) การขาดมาตรการในการคัดกรองผู้ที่เข้ามาบวช และเมื่อเข้ามาบวชแล้ว ก็ขาดการดูแล จากอุปัชฌาย์ จากเจ้าอาวาสสังกัด ตระเวนเร่ร่อน ออกหากิน พระบางรูปพรรษา ๑-๒ ก็ตั้งตัวเป็นเกจิ หรือตามภาคอีสานเราอาจจะเคยเห็นเกจิเณร จับกลุ่มรับภิกษุมนต์ปลุกเสกด้วยซ้ำ (๒) ขาดบทลงโทษแก่ผู้ก่อความเสียหายให้กับพุทธศาสนา โทษสูงสุดที่จะลงโทษแก่ภิกษุอลัชชี ก็แค่ สีก ดังนั้น หากคดีความผิดนั้นมีโทษทางอาญาแผ่นดิน เช่น ยักยอกทรัพย์ เสพยาเสพติด ก็ควรจะได้เพิ่มโทษเพราะว่าได้กระทำความผิดใน

^{๔๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

ขณะที่ครองสมณเพศอยู่ ด้วย (๓) ขาดประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกฎหมายฉบับนี้ ได้มอบงานให้อยู่ในความรับผิดชอบของ มหาเถรสมาคมฝ่ายเดียว เมื่อเกิดคดีใหญ่สะท้อนวงการ หรือเป็นที่สนใจของประชาชนวงกว้าง ปรากฏว่ามหาเถร จะไม่ทำอะไร จนกว่าจะเป็นมีวาระประชุม ซึ่งเอาจริงๆ ก็นานอยู่ (๔) ไม่มีการกำหนดคุณวุฒิการศึกษาของพระสังฆาธิการให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ปัจจุบัน ควรมีการสนับสนุนพระที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นพระสังฆาธิการ อาจจะค่อยๆ เปลี่ยน ก็ได้เช่น พระสังฆาธิการที่แต่งตั้งในปี ๒๕๖๕ เป็นต้นไป ต้องมี วุฒิการศึกษาขั้นต่ำในระดับ ม.๖ หรือเปรียญ ๓ ดีหน่อยก็ขึ้นปริญญาตรี ขึ้นไป เราต้องยอมรับว่า สมัยนี้ ความรู้แค่ ป.๖ ไม่มีใครรับเข้าทำงานกันแล้ว และความรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษา ก็ไม่มากพอที่จะบริหารวัด หรือทำงาน เผยแผ่พุทธศาสนา ทำได้แค่ขอเรียรายเงินบริจาคไปวันๆ เงินที่ได้มาก็บริหารจัดการไม่เป็น ทำบัญชีไม่เป็น แยกเงินวัดไม่เป็น กลายเป็นทุจริตยกยอกเงินวัดไปโดยปริยาย^{๔๗}

๑๑. การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม และปฏิบัติตามกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัด^{๔๘}

๑๒. ควรมีลักษณะเป็นการตุนหรือเรื่องสั้น ยุทูบ^{๔๙}

๑๓. ยึดมั่นในความถูกต้องที่ดีงาม^{๕๐}

๑๔. ควรมีองค์กรหรือหน่วยงานแยกต่างหากจากอำนาจเจ้าคณะผู้ปกครอง เป็นหน่วยงานตัดสินใจขาดข้อกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์กับการ วินิจฉัย เช่น มีการเก็บฐานข้อมูลผู้ที่เคยบวชแล้วปาราชิกขาดจากความเป็นพระภิกษุ เป็นฐานข้อมูล กลางให้พระอุปัชฌาย์ทั่วประเทศสามารถเข้าถึงได้ เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ว่าบุคคลใด เคย ปาราชิกหรือไม่^{๕๑}

๑๕. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ที่เหมาะสม ควรมี ลักษณะ คือ ๑. มีองค์รู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์ และมติมหาเถรสมาคมทุกฉบับ ตลอดจนพระวินัยทุกสิกขาบท อย่างน้อย ๘๐ % ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะ สงฆ์ และมติมหาเถรสมาคมทุกฉบับ ตลอดจนพระวินัยทุกสิกขาบท ๒. ไม่ถึงความอคติ^{๕๒}

๑๖. ถ้าเอ่ยถึงระบบก็จำเป็นที่จะต้องนำ Technology ซึ่งเป็นระบบปฏิบัติการของโลก ยุคปัจจุบันมาใช้กับทางคณะสงฆ์ให้มากขึ้นในทุกส่วนงาน ไม่เฉพาะแต่ด้านการช่วยเหลือกฎหมายแก่ พระสงฆ์เท่านั้น แต่ในการบริหารงานคณะสงฆ์ก็จำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเป็น ปัจจุบัน จึงจะเกิดความเหมาะสมทันต่อโลก และไม่ทิ้งธรรม ซึ่งน่าจะเกิดผลดีมากกว่าผลเสีย^{๕๓}

^{๔๗}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๘}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

๑๗. ลักษณะระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้นเหมาะสมและดีอยู่แล้วแต่ควรอบรมพระสงฆ์ โดยเฉพาะผู้บริหารในจังหวัด เช่น เจ้าคณะจังหวัด ควรใช้กฎหมาย ข้อบังคับ พระธรรมวินัย ปกครองคณะสงฆ์อย่างเข้มงวด และถูกต้องเป็นธรรม^{๕๔}

๔.๒.๒ องค์ประกอบของ ระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย

องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศมีลักษณะคล้ายกับองค์ประกอบของคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ บุคลากร ข้อมูล และกระบวนการ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับฮาร์ดแวร์ดังนี้

๑) ฮาร์ดแวร์ (Hardware) เป็นอุปกรณ์ที่สามารถมองเห็น จับต้อง สัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม ฮาร์ดแวร์ของคอมพิวเตอร์มีทั้งที่ติดตั้งอยู่ภายในตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น ซีพียู เมนบอร์ด แรม เป็นต้น และที่ติดตั้งอยู่ภายนอกเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น คีย์บอร์ด เมาส์ จอภาพ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตมาจากบริษัทที่มีความชำนาญด้านนี้โดยเฉพาะ เมื่อใดก็ตามที่ฮาร์ดแวร์ตัวใดตัวหนึ่งเสียหายหรือไม่สามารถใช้งานได้เราสามารถเปลี่ยนหรือซ่อมแซมได้ สามารถแบ่งฮาร์ดแวร์ได้เป็น ๕ ประเภท ได้แก่ หน่วยรับข้อมูล (Input Unit) หน่วยประมวลผลกลาง (Central Processor Unit : CPU) หน่วยความจำหลัก (Main Memory) หน่วยแสดงผลลัพท์ (Output Unit) และหน่วยเก็บข้อมูลสำรอง (Secondary Storage Unit)

๒) ซอฟต์แวร์ (Software) เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งก็คือโปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่สั่งให้ฮาร์ดแวร์ทำงานนั่นเอง เพราะเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานเองได้โดยไม่มีชุดคำสั่งซอฟต์แวร์สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์

๓) บุคลากร (People Ware) หมายถึง บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องข้องในการทำงานระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันไปตามระดับการใช้งาน

๔) ข้อมูล (Data) คือ ข้อเท็จจริง หรือ ข้อมูลดิบที่นำมาเก็บลงคอมพิวเตอร์ เช่น ข้อมูลตัวเลข (Numeric Data) ข้อมูลตัวอักษร (Text Data) ข้อมูลเสียง (Audio Data) ข้อมูลภาพ (Images Data) และข้อมูลภาพเคลื่อนไหว (Video Data)

๕) กระบวนการ (Procedure) คือ ขั้นตอนการทำงานของคอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือสารสนเทศออกมาตามที่ผู้ต้องการ ซึ่งบางครั้งการทำงานอาจมีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนจึงต้องมีการทำคู่มือการใช้งานเพื่อให้ผู้ใช้สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานได้อย่างถูกต้อง^{๕๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย พบว่า

^{๕๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๕}พรณี สนวนเพลง, เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ๙๐-๙๓.

๑. ควรมีผู้ดำเนินการที่มีความรู้ คือ ทนาย และพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดี^{๕๖}

๒. องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ได้แก่ ๑. มีสถานที่ ๒. มีอุปกรณ์ต่างๆ ๓. มีบุคลากร ๔. มีข้อมูลตรวจสอบอย่างเพียงพอ^{๕๗}

๓. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม บางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายต่างๆ เหล่านี้มีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๑๔๘๔ แม้จะมีการแก้ไขปรับปรุงมาตามลำดับก็ตาม ก็ยังคงมีลักษณะบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน^{๕๘}

๔. ในการตรากฎหมายให้มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม หากกฎหมายมีการยึดถือตามแนวทางของพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นกุศโลบายและมีความถูกต้อง บ้านเมืองย่อมจะเกิดสันติสุขและเข้มแข็งอย่างแท้จริง^{๕๙}

๕. องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ประกอบด้วย ๑. จะต้องการเงินสนับสนุนไว้ใช้จ่ายในการปฏิบัติการเชิงกฎหมาย ๒. บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ๓. สถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับปฏิบัติการเชิงกฎหมาย ๔. ระบบการจัดการที่ดี^{๖๐}

๖. ควรแบ่งหน้าที่และแบ่งเบางานเจ้าคณะอำเภอไม่ใช่จะให้เจ้าคณะอำเภอไปทุกพื้นที่ที่มีข้อพิพาท^{๖๑}

๗. ระบบกฎหมาย และการลงโทษที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และกฎหมายคณะสงฆ์จะต้องมีหลักที่ได้ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา สาวกทั้งปวงได้ประพฤติตามปฏิบัติของพระศาสดา และเข้าใจในพระศาสนาทั่วถึง ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ที่วางไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับฝึกตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และข้อกฎหมาย^{๖๒}

๘. ในระยะเวลาการสืบหาความจริง ควรมีการจัดตั้งสถานที่สำหรับการประพจน์วิตรหรือปรีชาธรรมแบบเข้มข้น จนกว่าจะมีคำตัดสิน หากเป็นพระสงฆ์ก็ให้พักการปฏิบัติหน้าที่ไปก่อน อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้ง^{๖๓}

๙. เนื้อหาสาระความรู้และการให้บริการด้านกฎหมายและพระธรรมวินัย ช่องทางการติดต่อสอบถามร้องเรียน^{๖๔}

^{๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

๑๐. องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ได้แก่ ๑) ให้อำนาจกับคณะทำงานตามลำดับชั้น ๒) ใช้คุ้มครอง พระภิกษุผู้น้อย ไม่ให้ถูกกลั่นแกล้ง ๓) ให้อำนาจแก่ประชาชนในการตรวจสอบพระสงฆ์ในบางเรื่องได้มากขึ้น ๔) ให้อำนาจรัฐมีหน้าที่ในการขจัดภัยในและนอกคณะสงฆ์ได้ (หมายถึงสามารถใช้กฎหมายบ้านเมือง ลงโทษพระที่ประพฤติผิดได้)^{๖๕}

๑๑. ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ คุณธรรม^{๖๖}

๑๒. ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ^{๖๗}

๑๓. องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ได้แก่ ๑. บุคคล ผู้ใช้งาน ๒. เครื่องมือที่นำมาใช้งาน ๓. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่^{๖๘}

๑๔. องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ได้แก่ ๑. เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ ๒. เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่มาจากรัฐาธิปัตย์ มหาเถร และพระธรรมวินัย ๓. เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้กับคณะสงฆ์ได้ทั่วไป^{๖๙}

๑๕. สิ่งสำคัญขององค์ประกอบในระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยที่พึงจะต้องมีนั้น ได้แก่ บุคลากร สำนักงาน งบประมาณ คลังความรู้ แนวทางของการแก้ไขปัญหาที่พึงเรียนรู้จากอดีต ที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านพระธรรมวินัย และกฎหมาย วัสดุสำนักงานที่จำเป็นอื่น ๆ (ระบบการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ฯลฯ)^{๗๐}

๑๖. องค์ประกอบระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยควรมีดังต่อไปนี้ ๑. เจ้าคณะทุกระดับ ๒. นิติกรสงฆ์ในศูนย์ช่วยเหลือด้านกฎหมาย ๓. คณะกรรมการศูนย์ช่วยเหลือ ๔. กฎข้อบังคับ^{๗๑}

จากข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการพัฒนาแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) ดังนี้

๔.๒.๓ ผลการพัฒนาแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) นี้ ประกอบด้วยเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ ๑. กุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบท ๒. พระภิกษุและสามเณร ๓. พระสังฆาธิการ ๔. ผู้ดูแลระบบ ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่างๆ ได้โดยผ่านเว็บไซต์ www.sanghadata.com ผู้ใช้งานและผู้ดูแลระบบสามารถติดต่อสื่อสารได้ด้วยเครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ห้องสนทนา (Forum) กระดานถาม-ตอบ (Chat) เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีองค์ประกอบที่

^{๖๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๗}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๘}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๖๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๗๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๗๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

สำคัญ คือ การเก็บบันทึกข้อมูลของกัลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบทและพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง เช่น พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลการจัดเก็บข้อมูลของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

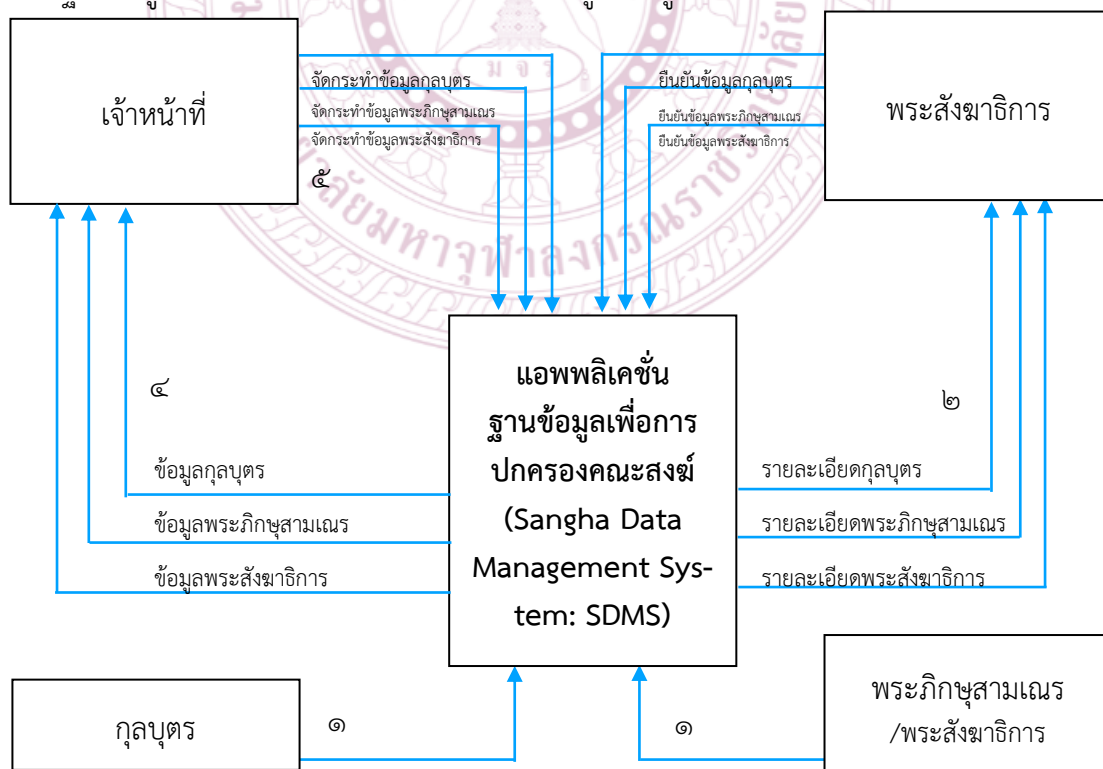
๔.๒.๓.๑ การออกแบบแผนภาพบริบท (Context Diagram)

เอนทิตีกัลบุตร นำเข้าข้อมูลที่จำเป็นในการขอบรรพชาอุปสมบท เข้าสู่ระบบ และได้ชื่อผู้ใช้และรหัสผ่าน หัวข้อการติดตามผลการสมัครขอบรรพชาอุปสมบท ดาวโหลดใบขอบรรพชาอุปสมบท ยื่นคำร้องขอตรวจประวัติอาชญากรรม ยื่นคำร้องขอตรวจหนี้สิน ยื่นคำร้องขอตรวจประวัติสุขภาพ ข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลกระทู้ตอบจากระบบ

เอนทิตีพระภิกษุสามเณร นำเข้าข้อมูลประวัติการบรรพชาอุปสมบท เข้าสู่ระบบ และได้ชื่อผู้ใช้และรหัสผ่าน หัวข้อการติดตามผลการกรอกข้อมูลประวัติ ดาวโหลดใบประวัติพระภิกษุสามเณร ข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลกระทู้ตอบจากระบบ

เอนทิตีพระสังฆาธิการ นำเข้าข้อมูลประวัติพระสังฆาธิการ เข้าสู่ระบบ และได้ชื่อผู้ใช้และรหัสผ่าน หัวข้อการติดตามผลขอบรรพชาอุปสมบท ผลการกรอกข้อมูลประวัติ ดาวโหลดใบขอบรรพชาอุปสมบท ประวัติพระภิกษุสามเณร ฐานข้อมูลของคณะสงฆ์ ข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลกระทู้ตอบจากระบบ

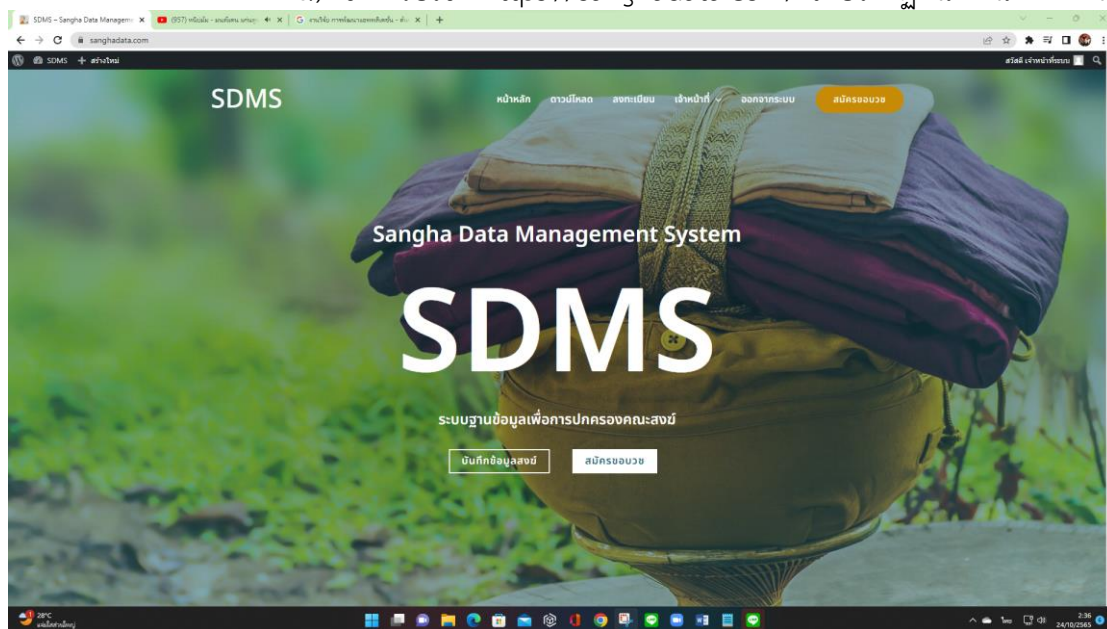
เอนทิตีผู้ดูแลระบบ นำเข้าข้อมูล ข้อมูลสมาชิก ยืนยันการสมัครสมาชิก เข้าสู่ระบบ ได้รับรายงานการขอบรรพชาอุปสมบท รายงานประวัติพระภิกษุสามเณร รายงานประวัติพระสังฆาธิการ ฐานข้อมูลของคณะสงฆ์ ข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลกระทู้ตอบจากระบบ

แผนภาพที่ ๔.๒ Context Diagram แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์
(Sangha Data Management System: SDMS)

๔.๒.๓.๒ ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

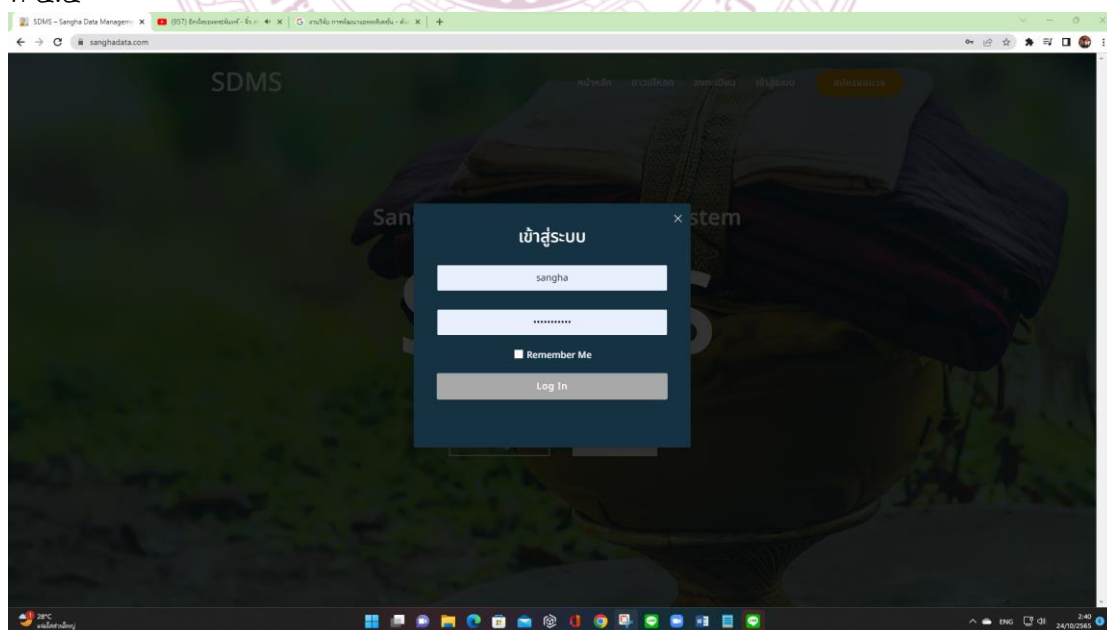
๑) เข้าที่เว็บไซต์ <https://sanghadata.com/> จะปรากฏหน้า หน้าต่างดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์
(Sangha Data Management System: SDMS)

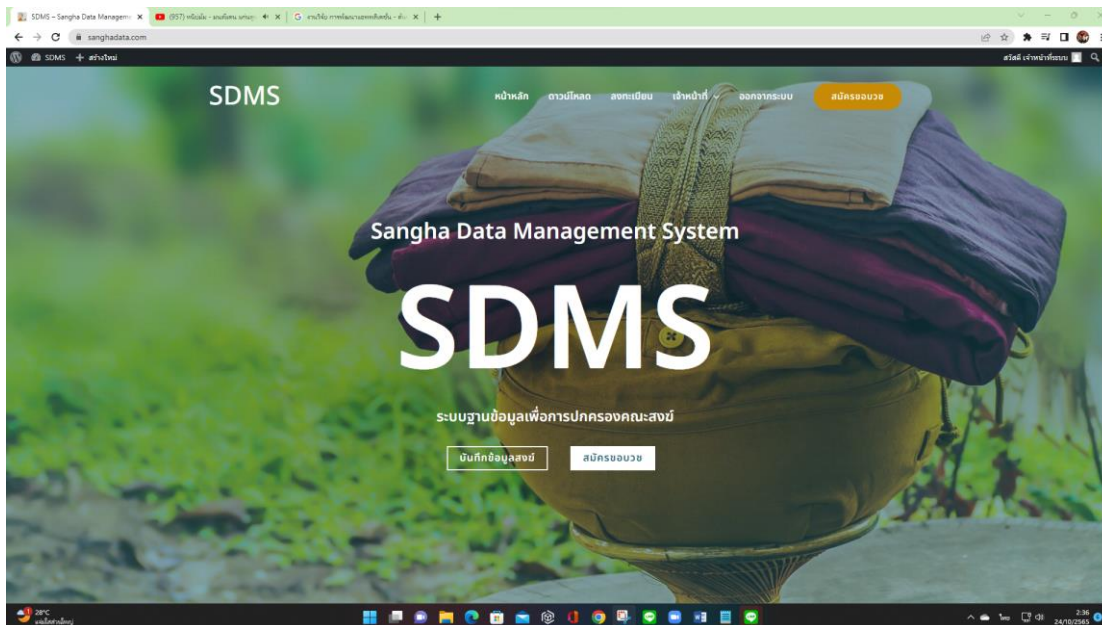
๒) ให้คลิกเลือกเมนู เข้าสู่ระบบ กรอก User และ Password ดังแผนภาพ

ที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ Login เข้าสู่ระบบ

๓) เมื่อ Login เข้าสู่ระบบแล้ว สามารถคลิกเลือกเมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” หรือ “สมัครขอใบ” ดังแผนภาพที่ ๔.๕

แผนภาพที่ ๔.๕ เมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” และเมนู “สมัครขอใบ”

๔) เมื่อคลิกเลือกเมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” แล้วผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อให้สมบูรณ์ ดังแผนภาพที่ ๔.๖

แผนภาพที่ ๔.๖ ระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์

๕) เมื่อกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อสมบูรณ์แล้ว ให้กดบันทึกข้อมูล ดังแผนภาพที่ ๔.๗

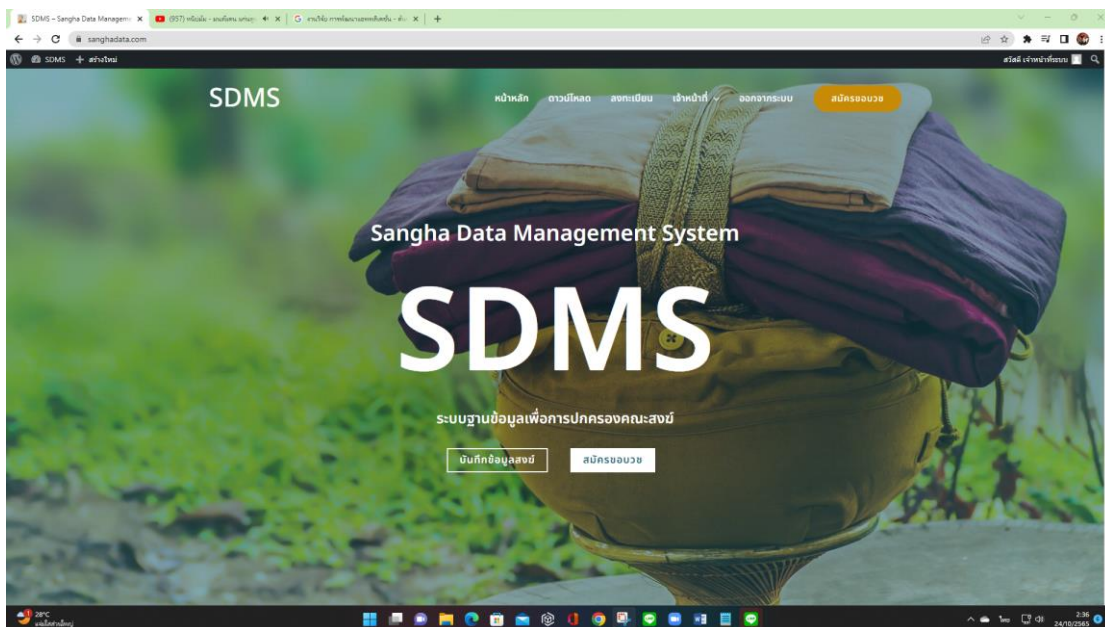
แผนภาพที่ ๔.๗ บันทึกข้อมูลระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์

๖) พระสังฆาธิการหรือผู้ดูแลระบบสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๘

บัตรประจำตัวประชาชน	จังหวัด	สังกัด	ชื่อ-ฉายา	ชื่อ-นามสกุล (เดิม)	หมู่ใดคิด
[Redacted]	กรุงเทพมหานคร	นาคิกาย	[Redacted]	[Redacted]	A
[Redacted]	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	นาคิกาย	[Redacted]	[Redacted]	อ
[Redacted]	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	นาคิกาย	[Redacted]	[Redacted]	กรุ๊ปโอ

แผนภาพที่ ๔.๘ หน้าฐานข้อมูลของระบบบันทึกข้อมูลคณะสงฆ์

๗) เมื่อ Login เข้าสู่ระบบแล้ว สามารถคลิกเลือกเมนู “สมัครขอใบ” ดังแผนภาพที่ ๔.๙

แผนภาพที่ ๔.๙ เมนู “สมัครขอใบ”

๘) เมื่อคลิกเลือกเมนู “สมัครขอใบ” แล้วผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อให้สมบูรณ์ ดังแผนภาพที่ ๔.๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐ ระบบสมัครขอใบบรรพชาอุปสมบท

๕) เมื่อกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อสมบูรณ์แล้ว ผู้ใช้งานสามารถแนบไฟล์หนังสือรับรองประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สินได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑๑

แผนภาพที่ ๔.๑๑ แนบไฟล์หนังสือรับรองประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน

๖) พระสังฆาธิการหรือผู้ดูแลระบบสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑๒

วัดที่ขอใบ	พระอุปัชฌาย์	ชื่อ	นามสกุล	เชื้อชาติ	สัญชาติ	ศาสนา	อายุ	วันเกิด	ถิ่น/แรม	วันที่ (ค่า)
		นามสกุล	แฉะ	ไทย	ไทย	พุทธ	37	25/02/2528	อื่น	7
วัดที่ขอใบ	พระอุปัชฌาย์	ชื่อ	นามสกุล	เชื้อชาติ	สัญชาติ	ศาสนา	อายุ	วันเกิด	ถิ่น/แรม	วันที่ (ค่า)

แผนภาพที่ ๔.๑๒ ฐานข้อมูลผู้ขอใบ

๔.๓ ประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๔.๓.๑ ผลการประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

ในครั้งนี้ ได้กระทำโดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

๔.๓.๑.๑ ผลการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง

ผลการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง มีจุดประสงค์เพื่อตรวจหาความบกพร่องของแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) ด้านต่างๆ ทดลองกับนิสิตชั้นปีที่ ๒ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป ที่ไม่เคยใช้แอปพลิเคชันนี้มาก่อน ผลการทดลองนิสิตมีความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

ข้อเสนอแนะของนิสิต	การปรับปรุงแก้ไข
เกี่ยวกับการใช้งานเมนูขอบวช นิสิตมีความคิดเห็นว่าควรมีเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนังสือ เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งาน	ได้เพิ่มเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนังสือ ท้ายคำขอบวช

๔.๓.๑.๒ ผลการประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำคะแนนไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ผลการประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	รายการประเมินรายด้าน	ผลการวิเคราะห์			
		$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	ระดับประสิทธิภาพ
๑	ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ	๔.๖๐	๐.๓๖๕	๙๒.๐	มากที่สุด
๒	ด้านการทำงานได้ตามฟังก์ชันการทำงาน	๔.๒๐	๐.๒๑๖	๘๔.๐	มาก
๓	ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ	๔.๕๐	๐.๒๓๕	๙๐.๐	มาก
รวม		๔.๔๓	๐.๑๐๘	๘๘.๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๘๘.๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

๔.๓.๑.๓ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของพระสงฆ์

เมื่อพระสงฆ์ได้ใช้แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) เรียบร้อยแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ให้พระสงฆ์ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงไว้ในตารางที่ ๔.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

ลำดับ	รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑.	ความสามารถของระบบฐานข้อมูล				
	คณะสงฆ์	๓.๕๑	๐.๘๔๑	มาก	๑๐
๒.	ความสามารถของระบบขอบวช	๓.๖๔	๐.๘๔๙	มาก	๖
๓.	ความสามารถของระบบดาวโหลด	๓.๓๔	๐.๘๘๓	ปานกลาง	๑๖
๔.	การใช้คำสั่งต่างๆ ในส่วนของเมนูมี				
	ความสะดวก	๓.๕๒	๐.๘๒๐	มาก	๘
๕.	ระบบที่สร้างมีความครอบคลุมกับการ				
	ใช้งาน	๓.๔๕	๐.๘๙๑	ปานกลาง	๑๔
๖.	มีระบบป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจ				
	เกิดขึ้น	๓.๕๒	๐.๘๕๔	มาก	๙
๗.	ผลลัพธ์ที่ได้จากการค้นหา	๓.๗๔	๐.๘๒๐	มาก	๔
๘.	ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของ				
	ระบบ	๓.๔๙	๐.๘๒๗	ปานกลาง	๑๒
๙.	ความรวดเร็วในการประมวลผลของ				
	ระบบ	๓.๔๑	๐.๘๖๓	ปานกลาง	๑๕
๑๐.	ความน่าเชื่อถือของระบบ	๓.๕๕	๐.๘๑๒	มาก	๗
๑๑.	ชนิด ขนาด สีตัวอักษร บนระบบ	๓.๘๕	๐.๙๑๖	มาก	๒
๑๒.	การใช้ข้อความเพื่ออธิบายสื่อ				
	ความหมาย	๓.๕๐	๐.๘๒๑	มาก	๑๑
๑๓.	การใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพในระบบ	๓.๖๕	๐.๘๔๖	มาก	๕
๑๔.	การวางตำแหน่งของส่วนประกอบและ				
	เมนูต่างๆ ของระบบ	๓.๘๔	๐.๘๙๐	มาก	๓
๑๕.	คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถ				
	ปฏิบัติตามได้โดยง่าย	๓.๘๙	๐.๘๙๑	มาก	๑
๑๖.	การปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้งาน	๓.๔๙	๐.๘๖๗	ปานกลาง	๑๓
รวม		๓.๕๘	๐.๘๕๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์มีความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๘, S.D. = ๐.๘๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑๑ ข้อ จาก ๑๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ ๑๕. คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย

๔.๓.๒ ประโยชน์ของระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้มแข็ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับประโยชน์ของระบบปฏิบัติการ (Application) เชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้มแข็ง พบว่า

๑. ให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาในด้านต่าง ๆ^{๗๒}
๒. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้มแข็งได้โดย ๑. มีสถานที่ เมื่อมีสถานที่แน่นอน เมื่อเกิดข้อพิพาทต่างๆ ก็จะทำให้มีจุดหมายที่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ ๒. มีอุปกรณ์ต่างๆ เมื่อมีอุปกรณ์อย่างเพียงพอและทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้การร้องเรียนเมื่อเกิดข้อพิพาทต่างๆ ทำให้ไวและสะดวกขึ้น ๓. มีบุคลากร เมื่อมีบุคลากรอย่างเพียงพอทำให้การทำงานสะดวกมากยิ่งขึ้น ๔. มีข้อมูลตรวจสอบอย่างเพียงพอ เมื่อมีการพิพาทเกิดขึ้นเมื่อมีการตรวจสอบอย่างดีก็จะทำให้งานนั้น ถูกต้องและแม่นยำมากยิ่งขึ้น^{๗๓}
๓. ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนาก็ได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ อาทิ^{๗๔}

๔. ความถูกต้องไม่เกรงกลัวอะไรทั้งสิ้น เพราะเป็นประโยชน์ ไม่ได้ทำอะไรผิดเลย พูดสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ใหม่ แนวทางแก้ไข ทุกคนต้องตรง ถ้าไม่ตรงก็เป็น อคติ ตัวอย่างมีทุกวัน^{๗๕}

๕. ช่วยได้ใช้กระบวนการจัดการ (the management process) ในปัจจุบัน คือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วิสัยทัศน์และ กลยุทธ์ โครงการ และวิธีดำเนินงานเพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ นโยบายและโครงการที่กำหนดไว้ โดย ผู้จัดการต้องเลือกทางที่ดีที่สุด ๒) การจัดการองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างออกแบบองค์การ

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

กำหนดบทบาทหน้าที่ เช่น กำหนดงานที่ต้องทำ ผู้รับผิดชอบ ลำดับชั้นองค์การ ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่งโดยพิจารณากิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายของ องค์การ ๓) การนำ (Leading) หมายถึง การกระตุ้นจิตใจ และความกระตือรือร้นให้พนักงาน พุ่งเพื่องานอย่างหนักและใช้พลังอย่างเต็มที่ ทำอย่างไรให้เขามีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เพื่อให้องค์การก้าวไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน ๔) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การวัดผลปฏิบัติงานว่าเป็นไปตาม วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด หากไม่เป็นไปตามเป้าหมายก็ให้มีการดำเนินการ แก้ไขต่อไป เมื่อใดมีการควบคุมเมื่อนั้นก็ต้องมีการวางแผน การควบคุมจึงกระทำควบคู่ไปกับการวางแผน ในกระบวนการของการจัดการ (the management process) ผู้จัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้อง สามารถทำให้บรรลุผลทั้งผลผลิตที่สูงที่สุด และเกิดความพึงพอใจสูงสุดในการทำงานของพนักงาน การ ทำงานในการจัดการมีความเข้มข้นและตึงเครียด และเน้นที่ความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่ดี สามารถจัดการด้านข้อมูล และด้านการตัดสินใจได้^{๗๖}

๖. ถ้าเพิ่มหน้าที่และความรับผิดชอบให้พระวินยการไปดูแลโดยไม่ต้องให้ฝ่ายปกครอง คณะสงฆ์รับปัญหาโดยตรงเพื่อแบ่งเบางานฝ่ายปกครอง^{๗๗}

๗. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งคือการฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือ การบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจการของคณะสงฆ์^{๗๘}

๘. ในประเด็นนี้มีความเห็นว่า ก่อนที่จะกำหนดให้มีกฎหมายใดเพิ่มเติม เราควรหันมามองศักยภาพของบุคลากรทางคณะสงฆ์เสียก่อนว่า ปัจจุบันนี้มีความรู้ความสามารถ หรือความเข้าใจในกฎหมาย บทบาท หน้าที่ ในปัจจุบันที่มีอยู่ มากน้อยเพียงใด เนื่องจากปัจจุบันปัญหาไม่ได้อยู่ที่กฎนั้นมีไม่เพียงพอ แต่ปัญหาอยู่ที่ความเข้าใจและการบังคับใช้เสียมากกว่า ข้อเสนอแนะที่อยากให้มี คือให้มีวิทยาลัยพระสังฆาธิการ โดยเป็นการอบรมอย่างเข้มข้น รวมทั้งมีการสอบเพื่อรับประกาศนียบัตร โดยเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ^{๗๙}

๙. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นรูปแบบที่มีมาตรฐาน เป็นส่วนหนึ่งในการนำมาตัดสินใจ เข้าถึงผู้คนได้ง่ายและสะดวก เป็นการพัฒนากฎหมายและพระธรรมวินัยกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ปรับตามการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน^{๘๐}

๑๐. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้มแข็งได้คือ ๑) ทำให้การทำงานของคณะสงฆ์เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม งดงามตามครรลองที่ควรเป็น ๒) สร้างความมั่นใจจากพระผู้น้อย ว่าการทำงานของคณะสงฆ์นั้นบริสุทธิ์ ไม่มีการโกงกิน

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

ทำงานสมกับสมณะสาธูป ไม่ได้ทำงานแบบระบบราชการ กินนอกกินใน หรือใช้ระบบอุปถัมภ์ จ่ายเงินก้อนโตเพื่อแลกคำตัดสิน ๓) สร้างความดีความชอบในระบบองค์กรสงฆ์ และเป็นการสร้างความเลื่อมใสและความถูกต้องในการชี้ผิด ชี้ถูกพระธรรมวินัย มิใช่โอนอ่อนผ่อนตามประชาชนไปซะทุกอย่างเหมือนไม้หลักปักเลน หากความน่าเชื่อถือไม่ได้^{๘๑}

๑๑. สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม^{๘๒}

๑๒. ช่วยให้คณะสงฆ์เข้าใจกฎหมายและพระธรรมวินัย และสามารถสืบค้นหาข้อมูลได้ง่าย โดยออกเป็นนโยบายแล้วให้คณะสงฆ์ดาวโหลดแอปมาติดตั้งในระบบปฏิบัติการบนโทรศัพท์เคลื่อนที่^{๘๓}

๑๓. สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม^{๘๔}

๑๔. ทำให้สามารถปกครองและควบคุมพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย ได้ดีขึ้น รวมทั้งใช้เทคโนโลยีตรวจสอบผู้ที่เคยกระทำผิดได้^{๘๕}

๑๕. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้มแข็งได้ คือ ๑. สิทธิในด้านกฎหมายและพระธรรมวินัย ๒. การได้รับความสนับสนุน ๓. การให้บริการใช้งาน^{๘๖}

๑๖. การติดต่อประสานงานที่รวดเร็ว การแก้ไขปัญหาที่ทันท่วงที จะทำให้ปัญหาไม่ลุกลามและบานปลาย จะเป็นตัวช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์บังเกิดศักยภาพ ประสิทธิภาพที่เข้มแข็ง มีความโดดเด่นในกลยุทธ์ในยุควิธีการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้ความศรัทธาความเลื่อมใสเกิดขึ้นในหมู่พุทธศาสนิกชนตามมาเอง^{๘๗}

๑๗. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีระบบระเบียบ และสามารถทำให้พระสงฆ์เข้มแข็งมีความรู้ในข้อกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๘๘}

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

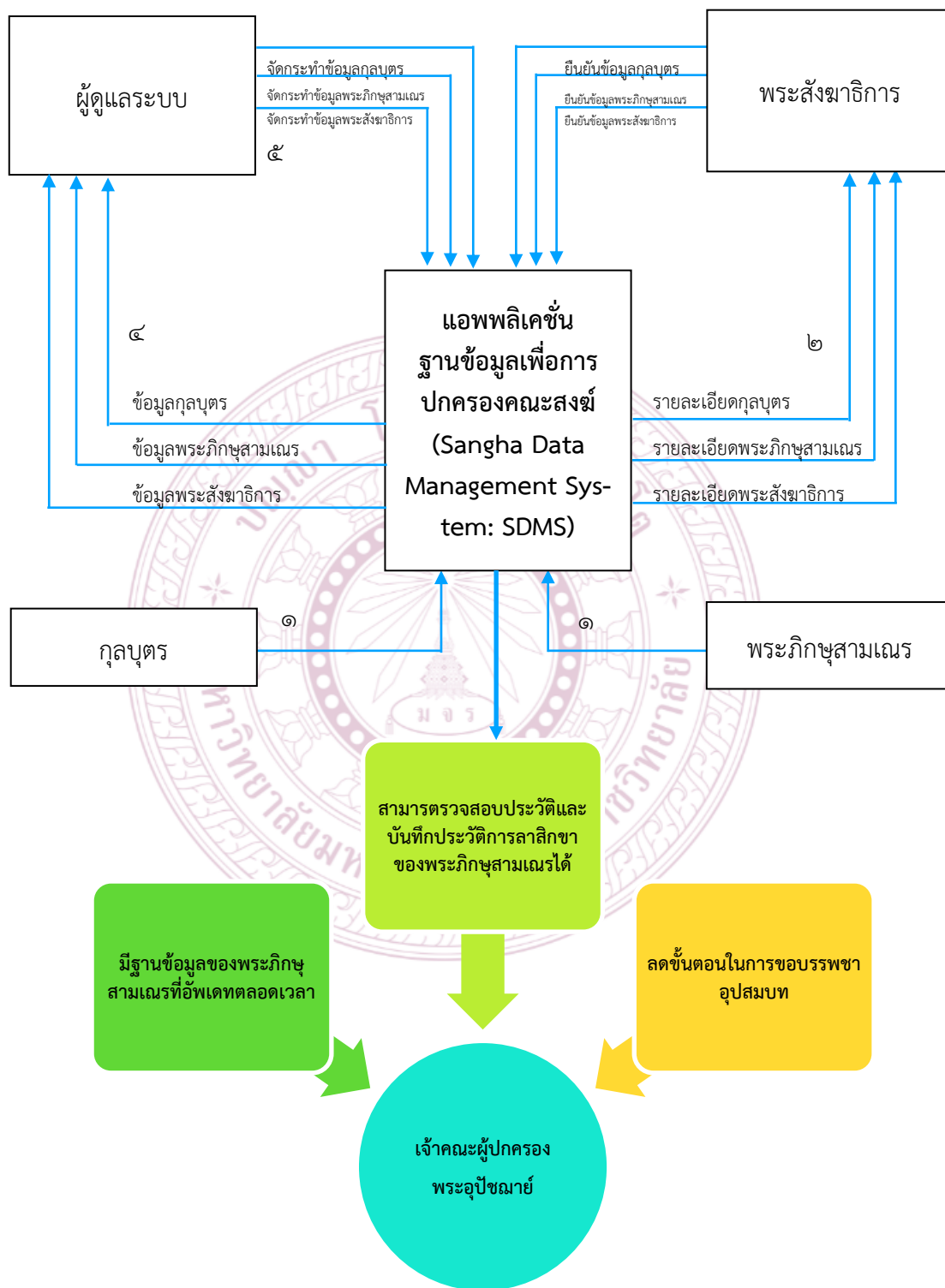
^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ๓) เพื่อประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เป็นการศึกษาแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ ผลการทบทวนองค์ความรู้ด้านระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย

๑. เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการผนวกเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และ เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม เพื่อใช้ในงานจัดเก็บ บันทึก และประมวลผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง และสามารถส่งผลลัพธ์ของการทำงานไปยังผู้ใช้ที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว และสะดวก นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศยังมีบทบาทที่สำคัญในทุกวงการ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกด้านความเป็นอยู่ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การแพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเมือง ตลอดจนการวิจัยและการพัฒนาต่าง ๆ

๒. ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายคณะสงฆ์ ปัจจุบันคือ ระบบการปกครองตามลำดับชั้น เช่น เจ้าคณะจังหวัดปกครองพระสงฆ์และใช้ข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้อำนาจแก่เจ้าคณะจังหวัดได้

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ประกอบด้วย ๑. บุคลากรทางด้านกฎหมายไม่เพียงพอ แนวทางแก้ประกาศรับสมัครบุคลากรโดยหาแรงจูงใจที่ดีที่จะมีผู้มาสมัคร ๒. ขาดการตรวจสอบอย่างชัดเจน แนวทางแก้ต้องสร้างระบบ และบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญ ๓. สถานที่ไม่มีความเหมาะสม แนวทางแก้ต้องจัดหาที่มีความเหมาะสมแก่การเดินทาง น่าจะเป็นวัดที่มีความเหมาะสม โดยทางศูนย์ต้องมีความใช้จ่ายให้เหมาะสม ๔. มี

เทคโนโลยีอุปกรณ์ต่างๆไม่เพียงพอ แนวทางแก้ต้องจัดหาอย่างเร่งด่วน เพราะสำคัญมากต่อยุคปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย มาจากการปกครองและการตัดสินใจของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์ เมื่อออกเป็นกฎ คณะสงฆ์ทั้งหมดต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมาย ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ใช้งานระบบข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ระบบพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ใช้งานระบบ เจ้าคณะส่วนกลางสั่งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะภาคสั่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัดสั่งเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอสั่งเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบลสั่งเจ้าอาวาส

๕.๑.๒ ผลการพัฒนาระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) นี้ ประกอบด้วยเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ ๑. กุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบท ๒. พระภิกษุและสามเณร ๓. พระสังฆาธิการ ๔. ผู้ดูแลระบบ ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่างๆ ได้โดยผ่านเว็บไซต์ www.sanghadata.com ผู้ใช้งานและผู้ดูแลระบบสามารถติดต่อสื่อสารได้ด้วยเครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ห้องสนทนา (Forum) กระดานถาม-ตอบ (Chat) เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเก็บบันทึกข้อมูลของกุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบทและพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง เช่น พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลการจัดเก็บข้อมูลของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ ๑. การออกแบบแผนภาพบริบท (Context Diagram) และ ๒. ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

๕.๑.๓ ผลการประเมินการทดลองใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๑. ผลการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่ามีเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งาน ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไข เป็น เพิ่มเมนูในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สิน ทำค่าขอบวช

๒. ผลการประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๘๘.๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

๓. พระสงฆ์มีความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๘, S.D. = ๐.๘๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑๑ ข้อ จาก ๑๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ ๑๕. คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนากระบวนการปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและนำเสนอแนะมาอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑ ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายคณะสงฆ์ ปัจจุบันคือ ระบบการปกครองตามลำดับชั้น เช่น เจ้าคณะจังหวัดปกครองพระสงฆ์และใช้ข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้อำนาจแก่เจ้าคณะจังหวัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระวชิระชาติ อธิสัทโธ (เพ็งแจ่ม) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ ที่กล่าวว่า การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน นอกจากอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วยังต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายต่างๆ ทางบ้านเมือง สถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมสงฆ์ปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เหมาะสมต่อสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยหรือไม่ เพราะเหตุใดกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการทำงานและการใช้ชีวิตของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้น ข้อดีของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ก็คือในยุคสมัยปัจจุบันการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ ในอดีตพบว่าบทบัญญัติลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดทั้งในด้านกระบวนกรและเนื้อหาไม่ประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่กระบวนกรไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพบังคับและเนื้อหาในการลงโทษก็เบาบางทำให้พระภิกษุที่กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัว ส่วนข้อเสียของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบัน ได้แก่ เมื่อนำมาบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของกฎหมายได้ทำร้ายพระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์มาแล้วและการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยซึ่งจะอาจเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคต^๑

๕.๑.๒ แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) นี้ ประกอบด้วยเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ ๑. กุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบท ๒. พระภิกษุและสามเณร ๓. พระสังฆาธิการ ๔. ผู้ดูแลระบบ ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่างๆ ได้โดยผ่านเว็บไซต์ www.sanghadata.com ผู้ใช้งานและผู้ดูแลระบบสามารถติดต่อสื่อสารได้ด้วยเครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ห้องสนทนา (Forum) กระดานถาม-ตอบ (Chat) เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเก็บบันทึกข้อมูลของกุลบุตรผู้ประสงค์จะขอบรรพชาอุปสมบทและ

^๑พระวชิระชาติ อธิสัทโธ (เพ็งแจ่ม) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ, “การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๒): ๒๕๕-๒๖๔.

พระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง เช่น พระอุปฌาย์ เจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครอง สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลการจัดเก็บข้อมูลของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ ๑. การออกแบบแผนภาพบริบท (Context Diagram) และ ๒. ออกแบบหน้าจอแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

๕.๑.๓ พระสงฆ์มีความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$, S.D. = ๐.๘๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑๑ ข้อ จาก ๑๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ ๑๕. คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี สุภาเอื้อง, “การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันติดตามผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” ผลของการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ มีประโยชน์ สามารถเก็บข้อมูลงานที่ส่งได้ ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๘๓) รองลงมาคือ การกำหนดรหัสผู้ใช้และรหัสผ่าน ในการตรวจสอบผู้เข้าใช้ระบบ ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๙๐) และการควบคุมให้ใช้งานตามสิทธิ์ผู้ใช้ได้อย่าง ถูกต้อง ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๘๕) ตามลำดับ^๒

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้งานระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๒. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรออกนโยบายให้คณะสงฆ์ทุกจังหวัดใช้งานระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยให้มีความเสถียรและปลอดภัย

๒. ควรพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยให้ครอบคลุมทุกมิติ

^๒ราตรี สุภาเอื้อง, “การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันติดตามผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๒), หน้า ๖๑.

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๒. ควรศึกษาประสิทธิภาพการใช้งานระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

จันทร์ธานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง.

กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖.

จุมพล หนิมพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม, ๒๕๔๐.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. “เอกสารการวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา เรื่องการพัฒนา
กิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร, ๒๕๒๖.

ไชย ณ พล. การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมมาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย,
๒๕๓๗.

ติน ปรัชญพฤทธิ. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

ถวิล เกื้อกูลวงศ์. การบริหารการศึกษสมัยใหม่ : ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ธงชัย สันติวงศ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๓.

ป๋วย อึ๊งภากรณ์. ศาสนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกลด์คิมทอง, ๒๕๓๐.

พินิจดา วีระชาติ. การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรีนติ้งเฮาส์,
๒๕๔๓.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด.
กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ
ธรรม, ๒๕๔๓.

_____ . จัตระเปียบสังคมตามคตินิยมแห่งสังฆะ. พิมพ์ ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธ
ธรรม, ๒๕๔๕.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). ธรรมปริทัศน์ “๔๖”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

_____ . การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). พระสงฆ์กับการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลัตถที่ปิ่นแปลเล่ม ๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____ . วิสุทธิมรรคแปลภาค ๑ ตอน ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร:มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐ .

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖ . นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓.

วิทย์ วิศเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนา ส ๐๔๑๐-๐๔๑๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๔.

วิโรจน์ สารัตนะ. การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

เศวณิต เศณนานนท์. ภาวะผู้นำ Leadership. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครราชสีมา : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๑.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . วินัยมุขเล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓๙. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมบุรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธวิธี ศึกษากรณี : พระสงฆ์กับนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐.

สมยศ นาวิการ. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

สมิทธิพล เนตรนิมิตร. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย : วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

สาคร สุขศรีวงศ์. ดร.. การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
จี. พี. ไชเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๓.

สิทธิ์ บุตรอินทร์. และคณะ. “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ- วโรส : งานและ
พระดำริด้านการศึกษาและการปกครอง”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์
พุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สุจิตรา ธนानันท์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสียกฤษฎ์. หลักการบริหารเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ก.พ., ๒๕๓๖.

สุนทร ณ รัชชี. สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐.

สุปรีชา กมลาสน์. กลยุทธ์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.

สุเมธ แสงนันทนวล. ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรุงเทพมหานคร : ส. เจริญ การพิมพ์, ๒๕๕๒.

เสถียร โพธิ์นันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๑.

เสน่ห์ จัยโต และคณะ. การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.

องค์การศึกษา กรมการศาสนา. ศาสนพิธี เล่ม ๒. พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๕.

อนิวัช แก้วจำนง. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ชัยยุทธ ชินกุล. “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

โชติ บดีรัฐ. "การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคง
แห่งพระพุทธศาสนา". วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะรัฐ
ประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ, ๒๕๕๕.

นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

นภนาท อนุพงศ์พัฒน์. “บทบาทและผลงานของมหาเถรสมาคม”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ปชาบดี แยมสุนทร. “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหกรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมโธ). “รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์.ดร “เจตคติของเยาวชนที่มีต่อพระสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสันติธรรมภาวิรัต (บุญชัย สุนตโกโร). “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุธมโม). “การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมมิโก). “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณโร). “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาสมเดช วงศ์ธรรม. “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์อีสาน : กรณีศึกษาวัดธรรมยุตนิกาย และวัดมหานิกายจังหวัดร้อยเอ็ด”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน). “การมีส่วนร่วมของพุทธบริษัทในสมัยพุทธกาลเกี่ยวกับการวินิจัยอภิภรณ์”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤชดี ประธาตุ). “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาในทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอภิภรณ์สมณะ”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

มรกต สิงห์แพทย์. “การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

วีรชัย อนันต์เอียร. “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุชุมาลย์ ประสมศักดิ์. “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

เอกชัย ไชยดา. “การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันทางพระพุทธศาสนา:กรณีศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๓) บทความ :

พระครูถาวรกิจจักษ์. แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐: ๓๙๙-๔๐๖.

พระเทพเวที ธรรมโม วนิชาติ และคณะ. “สักลาย : การบวชในสังคมไทย”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ ๒๐๒๒: มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕: ๒๒๓-๒๓๓.

สมภาร พรหมทา. บทบาทของพระอุปัชฌาย์. **วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ ๑๙๙๕. พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๓๘: ๒-๔.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. “สู่มิติการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖ มิถุนายน, ๒๕๔๓ : ๗๐-๗๕.

อติเทพ ผาธา. “กำเนิดและพัฒนาการรูปแบบการปกครองแบบสังฆาธิปไตยของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล”. **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒. เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๕๑ : ๕๙-๖๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กาญจนา นาคสกุล. พุทธางกูร ขีณาสพ สมณะ พระสงฆ์ พระสงฆ์ปุณฺณ พระอริยสงฆ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.sakulthai.com/DSakulcolumnndetail.asp?stcolumnid=644&stissueid=2431&stcolcatid=2&stauthorid=19. [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

ไทยโพสต์. จับสึกพระหนิคดียกยอกทรัพย์ หลังบวชหน้าไฟให้ยาวนานร่วมปี อ้างรอกเงินเยียวยา ๕ พันไปใช้หนี้. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaipost.net/main/detail/๗๐๐๖๑> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

ไทยรัฐออนไลน์. ๑๘ โฉนบบวชนิคติ ไม่พ่นมือตำรวจกองปราบ. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/๑๔๙๕๗๓๖> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

บริษัท เทนเซ็นต์ ประเทศไทย จำกัด. หนีคดีไปบวช! รวบพระลูกวัดหนีคดีใช้ค้อนทุบเมียแค้นมีชัย. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.sanook.com/๘๖๗๘/> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด มหาชน ๒๐๒๒. ตำรวจถือหมายศาลจับพระหนีคดีมาบวชนาน ๑๐ ปี. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.posttoday.com/social/local/๕๓๓๔๘๙> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

ผู้จัดการออนไลน์. แฉ “เดียร์ถีย์ไลน์” ปาราชิกแล้วบวชพระอีกไม่ได้ จี้ มส.แจ้งจับ ๒ ข้อหา เปิดข้อมูลฉาวมั่วสีกาถูกจับสึกปี ๕๓. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/๑๔๙๕๗๓๖> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

พระคุณุญ เมธงกูโร. ”สังฆะ”ในทัศนะท่านพุทธทาส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.buddhadasa.org/html/articles/1_bdb/sangha.html. [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

พระราชสุทธินามมงคล จรัญ ฐิตธมโม. บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.palipage.com/watam/piyapan4/K00055.htm>. [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=๕๖ [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

สยามรัฐออนไลน์. ปลดแอกจนพระยังเดือดร้อน! แฉ พระตุ๊ด เณรตัว ไม่ใช่เสรีภาพทางเพศ 'บั้นเพาจะก'บวชไม่ได้. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://siamrath.co.th/n/๑๗๕๔๓๓> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

หนังสือพิมพ์ไทย. กองปราบรวบหนุ่มใหญ่หลบหนีคดีค้ายาเสพติดเกือบ ๑๐ ปี หลังหนีบวชเป็นพระ. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://csd.go.th/๘๙๔๙/> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. จับผู้ก่อเหตุร่วมปล้นทอง หลังหนีคดีไปบวชกว่า ๖ ปี. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://news.thaipbs.or.th/content/๒๙๓๓๐๔> [๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

๒. ภาษาอังกฤษ :

I. Book

Bowditch. James L. and Buono. Anthony F. A Primer on Organizational Behavior. New York : John Wiley and Sons, 1990.

Koontz. Harold and Heize Weihrich. **Essential of management**. 5th. Singapore : McGraw-Hall, 1990.

Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1937.

Price. Alan. **Human Resourec Management In a Business Context**. 2nd edition. London : Thomson Learning, 2004.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือนำ

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดนครราชสีมา ๓๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระเทพสิงหราชจารย์ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ว. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓๖-๖๓๕๕๙๕๑๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ว. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระมหา กฤษฎา
พ.ว.กฤษฎา ๗๙.
๒๐/๓/๖๕

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓๒-๖๓๕๙๕๑๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระครูปริยัตยาภิรม เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ว. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ธนิต โพธิ์มากร
วิจิตรธรรม

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓๓-๖๓๕๙๕๑๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระครูสุนทรพจนบัณฑิต เจ้าคณะอำเภอนวม จังหวัดนครศรีธรรมราช
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ว. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓๓-๖๓๕๙๕๑๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระราชวิมลโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ว. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พินิจ นววิ ๐๖/๓๓/๖๖
พระมหากฤษฎา

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓๐-๖๓๕๙๙๕๑๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุมัติขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ๖. ๐๐๘/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขออนุมัติขอเก็บข้อมูลเพื่อไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระเดชพระคุณเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด
พระพรหมจริยคุณ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน :

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓-๖๓๕๙๕๑๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖.๐๗๘

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบเรียน พระเทพสิมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระมหากฤษฎา ฉายา กิตติโสภโณ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” เลขที่สัญญา ๖. ๐๐๙/๒๕๖๕ ความทราบแล้วนั้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากพระเดชพระคุณ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และกราบขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อินท วัฒนวิทย์
พระครูวินัยธร

ผู้ประสานงาน :
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙(๓-๖๓๕๙๕๑๕)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (Research Interviews Form)

เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (Research Interviews Form) ฉบับนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิด
ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรม
วินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เป็นประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับ
สังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อ
การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็น
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อาชีพ ที่อยู่
ปัจจุบัน ตอนที่ ๒ เป็นประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนา
ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งใน
สังคมไทย ซึ่งคำตอบที่ได้รับผู้วิจัยจะนำไปสังเคราะห์ก่อน ไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้
ข้อมูลสำคัญอย่างแน่นอน

พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

มกราคม ๒๕๖๕

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ-นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

วันเดือนปีที่ให้ข้อมูลสำคัญ.....

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกเสียง , การบันทึกภาพนิ่ง , การบันทึกวีดีโอ และ การจดบันทึก

ตอนที่ ๒ เป็นประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

๒.๑ ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีระบบใดบ้าง และใช้งานอย่างไร

๒.๒ ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์ที่เหมาะสม ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

[illegible]

๒.๓ องค์ประกอบของระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย มีอะไรบ้าง

๒.๔ ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์
เข้มแข็งได้อย่างไรบ้าง

๒.๕ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย มี
อะไรบ้าง และแนวทางการแก้ไขปัญหาคือเป็นอย่างไร

แบบประเมินความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์
(Sangha Data Management System: SDMS)

เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

จากแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) ที่พัฒนาขึ้น ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาการใช้งานของระบบดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

The seal of the Ministry of Education, Culture and Sport of Thailand is a circular emblem. It features a central five-tiered umbrella (parasol) on a pedestal, with a crown-like ornament on top. The Thai word 'มจร' (Mahachulalongkornrajavidyalaya) is inscribed on a banner across the middle of the umbrella. The entire emblem is encircled by a ring of Thai script, which reads 'มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย' (Mahachulalongkornrajavidyalaya University). The seal is rendered in a light purple or lavender color.

ประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์
(Sangha Data Management System: SDMS) จากผู้เชี่ยวชาญ
เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

จากแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) ที่พัฒนาขึ้น ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นในประเด็น ต่อไปนี้

๑. ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ
๒. ด้านการทำงานได้ตามฟังก์ชันการทำงาน
๓. ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ

คำชี้แจง โปรดกรอกแบบประเมินโดยใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

ตอนที่ ๓ แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

ประเด็น	ระดับ ประสิทธิภาพ					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	๕	๔	๓	๒	๑	
ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ						
๑. ความสามารถของระบบฐานข้อมูลคณะสงฆ์						
๒. ความสามารถของระบบขอบวช						
๓. ความสามารถของระบบดาวโหลด						
ด้านการทำงานได้ตามฟังก์ชันการทำงาน						
๔. การใช้คำสั่งต่างๆ ในส่วนของเมนูมีความสะดวก						
๕. ระบบที่สร้างมีความครอบคลุมกับการใช้งาน						
๖. มีระบบป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น						
๗. ผลลัพธ์ที่ได้จากการค้นหา						

ประเด็น	ระดับ ประสิทธิภาพ					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	๕	๔	๓	๒	๑	
๘. ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของระบบ						
๙. ความรวดเร็วในการประมวลผลของระบบ						
๑๐. ความน่าเชื่อถือของระบบ						
ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ						
๑๑. ชนิด ขนาด สีตัวอักษร บนระบบ						
๑๒. การใช้ข้อความเพื่ออธิบายสื่อความหมาย						
๑๓. การใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพในระบบ						
๑๔. การวางตำแหน่งของส่วนประกอบและเมนู ต่างๆ ของระบบ						
๑๕. คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติ ตามได้โดยง่าย						
๑๖. การปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้งาน						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแอปพลิเคชัน ต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัย
เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

Development of Laws and Dhammavinaya Application for Strength Sangha
Administration in Thai Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
Systematic Structural Development for Strength Sangha Administration
in Thai Society

ตอนที่๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

☐ พระสังฆาธิการ

☐ พระภิกษุ

☐ สามเณร

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. จำนวนพรรษา

☐ ไม่มีพรรษา

☐ ๑ - ๕ พรรษา

☐ ๖ - ๑๐ พรรษา

☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา

☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา

☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา

☐ มัธยมศึกษา

☐ อนุปริญญา

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี

☐ นักธรรมชั้นโท

☐ นักธรรมชั้นเอก

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

☐ เปรียญธรรม ๑ - ๓

☐ เปรียญธรรม ๔-๖

☐ เปรียญธรรม ๗ - ๙

ตอนที่๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย✓ในช่องระดับความพึงพอใจ ว่าท่านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับใด โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

๕ หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	แอปพลิเคชันฐานข้อมูลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ (Sangha Data Management System: SDMS)	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.	ความสามารถของระบบฐานข้อมูลคณะสงฆ์					
๒.	ความสามารถของระบบขอบวช					
๓.	ความสามารถของระบบดาวโหลด					
๔.	การใช้คำสั่งต่างๆ ในส่วนของเมนูมีความสะดวก					
๕.	ระบบที่สร้างมีความครอบคลุมกับการใช้งาน					
๖.	มีระบบป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น					
๗.	ผลลัพธ์ที่ได้จากการค้นหา					
๘.	ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของระบบ					
๙.	ความรวดเร็วในการประมวลผลของระบบ					
๑๐.	ความน่าเชื่อถือของระบบ					
๑๑.	ชนิด ขนาด สีตัวอักษร บนระบบ					
๑๒.	การใช้ข้อความเพื่ออธิบายสื่อความหมาย					
๑๓.	การใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพในระบบ					
๑๔.	การวางตำแหน่งของส่วนประกอบและเมนูต่างๆ ของระบบ					
๑๕.	คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย					
๑๖.	การปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้งาน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พระธรรมวชิรมณี (บุญชิต ป.ธ.๙)
เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร
๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภโณ)
เจ้าคณะภาค ๑๓ กรรมการมหาเถรสมาคม
๙ มีนาคม ๒๕๖๕

พระเทพรัตนนายก (บุญโชติ ปุณฺณโชติ)
เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕

พระศรีธรรมโสภณ (บุญโชติ ปุณฺณโชติ)
รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน
๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕

พระเทพปริยัติ (สะอาด ป.ธ.๗)
เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕

พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ)
รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พระครูสุนทรพจนบัณฑิต (สหัส ฐิตสาโร)
เจ้าคณะอำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
๕ เมษายน ๒๕๖๕

พระครูภาวนาจันทคุณ (กริธา จันทสาโร)
เจ้าอาวาสวัดป่าเขาหัวช้าง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๕ เมษายน ๒๕๖๕

พระครูปริยัตยาภิรม (สมบุรณ์ ป.ธ.๔)
เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี
๖ เมษายน ๒๕๖๕

พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ป.ธ.๔)
รองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี
๖ เมษายน ๒๕๖๕

พระเทพสิมามารณ์ (วันชัย)
เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา
๒๒ เมษายน ๒๕๖๕

พระราชวิมลโมลี (มานพ ป.ธ.๙)
เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์
๒๓ เมษายน ๒๕๖๕

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พระธรรมรัตนมงคล
เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๒๓ เมษายน ๒๕๖๕

พระเทพสิทธิวิมล
เจ้าคณะภาค ๑๕
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

พระราชพรหมจริยคุณ (สุเทพ)
เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด
๒๓ เมษายน ๒๕๖๕

พระศรีปริยัติธาดา (ทองสา ป.ธ.๙)
รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
๗ พฤษภาคม ๒๕๖๕

พระภาวนาวิสุทธิโสภณ
เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

พระครูพิศิษฐ์ประทาน (ประยูร นนทิโย)
รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ผู้ให้ข้อมูล ลำดับที่	รายนาม	ตำแหน่ง	วันที่
๑	พระเทพรัตนนายก (บุญโชติ ปุณฺณโชติ)	เจ้าคณะจังหวัดลำพูน	๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕
๒	พระศรีธรรมโสภณ (บุญโชติ ปุณฺณโชติ)	รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน	๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕
๓	พระเทพปริยัติ (สะอาด ป.ธ.๗)	เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่	๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕
๔	พระเทพสังฆวาจาจารย์ (โสภณ โสภโณ)	รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่	๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕
๕	พระครูสุนทรพจนบัณฑิต (สหัส ฐิตสาโร)	เจ้าคณะอำเภอหนองม จังหวัดนครศรีธรรมราช	๕ เมษายน ๒๕๖๕
๖	พระครูภาวนาจันทคุณ (กริธา จันทสาโร)	เจ้าอาวาสวัดป่าเขาหัวช้าง จังหวัดนครศรีธรรมราช	๕ เมษายน ๒๕๖๕
๗	พระครูปริยัตยาภิรม (สมบุญ ป.ธ.๔)	เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี	๖ เมษายน ๒๕๖๕
๘	พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ป.ธ.๔)	รองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี	๖ เมษายน ๒๕๖๕
๙	พระเทพสีมาภรณ์ (วันชัย)	เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา	๒๒ เมษายน ๒๕๖๕
๑๐	พระราชวิมลโมลี (มานพ ป.ธ.๙)	เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์	๒๓ เมษายน ๒๕๖๕
๑๑	พระราชพรหมจริยคุณ (สุเทพ)	เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด	๒๓ เมษายน ๒๕๖๕
๑๒	พระพลากร สมมงคล,ดร.	ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๑๓	ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ	อาจารย์ / ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาศักยภาพคน	๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๑๔	พระศรีปริยัติธาดา (ทองสา ป.ธ.๙)	รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์	๗ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๑๕	พระธรรมรัตนมงคล (นพปฎล)	เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕ มีนาคม ๒๕๖๕
๑๖	พระญาณไตรโลก (สมคิด)	รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕ มีนาคม ๒๕๖๕
๑๗	พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย)	รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕ มีนาคม ๒๕๖๕
๑๘	พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภโณ)	เจ้าคณะภาค ๑๓ กรรมการมหาเถรสมาคม	๙ มีนาคม ๒๕๖๕
๑๙	ปัญญาณีสาร์ องค์กรปรัชญากุล	อาจารย์, หนายความ	๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๒๐	พระธรรมวชิรมณี (บุญชิต ป.ธ.๙)	เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร	๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๒๑	พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทิโย)	รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๒๒	พระเทพสิทธิวิมล	เจ้าคณะภาค ๑๕	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕
๒๓	พระภาวนาวิสุทธิโสภณ	เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

๑๕๕

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

กราบเรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กระผม พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โทรศัพท์ ๐๘๑-๙๙๑๑๖๔๕

ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน” ซึ่งเป็นผู้งานวิจัยของ พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), ผศ.ดร. โดยนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕ ถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดีดังนี้

นำผลการวิจัยไปถ่ายทอดให้แก่คณะคณะสงฆ์ ณ ศาลาการเปรียญวัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่งผลให้พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้น

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน

(พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน)

รองเจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา

การนำผลการวิจัยไปกราบเรียนถวาย เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์
ประธานฝ่ายปกครองของมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

กรรมการมหาเถรสมาคม

ณ วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

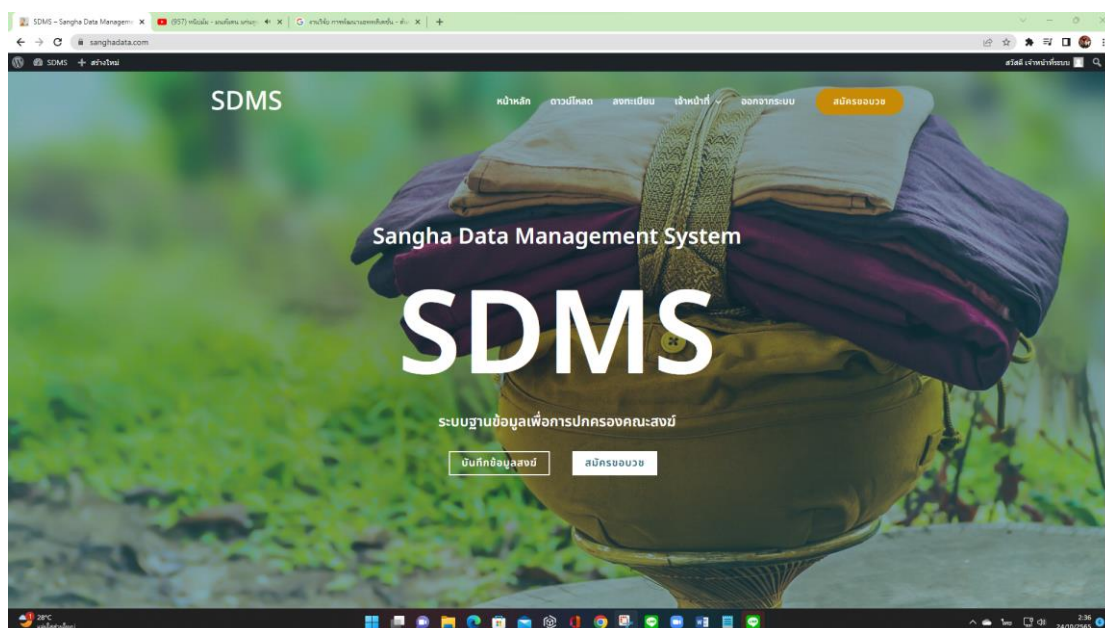
การนำผลการวิจัยไปใช้ในการอบรมพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ณ วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕

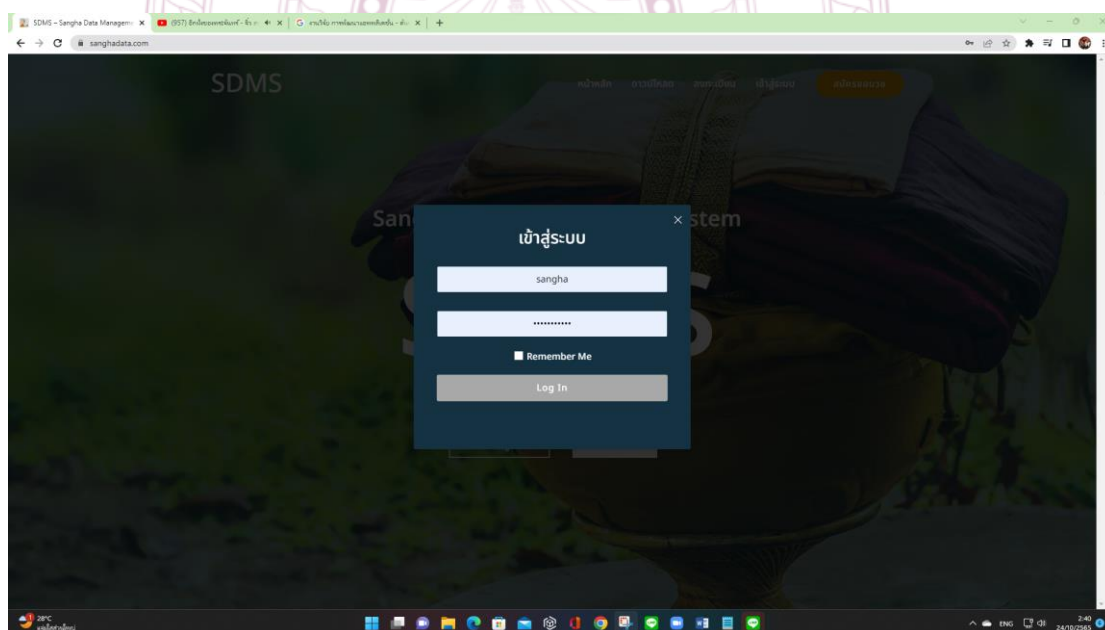

ภาคผนวก ฉ
นวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย

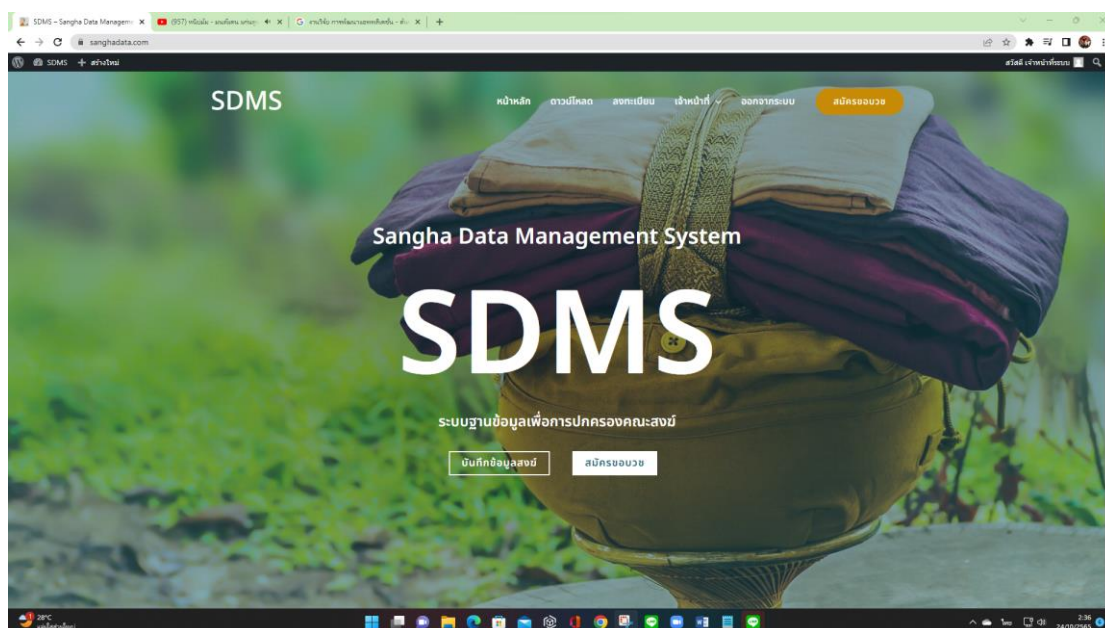
๑) เข้าที่เว็บไซต์ <https://sanghadata.com/> จะปรากฏหน้า หน้าต่างดังนี้

๒) ให้คลิกเลือกเมนู เข้าสู่ระบบ กรอก User และ Password

๓) เมื่อ Login เข้าสู่ระบบแล้ว สามารถคลิกเลือกเมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” หรือ “สมัครขอใบข”

๔) เมื่อคลิกเลือกเมนู “บันทึกข้อมูลสงฆ์” แล้วผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อให้สมบูรณ์

๕) เมื่อกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อสมบูรณ์แล้ว ให้กดบันทึกข้อมูล

สงฆ์

การเข้ารับการอบรมหลักสูตร

หลักสูตร

พ.ศ.

หน่วยงานผู้จัด

สมณศักดิ์

รายการสมณศักดิ์

สมณศักดิ์

วันที่

เดือน

พ.ศ.

ฐานานุกรม (ปัจจุบัน)

ในพระ

วัด

แหวง/ตำแหน่ง

เขต/อำเภอ

จังหวัด

เมื่อวันที่

เดือน

พ.ศ.

▼

Please enter a number from 1 to 31.

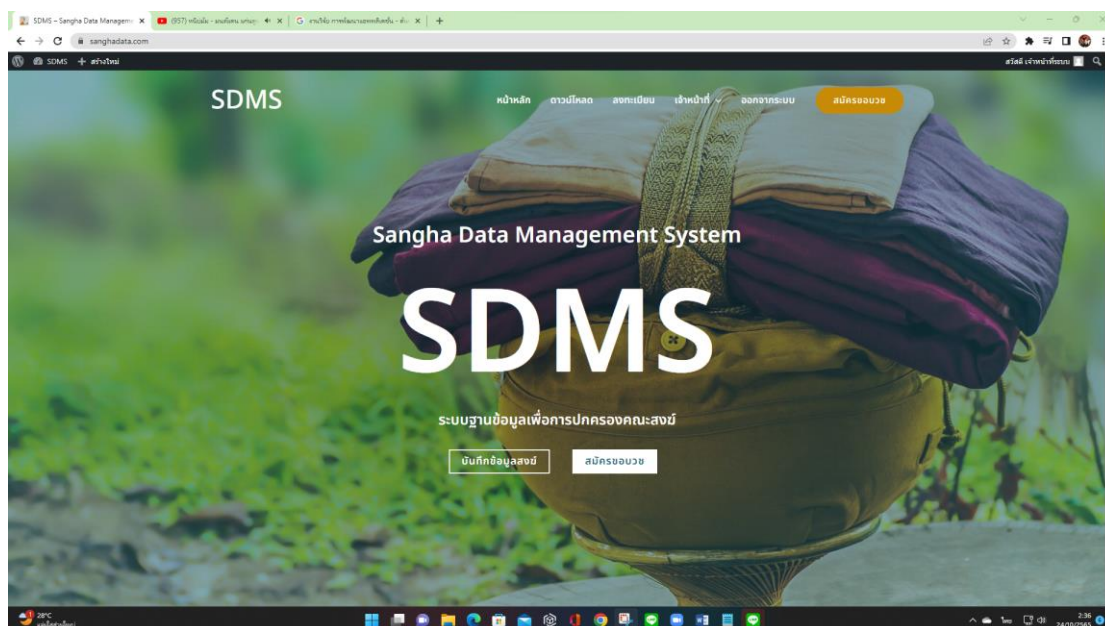
Please enter a number from 2400 to 2600.

บันทึกข้อมูล

Copyright All Rights Reserved 2022

๖) พระสังฆาธิการหรือผู้ดูแลระบบสามารถตรวจสอบข้อมูลได้

๗) เมื่อ Login เข้าสู่ระบบแล้ว สามารถคลิกเลือกเมนู “สมัครขอใบข”

๘) เมื่อคลิกเลือกเมนู “สมัครขอใบ” แล้วผู้ใช้งานสามารถกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อให้สมบูรณ์

๙) เมื่อกรอกข้อมูลตามที่ระบบกำหนดทุกหัวข้อสมบูรณ์แล้ว ผู้ใช้งานสามารถแนบไฟล์หนังสือรับรองประวัติอาชญากรรม ใบรับรองแพทย์ และใบรับรองหนี้สินได้

SDMS + ส่วนใหม่

เป็นกรณีขอพิจารณาไม่ผ่านการปฏิบัติงานพิจารณาได้ (Required)

☐ ใช่

☐ ไม่

แบบรูปภาพผู้สมัครบวช (Required)

No file chosen

Max. file size: 64 MB.

แบบใบรับรองประวัติอาชญากรรม (Required)

No file chosen

Max. file size: 64 MB.

แบบใบรับรองประวัติอาชญากรรม (Required)

No file chosen

Max. file size: 64 MB.

ใบรับรองประวัติอาชญากรรม

สามารถขอรับบริการได้ที่ ศูนย์บริการตรวจสอบประวัติบุคคล กองทะเบียนประวัติอาชญากรรม

ใบรับรองแพทย์ (เพื่อรับรองสุขภาพ)

สามารถขอรับบริการ ใบรับรองได้ที่ โรงพยาบาลรัฐหรือเอกชนใกล้บ้าน

ใบรับรองหนี้สินเครดิตบูโร

สามารถขอรับบริการ ได้ที่ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ - National Credit Bureau (เครดิตบูโร)

Copyright All Rights Reserved 2022

28°C
เมฆบางส่วน

2:55
24/10/2565

๖) พระสังฆาธิการหรือผู้ดูแลระบบสามารถตรวจสอบข้อมูลได้

SDMS + ส่วนใหม่ (ดู GravityView)

หน้าหลัก ตารางข้อมูล สาระเบ็ดเตล็ด เจ้าหน้าที่ ข้อมูลจากระบบ

ฐานข้อมูลผู้ขอรับ

ค้นหา

Columns: แสดง 25 แถว

วัดที่ขอรับ	พระอุปัชฌาย์	ชื่อ	นามสกุล	เชื้อชาติ	สัญชาติ	ศาสนา	อายุ	วันเกิด	ชั้น/แรม	วันที่ (ค่า)
	บาทกฤษณา	เชษฐ์	ไทย	ไทย	พุทธ	37	25/02/2528	ชั้น	7	
วัดที่ขอรับ	พระอุปัชฌาย์	ชื่อ	นามสกุล	เชื้อชาติ	สัญชาติ	ศาสนา	อายุ	วันเกิด	ชั้น/แรม	วันที่ (ค่า)

แสดง 1 ถึง 1 จาก 1 แถว

ก่อนหน้า ถัดไป

28°C
เมฆบางส่วน

2:57
24/10/2565

ภาคผนวก ข
ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ